

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๗๑ ตอนที่ ๗๐๑ – ๗๑๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๗๐๑

ส. ท่านผู้ฟังสงสัยเรื่องการบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าว่า จำเป็นต้องเป็นในเพศบรรพชิตไหม สำหรับผู้ที่เคยอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ต่อมาก็ลาสิกขา และเจริญสติปัฏฐานในเพศของฆราวาส มีโอกาสจะบรรลุมรรคผลในเพศฆราวาสไหม

ตามประวัติของพระสาวกทั้งหลาย จะเห็นได้ว่า แต่ละชาติไม่เหมือนกัน ถ้าท่านคิดถึงในชาติเดียวก็จะสงสัยว่า จะเป็นไปได้ไหมที่จะบรรลุคุณธรรมในเพศของฆราวาสโดยที่ไม่ต้องอุปสมบทเป็นบรรพชิตอีก เนื่องจากว่าสังสารวัฏฏ์ คือ การเกิดสืบทอดกันของจิตนั้น บางชาติท่านก็ได้เคยอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เจริญมรรคพรหมจรรย์ในเพศบรรพชิต ซึ่งในชาติสุดท้ายไม่ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ แต่เป็นฆราวาส และบรรลุมรรคผลได้ ฉันทใด แม้ในปัจจุบันในชาตินี้ ถ้าไม่คำนึงถึงสมมติบัญญัติ แต่นึกถึงการสืบทอดของจิตที่เป็นสังสารวัฏฏ์ ก็จะต้องแล้วแต่การสะสมแล้วแต่เหตุปัจจัยที่จะให้เป็นฆราวาสหรือเป็นบรรพชิตในขณะที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม

ทุกท่านคงได้เคยอุปสมบทมาแล้ว ไม่ใช่ในชาตินี้ ก็ในชาติก่อน ๆ แต่ให้เห็นกำลังของกิเลสซึ่งไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉท ในเพศที่เป็นบรรพชิตในชาติหนึ่งชาติใดก็ตาม จะต้องมีความศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงที่จะเจริญสติปัฏฐานในเพศบรรพชิต แต่การระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงเป็นเรื่องละเอียด เป็นเรื่องจริง เป็นปัญญาจริง ๆ ที่จะต้องเป็นความรู้จริง ๆ ไม่ใช่เข้าไป และก็หลงเข้าใจว่ารู้แล้ว ซึ่งถ้าสติไม่เกิด การหลงลืมสติก็มีมากกว่า นั่นเป็นความจริง

เพราะฉะนั้น การรู้แจ้งอริยสัจธรรมของพระอริยเจ้าทั้งหลาย จะเห็นได้ว่าท่านอบรมสะสมการเจริญปัญญามาเป็นกัป ๆ และกัปหนึ่ง ๆ ขอให้คิดวณานสักเท่าไร ถ้าท่านคิดเป็นวัน เป็นเดือน เป็นปี ท่านก็จะรู้สึกว่ ปัญญาของท่านเกิดซ้ำมาก ก็อบรมเจริญสติปัฏฐานด้วยการฟัง ด้วยการพิจารณา ด้วยการเข้าใจ ด้วยการที่

บางครั้งสติก็เกิดขึ้นระลึกศึกษา ซึ่งจะเป็นปัจจัยให้ปัญญาเพิ่มพูนขึ้นทีละนิด ๆ จนกว่าจะเป็นปัญญาที่คมขึ้น

กับหนึ่ง ๆ ก็มีผู้สงสัยว่าจะนานสักเท่าไร ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ควรกังวลถึง เพราะไม่สามารถที่จะรอจนถึงกับที่จะให้พิสูจน์ได้ว่ากับหนึ่งผ่านไป แล้ว และชีวิตแต่ละภพแต่ละชาติก็สั้นมาก ลองคิดว่า จะอุปมา กับหนึ่งอย่างใดจึงจะเห็นความช้า ความยาว ความเนิ่นนานของกับหนึ่ง ๆ อย่างเช่น ภูเขาสูง ใช้ผ้าแพรบาง ๆ เบา ๆ เนื้อละเอียด ทุก ๑๐๐ ปีนำผ้าแพรไปลูบภูเขาครั้งหนึ่ง เมื่อใดที่ภูเขาสึกหายไปหมด เมื่อนั้นคือกับหนึ่ง

ดังนั้น ผู้ที่เป็นสาวก ที่จะรู้จริง ๆ ในสภาพธรรมที่กำลังเกิดดับในขณะนี้ กับ การที่สติในชีวิตประจำวันเกิดบ้าง เริ่มเข้าใจลักษณะของสติ พร้อมกับเมื่อสติเกิดก็ ศึกษาที่จะให้รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมว่าเป็นนามธรรม ที่เป็น รูปธรรมว่าเป็นรูปธรรม ให้เป็นความจริง ๆ ขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ก็คงจะต้องนานแสน นาน เพราะฉะนั้น ขอให้เลิกหวังที่จะบรรลุคุณธรรมโดยเร็ว แต่ให้เกิดความเข้าใจถูก ว่า จะต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งไม่เคยรู้ หรือยังไม่ประจักษ์แจ้งในสภาพธรรมที่ กำลังปรากฏในขณะนี้ ไม่ใช่สภาพธรรมอื่น ถ้าขณะนี้ยังไม่รู้ ก็ระลึกและศึกษา ความรู้ก็จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจนกว่าจะเป็นแสนกับ หรือว่าพร้อมด้วยเหตุที่จะให้รู้แจ้ง อริยสัจธรรมเมื่อไร ก็รู้แจ้งอริยสัจธรรมเมื่อนั้น

ผู้ฟัง คำถามที่ว่า บวชเป็นพระแล้วยังไม่ได้บรรลุ สึกออกมาแล้วเจริญ วิปัสสนาได้ไหม ขอเท็จจริง ตัวผมเองบวชอยู่ตั้ง ๘ พรรษาที่เจริญวิปัสสนา สึกมาเมื่อ อายุ ๔๘ ปี จนกระทั่ง ๘๓ ย่างไปหมด ไม่มีทางเจริญวิปัสสนา มีลูก มีเมีย ทำงาน ไม่มีทาง โดยข้อเท็จจริงยากเหลือเกิน แต่ตามหลักก็ได้ ถ้าเราสละจริง ๆ แต่สละจริง ๆ สละไม่ได้หรอก ปัจจุบันอายุ ๘๔ ปีแล้ว ลูกก็เอาหลานมาให้เลี้ยงอีก ก็ยุ่งอยู่ อย่างนั้น เพราะฉะนั้น การเป็นฆราวาส ยากเหลือเกิน ยากจริง ๆ

ผู้ฟัง เป็นฆราวาสรู้สึกลำบากมากต่อการที่จะปฏิบัติธรรมและบรรลุ ธรรม ผมเข้าใจว่า ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่จะเห็นประโยชน์และมีความเข้าใจถูก การเห็น

ประโยชน์นั้น ผมคิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เช่น เรื่องความเข้าใจในการเจริญสติปัฏฐาน เมื่อมีความเข้าใจและเห็นประโยชน์แล้ว จะเป็นพระหรือฆราวาส ก็ไม่เป็นเครื่องกั้นในการเจริญวิปัสสนาเพื่อที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า

ส. เป็นความจริง เพราะเครื่องกั้น คือ ความไม่รู้กับความเห็นผิด แต่ไม่ใช่เพศบรรพชิตหรือฆราวาสเป็นเครื่องกั้น

ถ. ทำไมพระผู้มีพระภาคบอกว่า ให้เป็นบรรพชิต ให้บวชเป็นพระภิกษุ เพศฆราวาสนี้คับแคบ ท่านกล่าวอย่างนี้ ให้เห็นคุณของบรรพชิต ผมคิดว่าการเจริญสติปัฏฐานไม่ข้องไม่เกี่ยว แต่สมณะเกี่ยว ฆราวาสมันคับแคบจริง ๆ

ส. พระผู้มีพระภาคให้ทุกคนบวชได้หรือเปล่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมตามความเป็นจริง บุคคลใดมีฉันทะ มีอัธยาศัยที่จะบรรพชาอุปสมบท ก็บรรพชาอุปสมบท อย่างพวกพราหมณ์ทั้งหลายที่ได้กล่าวถึงแล้ว ล้วนแต่มีอุปนิสัยในการที่จะอุปสมบททั้งนั้น ก็ได้ทรงแสดงธรรมที่จะให้เห็นคุณประโยชน์ของการอุปสมบท แต่ว่าทรงแสดงธรรมเรื่องการเจริญสติปัฏฐานทั้งกับฆราวาสและบรรพชิต

ผู้ฟัง ผมคิดว่า เกี่ยวกับการเห็นประโยชน์ของกุศล และการเห็นโทษของอกุศล ถ้าบวชแล้วไม่เห็นคุณ ไม่เห็นประโยชน์ของการเจริญกุศลกรรม ถึงจะบวชเป็นบรรพชิตก็คิดว่าคับแคบ ถ้าเป็นฆราวาส แต่เห็นประโยชน์ และเข้าใจถูกว่า การเจริญกุศลกรรมทุกประเภทนั้นเป็นแนวทางให้จิตบริสุทธิ์ ไม่ว่าจะเป็นการเจริญพุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ซึ่งการเป็นฆราวาสสามารถเจริญได้ทุกขณะ และเป็นเครื่องอุปการะในการที่จะเจริญสติปัฏฐาน ผมคิดว่า การเป็นฆราวาสไม่เป็นการคับแคบ ถ้าฆราวาสผู้นั้นเป็นผู้เข้าใจถูกและปฏิบัติถูก

ส. ความหมายของคำว่า คับแคบ ไม่ได้หมายความว่าถึงสถานที่ หรือเพศ แต่ว่าหมายความว่าถึงอกุศล ผู้ที่จิตใจลุ่มจมด้วยอกุศล แม้จะอยู่ในที่กว้างในป่าในเขา แต่เพราะใจนี้ถูกบีบคั้นด้วยอกุศลธรรม ทำให้สภาพของจิตนั้น เป็นสภาพจิตที่คับแคบ ไม่สามารถที่จะปลอดโปร่งได้

เพราะฉะนั้น ความหมายของคำว่า คับแคบนั้น หมายความว่าถึงอกุศลธรรม
กลุ่มรวมจนกระทั่งเต็มหัวใจ จึงคับแคบ ไม่ใช่กว้าง หรือปลอดโปร่ง ถึงแม้ว่าผู้นั้น
จะอยู่ในที่กว้าง มีบ้านเรือนที่ใหญ่โตมโหฬารสักเท่าไร แต่เมื่อถูกกลุ่มรวมด้วยอกุศล
ธรรมแล้ว ก็เป็นสภาพของจิตที่คับแคบ หรือคับแคบมาก เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็
นเพศของบรรพชิตหรือฆราวาส ก็เลวอกุศลธรรมทั้งหลายทำให้เป็นผู้ที่อยู่ในที่คับแคบ
แต่ขณะที่สติเกิด ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ในขณะนั้นจะ
ปราศจากความคับแคบได้ เพราะว่าปราศจากนิรณธรรมต่าง ๆ

ถ. การเจริญสติปัฏฐาน ๔ คือ กาย เวทนา จิต ธรรมนั้น การเจริญ
กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีวิธีเจริญอย่างไร

ส. กายอยู่ที่ไหน

ถ. กายเป็นตัวตนของเรา

ส. อยู่ที่นี่ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กาย มีอะไรกำลัง
ปรากฏเดี๋ยวนี้

ถ. ปรากฏอยู่ที่กาย

ส. อะไรกำลังปรากฏ

ถ. จะหมายถึงอาการที่เกิด ๓๒ อย่างหรือเปล่า

ส. นั่นนี่ ลักษณะเดียวที่กำลังปรากฏในขณะนี้ที่กาย มีลักษณะอย่างไร

ถ. หมายความว่า ลักษณะที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าใช่ไหม

ส. เดียวนี้ ที่ว่าเป็นกายมีลักษณะอย่างไร การที่จะรู้ลักษณะของสภาพ
ธรรมหนึ่งสภาพธรรมใด จะต้องรู้ได้ทางหนึ่งทางใดใน ๖ ทาง คือ ทางตา ทางหู ทาง
จมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้น ถ้ามีลักษณะสภาพธรรมปรากฏที่กาย
สติระลึกที่ลักษณะที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น ที่ว่าเป็นกาย ดูเหมือนว่าไม่เคยพลัดพรากจากไปเลย ไปไหนไป
ด้วยกัน เพราะฉะนั้น ขณะนี้ก็ต้องมีอยู่ใช่ไหม และมีลักษณะอย่างไรที่กำลังปรากฏที่
กาย

ถ. ลักษณะที่ปรากฏอยู่ ในขณะปัจจุบันหรือ

ส. ลักษณะอะไรที่ปรากฏที่กาย ที่จะเป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐานต้องมีลักษณะปรากฏให้รู้ เดียวนี้ ขณะนี้ สภาพธรรมที่ปรากฏที่กายมีลักษณะอย่างไร

ถ. มีลักษณะปรากฏ ๔ อย่าง คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ไข้ไหม

ส. ไม่ใช่ ลองจับกาย ที่กายนี้ศึกษาหาดูว่า มีลักษณะสภาพธรรมอะไรปรากฏ

ถ. ไม่เข้าใจ ลักษณะที่ปรากฏ ที่รู้สึกที่กาย

ส. ขณะนี้อะไรปรากฏ ทางไหน

ถ. ยืนอยู่ ก็ปรากฏทางเท้าว่า เท้าเรายืนอยู่บนพื้น

ส. นั่นคิดไข้ไหม แท้จริง ๆ ปรากฏที่พื้นหรือเปล่า

ถ. สงสัยเหมือนกัน ไม่รู้เลย

ส. หลับตา แท้จริง ๆ ปรากฏที่พื้นหรือเปล่า อะไรปรากฏที่พื้น

ถ. เราคิดว่าเรายืนอยู่บนพื้น

ส. เพราะฉะนั้น เป็นคิดไข้ไหม ไม่ใช่เป็นลักษณะจริง ๆ ที่ปรากฏ ต้องแยกกัน

ถ. ลักษณะจริง ๆ เป็นอย่างไร ผมไม่เข้าใจ อ้อ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง

ส. จริงไหม ไม่มีรูปร่างของเท้า แต่มีแข็งหรือมีตึงที่ปรากฏที่กาย ที่เคยยึดถือว่าเป็นกาย ลักษณะจริง ๆ เพียงแข็งหรือตึง

ถ. มีลักษณะเย็นหรือร้อน

ส. มีลักษณะเย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหวแน่ ๆ ที่ปรากฏให้รู้ได้ทางกาย นั่นเป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวลาระลึกถึงสภาพธรรมที่ปรากฏที่เคยยึดถือว่าเป็นกายของเรา แท้ที่จริงแล้ว เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหว

ถ. สภาพธรรมทางกายไข้ไหม ปรากฏทั่วกาย

ส. ทั่วกาย ลองระลึกว่า จะต่างกับอ่อน แข็ง เย็น ร้อน ตึง ไหวไหม

ถ. ใช่ ไม่มีนอกจากนี้ มีแต่เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว

ส. นี่คือ สติปัฏฐาน เราจะลึกที่กาย ตรงกาย ลักษณะอะไรปรากฏก็เป็นลักษณะนั้น ไม่ใช่ึก ถ้าเย็นไม่ปรากฏอย่าไปนึกว่าเย็น ถ้าร้อนไม่ปรากฏก็อย่าไปนึกว่าร้อน

ถ. ถ้าึก ไม่ใช่วิปัสสนา คือ ไม่ปรากฏตามความเป็นจริง ใช่ไหม

ส. ไม่สามารถเกิดปัญญาที่จะประจักษ์สภาพธรรมได้เพราะไปนึก เป็นเราที่นึก

ถ. นี่เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ส. จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กาย ถ้าสงสัยก็ดูในอรรถกถา ซึ่งจะปรากฏว่า ลักษณะของกายทั้งหมดจะไม่พ้นจากธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม แต่มีเพียงธาตุ ๓ เท่านั้นที่จะปรากฏทางกายประสาทได้ คือ ธาตุดิน ธาตุไฟ ธาตุลม ส่วนธาตุน้ำไม่ปรากฏ ซึ่งก็เป็นความจริง ตรงตามความเป็นจริง ตรงกับธรรมที่ได้ทรงแสดงไว้ด้วย ที่กายนี้ระลึกอย่างไร ก็มีแต่ลักษณะสภาพธรรมของมหาภูตรูปปรากฏจริงหรือเปล่า

ถ. อย่างนี้ก็เป็นความจริง มีแต่มหาภูตรูป ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม ปรากฏให้เราเห็นอยู่

ส. ปรากฏทางกาย

ถ. ปรากฏทางกาย ที่ว่าการเจริญกายานุปัสสนาสติปัฏฐานนี้ ให้เจริญให้รู้จริง ๆ ตามความเป็นจริงที่ปรากฏขึ้น ใช่ไหม

ส. กายมีอยู่ แต่เพราะไม่ระลึกรู้ในสภาพธรรมที่มีจริงที่ปรากฏ จึงไม่รู้วาท่ที่จริง ที่ว่าเป็นกายนี้คือลักษณะอย่างไร อย่างที่ถามในตอนแรก ถ้าสติไม่ระลึกรู้ก็หาไม่ได้ ไม่สามารถที่จะตอบได้ว่า กายมีลักษณะอย่างไร แต่ถ้าสติระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กาย ตรงไหนก็ได้ที่ปรากฏ จะรู้ว่า ไม่พ้นจากเย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหว

ถ. ส่วนเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้นเจริญอย่างไร

ส. มีความรู้สึกใหม่

ถ. รู้สึกเวลานี้ใช่ใหม่

ส. รู้สึกอย่างไร

ถ. รู้สึกว่า ตื่นเต้นได้มาหาอาจารย์ ได้มาใต้ตามอาจารย์ รู้สึกดีใจ

ส. ความรู้สึกดีใจ จริงใช่ใหม่ สภาพธรรมที่มีจริงทั้งหมดตระลึกรู้ว่า เป็นแต่เพียงลักษณะชนิดหนึ่งของธรรม เช่น ลักษณะดีใจ ก็ไม่ใช่ลักษณะเสียใจ ลักษณะผิดกันใช่ใหม่ เพราะฉะนั้น เป็นสภาพธรรมที่ต่างกัน และไม่ใช่ตัวตนด้วย ไม่ใช่ดีใจอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่เสียใจอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่รู้สึกทุกขณะรู้สึกเฉย ๆ อยู่ตลอดเวลา สภาพธรรมเกิดดับสลับต่อกันเร็วมากตามเหตุตามปัจจัย ยับยั้งไม่ได้ บังคับไม่ได้ เป็นอนัตตา และไม่ใช่ตัวตนด้วย เพราะฉะนั้น สภาพธรรมที่เคยรวมกันยึดถือว่าเป็นเรา แท้ที่จริงก็เป็นลักษณะธรรมแต่ละชนิด ซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย และก่อดับไปอย่างรวดเร็ว

ถ. วิธีเจริญนั้น คือ ใช้สติใช่ใหม่

ส. ใช่ไม่ได้

ถ. กำหนด หรืออย่างไร

ส. กำหนดก็ไม่ได้ ให้เข้าใจถูกว่า สภาพธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยตามปกติ เพราะว่าตั้งแต่เกิดก็ยับยั้งการเกิดไม่ได้ เกิดแล้วใช่ใหม่ กำลังเห็น ยับยั้งไม่เห็นไม่ได้ ที่ได้ยินในขณะนี้ ก็ไม่มีใครไปบังคับว่าอย่าได้ยิน บังคับยับยั้งไม่ได้ สภาพธรรมทั้งหลายปรากฏเพราะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น ขณะใดที่สติซึ่งเป็นธรรมชนิดหนึ่งเกิดขึ้น สตินั้นจะระลึก คือ ไม่ลืมที่จะศึกษา ที่จะเข้าใจ จนกระทั่งเป็นความรู้จริงในสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่สติระลึก ที่ละลักษณะทีละอย่าง

อย่างเช่น ได้ยิน เป็นสภาพธรรมที่มีจริง เสียงเป็นสภาพธรรมที่มีจริง เสียงไม่ใช่ได้ยิน ได้ยินไม่ใช่เสียง

เห็นเป็นสภาพธรรมที่มีจริง สิ่งปรากฏทางตาเป็นสภาพธรรมที่มีจริง สิ่งปรากฏทางตาไม่ใช่สภาพธรรมที่เห็น สภาพที่เห็นไม่ใช่สภาพธรรมที่ปรากฏทางตา

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมแต่ละอย่าง เป็นเพียงสภาพธรรมแต่ละชนิดซึ่งเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เมื่อระลึก จะศึกษาที่ละอย่างทีละลักษณะ เพราะว่าสติเกิดขึ้นขณะหนึ่งแล้วก็ดับไป จะศึกษาหลาย ๆ อย่างพร้อมกันไม่ได้

ในขณะที่กำลังได้ยินอย่างนี้ เคยหลงลืมสติ คือ ไม่เคยระลึกได้เลยว่า สภาพได้ยินเป็นเพียงธาตุรู้ ลักษณะรู้ อากาขรู้ ซึ่งรู้เสียงที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่รู้สี่สัณว์ณะที่ปรากฏทางตา เป็นธาตุแต่ละลักษณะ แต่ละชนิด สติเกิดจึงระลึก ไม่ใช่เราใช้สติ ถ้าสติไม่เกิด ก็ไม่มีสภาพธรรมใดที่จะระลึกขึ้นได้ที่จะพิจารณาศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

ถ. หมายความว่า ให้เอาตัวของเราออกให้ได้

ส. ให้เข้าใจให้ถูก ตั้งแต่ในเบื้องต้น ให้เข้าใจให้ถูก

ถ. ไม่ใช่เราไปนึก แต่เป็นสภาพของสติ

ส. ถ้าเป็นเรานึก เราก็เก่ง แต่ที่จริงแล้ว สติเกิดขึ้น จึงกระทำกิจระลึก ถ้าสติไม่เกิด เจตนาเจตสิกจะไปทำกิจระลึกก็ไม่ได้ สัญญาเจตสิกซึ่งเป็นสภาพจำจะไปทำกิจของสติก็ไม่ได้ สภาพธรรมอย่างไรเกิดขึ้นก็กระทำกิจของตน ก้าวกายสับสนกันไม่ได้

๗๐๒

ถ. คำว่า โสดาบัน ละกิเลสได้ใช่ไหม จึงเรียกว่า พระโสดาบัน

สุ. พระโสดาบันเป็นพระอริยบุคคล ซึ่งหมายความว่าปัญญาที่สามารถดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ไม่เกิดอีก แต่ว่ากิเลสมียาก เพราะฉะนั้น การดับกิเลสจะดับที่เดียวถึงความเป็นพระอรหันต์ไม่ได้ จะต้องดับขั้นต้นเป็นพระโสดาบันบุคคล คือ ดับความเห็นผิดที่ยึดสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ดับความสงสัย ความไม่รู้ ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม

พระโสดาบันไม่มีความสงสัยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม และไม่มีความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน แต่ยังมีโลภะ มีโทสะ มีโมหะ ซึ่งจะต้องอาศัยการเจริญปัญญาถึงขั้นสมบุรณ์ที่จะเป็นพระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ เป็นลำดับ เป็นขั้น ๆ

ถ. ประสบการณ์ที่เกิดกับตัวผม ครั้งแรกที่ผมมาฟังอาจารย์บรรยาย ไม่ทราบว่ากี่ปีมาแล้ว สงสัยมากที่อาจารย์บอกว่าให้เจริญสติ ก็คิดว่าคงจะลักษณะบังคับ มีความคิดอย่างนั้น แต่อาจารย์ได้อธิบายว่า ไม่ใช่ในลักษณะของตัวตนที่จะไปบังคับจดจำให้รู้ว่า นั่นเป็นรูป นั่นเป็นนาม นั่นเป็นรูปธรรมนามธรรมที่เกิดทางกายทางตา อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ อาจารย์แนะนำว่า ควรจะฟังแนวทางเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เป็นการสะสมความเห็นถูกให้เพิ่มมากขึ้นในแต่ละวัน ๆ ซึ่งผู้ที่ได้รับฟังจากอาจารย์ก็ได้ปฏิบัติตาม และก็ได้เห็นผลเมื่อกาลเวลาผ่านไป จากวันเป็นเดือน จากเดือนเป็นปี จาก ๑ ปีเป็น ๒ ปี ความเข้าใจ ความเห็นถูกก็เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นเครื่องพิสูจน์ของคำว่า การสะสม เพราะว่าสติที่เป็นสัมมาสติดีนั้นเกิดขึ้นแล้ว เราจะรู้ด้วยตัวเองเลยว่า ไม่ใช่การบังคับที่จะรู้ว่า นั่นเป็นรูป นั่นเป็นนาม และจะเข้าใจดีว่า การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้นไม่ใช่การบังคับ เป็นสภาวะอย่าง

หนึ่งเกิดขึ้นระลึกได้ถึงสภาวะที่เป็นจริง ผมขอแนะนำผู้ที่เริ่มฟังใหม่ว่า ควรจะสะสมการฟัง เพื่อจะได้เข้าใจถูกต้องและมีความเห็นถูกต้องไป

ส. ขออนุโมทนา เพราะว่าโดยมากท่านผู้ฟังอาจจะติดศัพท์ อย่างเช่น พูดถึงปัญญาหรือญาณ ท่านไม่ทราบจริง ๆ ว่าจะเริ่มอย่างไร หรือว่าหมายความว่าอย่างไร ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว ปัญญาไม่ใช่เป็นสภาพธรรมที่จะเกิดขึ้นรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้เอง โดยปราศจากเหตุปัจจัย

ความหมาย หรืออรรถของปัญญา ที่จะต้องค่อย ๆ เจริญขึ้น เติบโตขึ้น ทีละเล็กทีละน้อยนั้น คือ ความเข้าใจนั่นเอง สภาพธรรมจะเป็นปัญญาได้อย่างไร ถ้าปราศจากความเข้าใจ

เพราะฉะนั้น อรรถของปัญญาเจตสิกก็ดี หรือว่าสัมมาทิฏฐิก็ดี หมายความว่าถึงความเข้าใจถูกต้องในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ แม้ว่าสภาพธรรมมีจริง กำลังปรากฏอยู่ แต่ถ้าปราศจากการฟัง การศึกษา การพิจารณาให้เข้าใจเรื่องลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ ให้ตรงตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ๆ ยิ่งขึ้น ปัญญาที่จะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมนั้นก็ย่อมมีไม่ได้ เพราะฉะนั้น จึงต้องเริ่มต้นด้วยความเข้าใจในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏด้วยการฟัง ด้วยการพิจารณา ด้วยการระลึก ศึกษาพร้อมสติ จนกว่าจะเป็นความรู้ชัด ซึ่งความรู้ชัด คือ ความเข้าใจจริง ๆ โดยไม่ผิด โดยประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏนั่นเอง

แต่ถ้าใครจะมีปัญญาโดยปราศจากความเข้าใจ ขอให้ทราบว่า เป็นไปไม่ได้ หรือถ้าใครจะบอกว่า รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมโดยปราศจากความเข้าใจ ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะความรู้นั้นจะต้องเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องนั่นเอง

ผู้ฟัง สำหรับผม ก่อนที่ผมจะได้เจริญสติ ก็ได้ยินได้ฟังอาจารย์สุจินต์บรรยาย โดยการอัดเทป หรือฟังวิทยุตอนเช้า เมื่อฟังเข้าใจแล้ว คำว่า รู้สีกตัว รู้สีกตัว มีสติ ฟังไป ๆ ผมก็เข้าใจ แต่ขณะที่มีการรู้สึกตัว อาจารย์ให้พิจารณา ให้สังเกต ตอนแรกยังไม่เข้าใจ แต่เข้าใจลักษณะที่มีการรู้สึกตัวกับขณะที่ไม่รู้สึกตัว ลักษณะนั้นฟังไป ๆ ก็เข้าใจดี เพราะฉะนั้น ลักษณะของการมีสติกับลักษณะของการหลงลืมสตินี้ ผมฟังไป

ไม่กี่ครั้งก็เข้าใจ เมื่อเข้าใจ แรก ๆ ยังพิจารณาไม่ค่อยถูก อาจารย์แนะนำว่า การเห็นนั้นก็แค่เห็นเพียงสี ไม่ให้ติดในอนุพยัญชนะ ผมก็ใช้วิธีนี้ท่องเป็นนกแก้วนกขุนทอง เวลาที่มีการรู้สึกตัวเกิดขึ้น ขณะที่เห็น ผมก็นึกในใจว่า นี่สี นั่นสี ไปโดยตลอด ข้อปฏิบัติในทวารอื่น ๆ ผมก็พยายามไต่ถามไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งทุกวันนี้ก็มีความเข้าใจบ้าง แต่ยังไม่สมบูรณ์ดีนัก

ผมใคร่จะแนะนำว่า ท่านที่จะเจริญสติปัฏฐานนั้น ก่อนอื่นจะต้องสังเกตลักษณะเวลาที่มีการรู้สึกตัวกับเวลาที่ไม่มีการรู้สึกตัวว่า ลักษณะทั้งสองนี้ต่างกันอย่างไร ต้องรู้ขั้นนี้ก่อน ถ้าไม่รู้ขั้นนี้แล้ว จะชื่อว่าเจริญวิปัสสนาไม่ได้ ใครบอกว่าเจริญได้ ก็ไม่ใช่วิปัสสนาตนเอง คือ เข้าใจผิด หรือว่าปฏิบัติผิดนั่นเอง

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่น ผู้ที่จะเจริญวิปัสสนา ต้องเจริญขั้นนี้ เมื่อเข้าใจขั้นนี้แล้ว จะหมดความสงสัย เราปฏิบัติผิดก็รู้ ปฏิบัติถูกก็รู้เหมือนกัน ถ้าไม่เข้าใจขั้นนี้ เวลาปฏิบัติผิด ก็เข้าใจว่าปฏิบัติถูก ขั้นนี้ต้องใช้การสังเกต ไม่ใช่อาศัยการฟัง ถ้าฟังแล้วตัวเองไม่สังเกต ก็ไม่รู้อีกเหมือนกัน ฟังก็ปี ๆ ก็ไม่รู้ ต้องฟังไป สังเกตไป และจะรู้ได้ นี่คือการเจริญสติปัฏฐานที่ผมผ่านมา เป็นอย่างนี้

ส. ขออนุโมทนา

ผู้ฟัง ส่วนผม ได้ยินจากวิทยุ อาจารย์บรรยายเรื่องการเจริญสติ แต่ไม่เข้าใจอะไรเลย ต่อจากนั้นดูเหมือนจะเป็นคุณอเนกพาผมไปฟัง ฟังแล้วก็ยังไม่รู้เรื่อง ฟังครั้งแรกไม่เข้าใจ ฟังครั้งที่ ๒ หรือ ๓ พอจะเริ่มเข้าใจ ครั้งแรกผมก็ไต่ถาม ครั้งที่ ๒ ผมก็ไต่ถาม อาจารย์ก็อธิบายการเจริญสติ ผมเริ่มเข้าใจตอนที่อาจารย์แนะนำเรื่องของสภาวะลักษณะ เป็นจุดสำคัญที่สุด ผมเข้าใจและปฏิบัติถูกก็ตอนนั้น ที่อาจารย์กล่าวว่า ของจริงย่อมพิสูจน์ได้ มีสภาวะลักษณะของเขาโดยตรง ทางกายก็อย่างหนึ่ง ทางตาก็อย่างหนึ่ง ทางหูก็อย่างหนึ่ง จากจุดนี้ ผมเข้าใจหมดเลย

ตอนที่อาจารย์บรรยายว่า สติเป็นสภาพระลึกรู้ของจริงที่กำลังปรากฏ ทำให้รู้ชัดสภาวะของนามและรูป ก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ซึ่งขณะที่อาจารย์บรรยาย ผมก็เจริญสติปัฏฐานตามไปด้วย

ผมอาศัยสภาวะธรรม เสี่ยงสภาวะอย่างนี้ สติก็จะลึกที่สภาวะของเสียง รูปปรากฏทางตาก็อีกแบบหนึ่ง ถ้าสติระลึกทางกายก็อีกอย่างหนึ่ง ตามสภาวะต่าง ๆ สติระลึกตามสภาวะนี้ สภาวะเป็นอารมณ์ของสติที่ระลึก ก็พอที่จะช่วยให้การเจริญสติ นี้เจริญก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ

ถ. ที่อาจารย์กล่าวว่า ถ้าไม่เข้าใจก็ไม่สามารถที่จะมีปัญญาหรือเกิดปัญญาได้ ผมสงสัย อย่างเช่น พระพุทธเจ้าท่านตรัสสอนท่านพระพาหิยะ ท่านก็สอนสั้น ๆ ว่า เห็นก็สักแต่ว่าเห็น ได้ยินก็สักแต่ว่าได้ยิน รู้สักแต่ว่ารู้ อะไรอย่างนี้ ซึ่งท่านก็เกิดปัญญาทันที แต่เราฟังอาจารย์สุจินต์ และศึกษาอ่านพระไตรปิฎกด้วยความขยันหมั่นเพียร ผมเองก็ศึกษากับอาจารย์มาหลายปี คิดว่ามีความเข้าใจบ้าง แต่ผมก็ยอมรับว่า ปัญญาของเราอย่างน้อยเหลือเกิน เพราะฉะนั้น จะมีเหตุปัจจัยอะไรที่จะช่วยให้เกิดปัญญาได้ง่ายขึ้นไหม

สุ. ยังไม่พอเท่านั้นเอง ก็ฟังต่อไป เจริญต่อไป อบรมปัญญาต่อไป แต่ท่านพระพาหิยะท่านเข้าใจเวลาที่พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องของเห็นก็รู้ว่าเห็น ท่านไม่สงสัยในลักษณะของสภาพธรรมที่เห็น ของสภาพธรรมที่รู้ ท่านสามารถที่จะเข้าใจ เพราะท่านอบรมปัญญา พร้อมทั้งสติจะเกิดและรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนในขณะนั้น

ข้อสำคัญ คือ เมื่อใดปัญญาพร้อมด้วยเหตุ เมื่อนั้นสภาพธรรมย่อมปรากฏแก่ปัญญาที่พร้อมด้วยเหตุในขณะนั้น

เวลานี้สภาพธรรมเกิดดับตามลักษณะของสภาพธรรม แต่ว่าอวิชชาไม่สามารถที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ แต่อวิชชา คือ ปัญญาที่ได้อบรมแล้วพร้อมสติที่ระลึกและศึกษาจนกระทั่งเข้าใจ จนเป็นปัจจัยให้ความรู้ชัดเกิดขึ้น สภาพธรรมที่กำลังเกิดดับจึงปรากฏแก่ปัญญาที่รู้ชัดตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น

เวลานี้สภาพธรรมก็เป็นจริง คือ เกิดดับอย่างรวดเร็ว แต่อวิชชาไม่มีวันจะประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะซึ่งเกิดดับอย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้น

เมื่ออบรมเจริญไป เหตุสมควรแก่ผลที่จะประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนี้ ตามความเป็นจริงเมื่อไร ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนี้ก็จะปรากฏ ไม่มีอะไรปิดบัง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของเจตนา ของเวทนา ของสัญญา ของจิต ของสภาพธรรมที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมใด ๆ ก็ตาม จะประจักษ์แจ้ง ประจักษ์ชัดแก่ปัญญาที่ได้อบรมแล้ว โดยประจักษ์ถึงลักษณะสภาพของนามธรรมแต่ละนามธรรม รูปธรรมแต่ละลักษณะซึ่งเกิดปรากฏแล้วดับไป

ผู้ฟัง ที่พระพุทธองค์โปรดสัตว์ หรือโปรดผู้ที่บรรลุปะระชาตบุคคล โดยตรัสว่า เห็นสักแต่เห็น ได้ยินสักได้ยิน ผมเข้าใจว่า พระผู้มีพระภาคคงจะทราบว่า คนนี้มีบารมีมาแก้แล้ว พูดเท่านี้ก็คงบรรลु แต่ปัจจุบันนี้ ปัญญาส่วนมากอ่อน ถ้าหากไม่ได้อาศัยอาจารย์แล้ว ไม่มีทางเลย ผมเคยไปฟังที่สำนักอื่น ให้นั่งให้เห็นทุกข์ ผมก็นั่งไม่ยอมขยับเขยื้อนเพื่อให้เห็นทุกข์ หลังจากนั้นผมก็มาฟังอาจารย์ รู้สึกว่าอาจารย์เป็นผู้มีสติปัญญาอย่างยิ่งจริง ๆ ช่วยขยายความเรื่องสติระลึกอะไรต่าง ๆ สภาพต่าง ๆ ถ้าหากไม่ได้พบอาจารย์ ชาตินี้ผมคิดว่าคงหมดหวังในการเจริญสติปัฏฐานให้ถูกต้อง คิดว่าคงจะเป็นไปไม่ได้เลย

ส. กุศลอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นไปในศีล ได้แก่ เวยยาวัจจะ การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ที่ควรสงเคราะห์ ซึ่งก็เป็นไปได้ทั้งทางกายและทางวาจา

กุศลมีหลายประการ และมีกุศลหลายประการด้วยที่ทำได้โดยไม่ยาก ถึงแม้ว่าไม่มีทรัพย์สินสมบัติสิ่งของใด ๆ เลย ก็ยังสามารถที่จะเจริญกุศลได้ เช่น ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ที่ควรสงเคราะห์ ดูเหมือนเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ยาก การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ แต่ว่าในวันหนึ่ง ๆ ถ้าอกุศลจิตเกิด ก็กระทำไม่ได้

บางท่านอาจจะเห็นว่า การช่วยเหลือสงเคราะห์บุคคลอื่นเป็นสิ่งที่ดี มีความเข้าใจถูกต้องว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ในขณะที่ควรจะทำ ก็ไม่ทำ เคยเป็นอย่างนี้ไหม เพราะขณะนั้นอกุศลธรรมเกิดขึ้นครอบงำ ไม่สามารถที่จะกระทำแม้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ที่ควรสงเคราะห์

เวลาที่เราเห็นใครทำงานหนัก ๆ หรือทำงานเหนื่อย ๆ เคยคิดอยากจะช่วย หรือเห็นว่าควรจะช่วยไหม หรือว่าปล่อยให้เขาทำไปคนเดียว ถ้าสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพจิตใจในขณะนั้นจะทราบได้ว่า เป็นกุศล หรือเป็นอกุศล ถ้าเป็นกุศลก็คิดดีที่จะช่วยสงเคราะห์บุคคลนั้น แต่ว่ากุศลในขณะนั้นที่กำลังพอที่ทำการสงเคราะห์จริง ๆ หรือเปล่า หรือว่าเพียงคิด แต่หลังจากนั้นอกุศลจิตก็เกิดขึ้นครอบงำ ไม่สามารถที่จะทำการสงเคราะห์บุคคลนั้นได้

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน จะเห็นกำลังของอกุศลและกำลังของกุศลในขณะนั้นนั่นเองว่า สภาพธรรมใดมีกำลังมากกว่ากัน อกุศลธรรมมีกำลังมากกว่า หรือว่ากุศลธรรมมีกำลังมากกว่า และถ้าเข้าใจเรื่องของการเจริญกุศลแล้ว จะเห็นได้ว่า ในวันหนึ่ง ๆ นั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ถึงในขั้นของท่าน ไม่ใช่กุศลขั้นท่าน ก็เป็นกุศลประการอื่นได้ เช่น การช่วยเหลือสงเคราะห์บุคคลอื่น แต่ก็ต้องแล้วแต่สภาพของจิตในขณะนั้นว่า อกุศลธรรมจะเกิดขึ้นหรืออกุศลธรรมจะเกิด ถ้าอกุศลธรรมเกิด ก็ไม่ช่วยเหลือสงเคราะห์ ซึ่งก็ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แม้ในขณะนั้น สติสามารถที่จะเกิดขึ้น ระลึกถึงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงได้ และถ้าท่านสะสมกุศลมาแล้ว สติมีกำลัง ไม่ใช่เพียงแต่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นเท่านั้น แต่ยังมีกำลังที่จะกระทำกุศล โดยสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ทันที

ในชีวิตประจำวันนี้ ลองระลึกดูว่า ท่านได้ทำการสงเคราะห์ช่วยเหลือใครบ้าง หรือเปล่า ชีวิตประจำวันปกติในบ้าน ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับท่าน แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีจิตใจสะสมมาในทางกุศลจะเห็นว่า ผู้นั้นเป็นผู้ที่ช่วยเหลือสงเคราะห์บุคคลอื่นง่าย แม้ว่าจะเป็นเพียงเด็กเล็ก ๆ เด็กบางคนก็ชอบช่วยผู้ใหญ่ เวลาที่เห็นใครถือของ ก็ขอถือ เพื่อที่จะช่วยบุคคลนั้นผ่อนหนักให้เป็นเบา และเป็นไปด้วยน้ำใจของตนเองจริง ๆ ไม่ต้องให้ผู้ใหญ่ขอหรือ หรือว่าสั่งให้ช่วย

๗๐๓

ส. เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้ที่สะสมอภัยมาต่าง ๆ กัน ย่อมจะแสดงอภัยที่แตกต่างกัน แม้ในขณะที่เป็นเด็ก ก็ยังมีความต่างกัน ถ้าท่านไม่ได้ช่วยเหลือทางกาย ท่านก็อาจจะช่วยเหลือทางวาจาก็ได้ โดยการให้คำแนะนำด้วยความรู้ ด้วยความเข้าใจในสิ่งที่บุคคลอื่นทำ ถ้าท่านมีความรู้จะทำอย่างไรจึงจะเสร็จเร็ว จะเสร็จดี หรือว่าจะไม่เหน็ดเหนื่อยมาก จะผ่อนแรงได้ และท่านก็มีจิตอนุเคราะห์ เมตตาสงเคราะห์คนที่กำลังทำสิ่งนั้นให้ทำได้ดีขึ้น เร็วขึ้น และเสร็จได้เร็วด้วย ในขณะที่นั้นก็เป็นการสงเคราะห์บุคคลอื่น แม้ไม่ใช่ด้วยกาย แต่ก็ด้วยวาจา

แต่ถ้าอกุศลจิตเกิด สังเกตได้ทันทีในขณะที่นั้นว่า แม้เพียงวาจาที่จะให้คำแนะนำช่วยเหลือก็ทำไม่ได้ โดยเฉพาะเวลาที่ความไม่พอใจเกิดขึ้นในบุคคลหนึ่ง บุคคลใด จะเห็นได้ทันทีว่า กันกุศลทั้งหลายไม่ให้กระทำแม้การสงเคราะห์ด้วยวาจาในบุคคลนั้น ในขณะที่บุคคลนั้นควรที่จะได้รับการสงเคราะห์ด้วยการแนะนำช่วยเหลือต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านผู้ฟังลองคิดถึงกุศลที่จะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ในเรื่องของเวรยาวัจจะซึ่งเป็นการสงเคราะห์ว่า ปกติท่านมีอภัยสะสมมาที่จะกระทำการสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลอื่นบ้างหรือเปล่า ถ้าไม่มี หรือว่ามีน้อย ก็ให้ทราบว่าเป็นชีวิตประจำวันของท่านมีอกุศลธรรมครอบงำมาก ซึ่งจะบรรเทาละคลายให้เบาบางได้โดยการเจริญกุศลทันที เพราะว่าผู้ที่ไม่เจริญกุศล ย่อมเป็นผู้ที่เกียจคร้านในการขัดเกลาจิตใจ

การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น ที่ท่านคิดอยากจะกระทำ แต่ว่าไม่สำเร็จ เพราะว่าเวลาที่เหตุการณ์นั้นเกิดจริง ๆ ไม่ได้ช่วย ซึ่งก่อนหน้านั้นก็ตั้งใจไว้ว่าจะช่วยงานหนักทั้งหลายก็ตั้งใจที่จะช่วย แต่เวลาที่มีเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นจริง ๆ ก็ช่วยไม่ได้ นั่นเพราะว่ากุศลธรรมไม่เกิดขึ้น เป็นปกติในชีวิตประจำวัน

แม้ในขณะที่เดินทาง เคยช่วยสงเคราะห์ผู้อื่นที่ควรสงเคราะห์บ้างไหม ในรถประจำทางมีเด็กนักเรียนถือกระเป๋าหนักมากบ่นๆ และบางท่านก็ไม่ใช่เด็กนักเรียน แต่ว่าถือของหลายอย่างที่แสนหนัก และไม่ได้นั่งด้วย เพราะไม่มีที่นั่ง เคยสงเคราะห์บุคคลเหล่านั้นบ้างไหม ถ้ามีการสงเคราะห์ ก็เป็นกุศลจิตที่เกิดขึ้นกระทำกิจของกุศลในขณะนั้น

การที่จะสงเคราะห์บุคคลอื่น ไม่จำกัดเลย แม้แต่โดยมารยาทตามสมควรจะเป็น ในขณะที่รับประทานอาหารด้วยกัน ก็สงเคราะห์บุคคลที่ร่วมรับประทานอาหาร ด้วยการหยิบยกยื่นสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นที่ผู้อื่นต้องการ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า สภาพธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ต้องเป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นขยันในการที่จะกระทำกิจขัดเกลากิเลสในขณะนั้น ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน แม้ในทางอกุศลก็ยังเกียจคร้าน ในทางกุศลก็ย่อมจะต้องเกียจคร้านยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น การสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลอื่นซึ่งเป็นกุศลนั้น ก็ต้องเป็นธรรมที่ตรงกันข้ามกับความเกียจคร้านในการกระทำกุศล

บางท่านขยันในเรื่องอกุศลมาก แต่พอถึงเรื่องกุศลตรงกันข้าม แต่บางท่านที่สะสมอภัยาศัยในการที่จะขัดเกลากิเลสและเจริญกุศล ท่านจะขยันในการเจริญกุศล และค่อย ๆ เกียจคร้านในการสะสมอกุศล เป็นอย่างนั้นบ้างไหม

ท่านที่สนุกสนานเพลิดเพลินไปในทางอกุศลทั้งหลาย คงไม่ทราบว่า ในขณะที่นั้นมีวิริยะเจตสิก มีสภาพธรรมที่หมั่นขยันในทางอกุศล แต่พอถึงในทางกุศล เช่น การฟังธรรม การศึกษา หรือการอ่านธรรม การสนทนาธรรม การที่จะไปสู่สถานที่ที่จะได้ศึกษาธรรม บางท่านรู้สึกว่ เกียจคร้าน ไม่ค่อยจะว่าง ไม่ค่อยจะสะดวก

แต่ถ้าท่านสะสมกุศลเพิ่มขึ้น ความขยันในการที่จะศึกษาธรรม ฟังธรรม จะรู้สึกว่ เป็นไปโดยสะดวก ง่ายกว่าที่จะไปขยันในการหาความสนุกเพลิดเพลินในทางอกุศลทั้งหลายเท่าที่เคยเป็นมา

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมต่างกัน แล้วแต่ว่าขณะนั้นจะเป็นกุศลธรรมหรืออกุศลธรรม สำหรับอกุศลธรรมนั้น นอกจากจะครอบงำให้หลงไปจากความจริงของสภาพนามธรรมและรูปธรรมแล้ว ก็ยังเป็นสภาพธรรมที่ทำให้ตั้งจิตไว้ในทางที่ไม่ชอบ แม้แต่

การคิดหรือการกระทำ ก็จะเป็นไปในทางที่ไม่ถูก ในทางที่ไม่ชอบ ซึ่งในขณะนั้นก็ไม่ใช่ว่าตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นสภาพของอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นตั้งจิตไว้ในทางที่ไม่ชอบ แต่ในขณะที่สติเกิด ซึ่งเป็นสภาพที่ตรงกันข้ามกับอกุศล ในขณะนั้นก็ไม่ใช่ว่าตัวตน แต่เป็นกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นตั้งจิตไว้ชอบ เพราะฉะนั้น ก็แล้วแต่ว่าสติจะสามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นในขณะนั้นหรือไม่ ถ้าสติสามารถที่จะเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้น ย่อมจะเห็นสภาพธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริง แม้แต่การคิด ก็จะได้คิดในทางที่ถูก ไม่คิดในทางที่ผิด

บางท่านมีความหวังร้ายต่อผู้ที่ประพฤติไม่ชอบ เพราะฉะนั้น ลองพิจารณาสภาพจิตของท่านเองว่า เคยมุ่งหวังที่จะให้คนที่ประพฤติไม่ชอบได้รับโทษ ได้รับภัยอันตรายต่าง ๆ อย่างร้ายแรงหรือเปล่า ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้น จิตของท่านเองทำร้ายตัวของท่านเอง เพราะว่าบุคคลอื่นไม่ได้เป็นไปตามความคิดของท่าน แต่ย่อมเป็นไปตามกรรมของเขา เพราะฉะนั้น เขาย่อมได้รับผลของอกุศลกรรมนั้น โดยที่ท่านไม่จำเป็นต้องหวังร้ายหรือคิดร้ายต่อบุคคลนั้นเลย

เหมือนกับที่เห็นคนอื่นตกลงไปในกองไฟ ท่านก็ยังคิดที่จะกระโดดลงไปทำร้ายต่อบุคคลที่ตกอยู่ในกองไฟนั้น ซึ่งผลก็คือ ตัวท่านเองย่อมเป็นผู้ที่ได้รับภัยจากไฟนั้นด้วย เพราะบุคคลนั้นได้ตกลงไปสู่กองไฟด้วยการกระทำชั่วของตนเองแล้ว ก็ย่อมได้รับผลของอกุศลกรรมนั้น แต่ตัวท่านเองกลับมีอกุศลจิตที่คิดจะเบียดเบียนประทุษร้ายบุคคลนั้น ซึ่งเท่ากับว่า ท่านต้องการที่จะกระโดดลงไปทำร้ายคนที่อยู่ในกองไฟนั้นด้วย เพราะฉะนั้น แสดงให้เห็นได้ว่า สภาพธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลธรรม ย่อมให้ผลเป็นทุกข์

สำหรับท่านที่เห็นว่ากิเลสตัณหาเลื้อยเกิน จะเป็นผู้ที่พากเพียรที่จะเจริญกุศลทุกประการ ทุกโอกาส พร้อมการเจริญสติปัฏฐานที่จะให้รู้สภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง และท่านก็คงจะมีความตั้งใจมั่นที่ว่า ท่านมีกายใจไว้สำหรับทำอะไร ไม่ควรที่จะมีไว้สำหรับเพื่อที่จะให้อกุศลเจริญขึ้น แต่ควรที่จะมีไว้สำหรับเจริญกุศลทุกประการ ซึ่งจะเป็นบารมีสำหรับที่จะให้ดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

ในพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ได้ทรงแสดงเรื่องของการสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลอื่นไว้ เช่น ใน **สิงคาลกสูตร ทิพนิกาย ปาฏิกวรรค** พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงหน้าที่ของบุตรต่อมารดาบิดา ซึ่งเป็นไปในการสงเคราะห์ท่านด้วย คือ จักเลี้ยงท่านตอบ ๑ จักรับทำกิจของท่าน ๑ นี่เป็นการสงเคราะห์มารดาบิดา ด้วยการการรับทำกิจการงานธุระต่าง ๆ ของท่าน และเลี้ยงท่านตอบด้วย ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ในการรับทำกิจธุระของมารดาบิดา ไม่ควรที่จะเป็นไปแต่ในเรื่องใหญ่ ๆ เท่านั้น แม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวัน ก็ควรที่จะได้รับใช้กระทำกิจให้ท่านด้วย เพราะว่าบางท่านสนใจแต่ในการที่จะตอบแทนมารดาบิดาในเรื่องใหญ่ ลืมเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เมื่อมารดาบิดาเป็นผู้ที่ชราแล้ว กำลังของท่านก็ต้องอ่อนลง เพราะฉะนั้น จึงควรที่จะกระทำกิจเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ท่านด้วย

ใน **สิงคาลกสูตร** พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงหน้าที่ของศิษย์ต่ออาจารย์ ซึ่งเป็นไปในเรื่องของเวรยารัจจะการสงเคราะห์ด้วย คือ เข้าไปยื่นคอยรับใช้ ๑ ด้วยการปรนนิบัติ ๑ เพราะฉะนั้น ในชีวิตประจำวันจะขาดการสงเคราะห์ คือ การช่วยเหลือบุคคลอื่นไม่ได้ ถ้าขณะนั้นเป็นกุศลจิต ท่านจะรู้ได้ทันทีว่า ขณะที่กำลังสงเคราะห์ กำลังช่วยเหลือนั้น เป็นกุศลจิตไม่ใช่อกุศล

หน้าที่ภรรยาต่อสามี คือ จัดการงานดี ๑ สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี ๑ ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ๑ นี่ก็เป็นกุศลในขณะนั้น เพราะเวลาที่ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ย่อมจะทำให้คนอื่นได้รับความสบายกายสบายใจขึ้น และไม่เดือดร้อนใจด้วย

หน้าที่ของมิตร ในสังคหวัตถุมีว่า การให้ ๑ เจรจาไพเราะ ๑ การประพฤติให้เป็นประโยชน์ ๑ ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลาย ๑ ซึ่งการประพฤติให้เป็นประโยชน์คืออรรถจริยานั้น คือ การสงเคราะห์มิตรสหายเท่าที่สามารถจะกระทำได้

หน้าที่ของนายซึ่งมีต่อผู้รับใช้ คือ จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง นี่ก็เป็นการสงเคราะห์ คือ ไม่เห็นแก่ตนโดยการคิดที่จะให้คนอื่นเหนื่อยยากลำบากเพราะท่าน ซึ่งถ้าไม่คิดถึงความสุขความสบายของคนอื่นเลย ในขณะนั้นย่อมเป็นอกุศลจิต

แต่ในขณะที่เกิดกุศลจิต ท่านย่อมจะจัดการงานให้ตามสมควรแก่กำลัง ซึ่งเป็นการสงเคราะห์ผู้รับใช้ท่านด้วย นอกจากนั้นก็สงเคราะห์ ด้วยรักษาในคราวเจ็บไข้ นี่ก็เป็นชีวิตประจำวัน

หน้าที่ต่อสมณะ คือ ประพฤติต่อท่านด้วยกายกรรมที่ประกอบด้วยเมตตา ๑ ด้วยวจีกรรมที่ประกอบด้วยเมตตา ๑ ด้วยมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตา ๑ ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เมื่อใจของท่านไม่เบียดเบียน กายวาจาก็ย่อมไม่ประทุษร้ายเบียดเบียนด้วย เพราะว่าก่อนที่จะมีการกระทำทางกาย ทางวาจา จิตใจคิดมากมาย นับไม่ถ้วน ยังไม่ได้กระทำเลย คิดเสียก่อนมากมายแล้ว เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่เป็นกุศลหรืออกุศลก็ตาม ก็ต้องเป็นไปตามความคิดนั้น ซึ่งถ้ามีมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตา มีใจที่ไม่ประทุษร้ายเบียดเบียน กายวาจาก็ย่อมไม่เบียดเบียนด้วย

สำหรับการที่จะสงเคราะห์บุคคลทั้งหลาย อย่าลืมนึกถึงบุคคลที่ท่านควรจะสงเคราะห์ที่สุดนั่น คือ ผู้ที่มีคุณต่อท่าน

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มาตุโปสกสูตรที่ ๙ มีข้อความว่า

สาวัดถีนันทน ฯ

ครั้งนั้น มาตุโปสกพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ สันทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง มาตุโปสกพราหมณ์นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ท่านพระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าแสวงหาภิกษาโดยชอบแล้วเลี้ยงมารดาและบิดา ข้าพระองค์ทำเช่นนี้ ชื่อว่าทำกิจที่ควรทำหรือไม่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ขอบยี้ง พราหมณ์ ท่านทำดังนี้ ชื่อว่าได้ทำกิจที่ควรทำแล้ว ด้วยว่าผู้ใดแสวงหาภิกษาโดยชอบแล้วเลี้ยงมารดาและบิดา ผู้นั้นย่อมได้บุญเป็นอันมาก ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาสิตนี้จบลงแล้ว จึงได้
ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุคคลใดเลื่อมมารดาและบิดาโดยชอบ เพราะการบำรุงมารดาและบิดานั้นแล
บัณฑิตย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นในโลกนี้ที่เดียว บุคคลนั้นละไปจากโลกนี้แล้ว ย่อม
บันเทิงในสวรรค์ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว มาตุโปสกพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มี-
พระภาคว่า

ท่านพระโคตม ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่านพระโคตม ภาสิตของ
พระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายดุจหงายภาชนะที่คว่ำ
เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่าคนมีจักขุจะ
มองเห็นรูปได้

ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาคกับพระธรรมและ
พระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึง
พระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

เพราะฉะนั้น บางท่านที่คิดถึงเรื่องการสงเคราะห์บุคคลอื่น ผู้ที่ห่างไกลออกไป
แต่อาจจะลืมคิดถึงผู้ที่ใกล้ชิดที่สุด คือ มารดาบิดาผู้มีคุณ เพราะฉะนั้น กุศลจิตจะทำ
ให้ท่านเป็นผู้ที่ไม่ลืมในการที่จะสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ทั้งหลาย ตั้งแต่มารดาบิดา
ตลอดไปจนถึงบุคคลในบ้าน และบุคคลอื่น ซึ่งถ้าเป็นบุคคลที่ห่างไกลออกไป ก็เป็น
การสงเคราะห์สังคัมทั้งหมด

ถ. บางครั้งทีอกุศลจิตเกิด ขณะที่สนุกสนานเพลิดเพลินก็สนุกสนานกันไป
ขณะนั้นไม่ฟัง ผมคิดว่า เป็นความเพียรในอกุศล แต่บางครั้งผมเห็นคนที่ฟังธรรม
ฟังไป ๆ ก็ง่วง บางทีหลับคาสาละก็มี อย่างนี้เรียกว่า ไม่มีความเพียรในกุศลได้ไหม

สุ. แน่นนอน ที่ไป นั้นเพียรถูก เพียรนั่ง แต่ในขณะที่ฟัง ไม่ได้เพียรฟังด้วย

ถ. เขาไปฟัง ก็ไม่มีใครบังคับ ไม่มีใครชักจูง แต่ว่าขณะที่ฟังไป ๆ ก็หลับ
ก็ขณะที่ไป เขาก็ตั้งใจอยู่ จะว่าไม่มีความเพียรในการฟัง ก็ไม่น่าจะใช้

ส. ไม่ใช่ว่าบุคคลนั้นจะต้องมีความเพียรอยู่เรื่อย ๆ ตลอดเวลา แล้วแต่ขณะจิต ที่กล่าวว่า ชีวิต นี่หมายความว่าถึงชั่วขณะจิตหนึ่ง ๆ ซึ่งเกิดดับสลับต่อกันอย่างรวดเร็ว และก็เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ขณะใดที่เป็นกุศล ขณะนั้นเป็นกุศล จะเป็นอกุศลไม่ได้ เพราะฉะนั้น ที่เป็นสัตว์บุคคลต่าง ๆ บางขณะก็ดี บางขณะก็ไม่ได้ แล้วแต่สภาพธรรมที่เกิดขึ้นเป็นไปในขณะนั้น

ถ. ผมเองอยากจะอ่านพระไตรปิฎกให้มาก แต่วันหนึ่ง ๆ อ่านไปไม่กี่หน้าก็จะง่วง

ส. ถ้าไม่อ่าน คิดว่าจะง่วงไหม หรือว่าอย่างไร ก็ต้องง่วงเหมือนกัน จะอ่านหรือไม่อ่าน ก็ง่วง

ถ. ถ้าไม่อ่าน ไปทำอย่างอื่น ไม่ง่วง ขณะที่ง่วงก็พยายามฝืน แต่ฝืนไปไม่ได้ตลอด

ส. ก็เป็นการพักผ่อนที่ดีสำหรับร่างกาย ถ้าร่างกายต้องการที่จะพักผ่อน ก็สามารถที่จะพักผ่อนพร้อมไปกับกุศลจิตซึ่งเกิดก่อนที่จะพักผ่อนนั้นด้วย เพราะว่าเรื่องของการหลับช่วยไม่ได้ บางท่านไม่อยากจะหลับเลย อยากจะทำสิ่งที่ประโยชน์ แต่ร่างกายก็ทนไม่ไหวที่จะต้องหลับ ก็หลับไป แต่ถ้าเป็นกุศลก่อนที่จะหลับก็ดี

ถ. ผมถือว่า การหลับขณะนั้นเป็นถิ่นมิทธะ เป็นอกุศล

ส. จะตื่นตลอดเวลาเป็นไปไม่ได้ หลับบ้าง ตื่นบ้าง ถ้าตื่นขึ้นมาก็อ่านต่อ ถ้าต้องการกุศลที่จะศึกษา

ถ. ถ้าเพียรในอกุศล จะไม่มีถิ่นมิทธะมาขัดขวาง มาปิดกั้น แต่ถ้าเพียรในกุศล ทั้ง ๆ ที่มีความตั้งใจที่จะเพียรในกุศลก็มีอุปสรรค คือ ความง่วงมาขัดขวางทำไมจึงเป็นอย่างนั้น

ส. เพราะว่ากุศลอ่อนกำลัง หรือว่าไม่มีกำลัง แต่ว่าอกุศลนั้นมีกำลังมาก

๗๐๔

ส. เพราะฉะนั้น เวลาที่มีโลภะเกิดขึ้น เต็มไปด้วยความเพิดเพลิน ยินดีพอใจ ขณะนั้นไม่เบื่อหน่าย ด้วยกำลังของโลภะซึ่งเป็นอกุศล อกุศลที่สะสมมามีกำลังมากทีเดียว บางท่านคิดว่าไม่มีแล้ว โลภะน้อยลงแล้ว แต่ขอให้ได้พบปัจจัยที่เหมาะสม จะเห็นเรียวแรงกำลังมหาศาลของโลภะซึ่งยังมีกำลังอยู่มาก ยังไม่ได้ดับไป เป็นสมุจเฉทเลย

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ในชีวิตประจำวันโลภะเกิดมากเหลือเกิน ถ้าเป็นโลภะอย่างอ่อนก็ไม่ว่า จะรู้ก็ต่อเมื่อเป็นโลภะที่มีกำลังขึ้น ปรากฏอาการของความตื่นเต้นยินดีพอใจเพิดเพลินแล้ว แต่ถ้าเป็นโลภะที่มีกำลังอ่อนกว่านั้น ก็ไม่รู้สักในขณะปกติประจำวัน เมื่อโลภะเกิดอยู่เรื่อย ๆ แม้อย่างอ่อน ก็ครอบงำในขณะที่หลงลืมสติ เพราะฉะนั้น ก็เป็นธรรมดาที่โลภะจะต้องมีเรียวแรงมาก มีกำลังมาก ซึ่งขณะใดที่โลภะเกิดขึ้น จึงปรากฏว่ามีกำลัง ไม่ใช่มีความเหนื่อยหน่ายท้อแท้ ง่วงเหงาเหมือนอย่างเวลาที่เจริญกุศล โดยการอ่านพระไตรปิฎกตามที่ท่านผู้ฟังถาม

ถ. พูดถึงโลภะ โทสะ โมหะ ผมคิดถึงที่พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญว่าการเกิดเป็นมนุษย์นี่ประเสริฐ ผมคิดว่า การเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ อารมณ์ต่าง ๆ นั้นเป็นอภิวรรณ ทำให้โลภมูลจิตเกิดอย่างแรง เพราะฉะนั้น สติก็เกิดยาก ถ้าเกิดในอบายภูมิ อารมณ์ก็เป็นอนิวัตรอารมณ์อย่างแรง ทำให้โทสมูลจิตเกิดอย่างแรงเหมือนกัน สติก็เกิดยาก

ส. การเกิดเป็นมนุษย์ที่ว่าประเสริฐมาก เพราะว่าสามารถที่จะอบรมเจริญกุศลได้ทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของทาน ของศีล ของสมถภาวนาซึ่งเป็นการเจริญอบรมความสงบของจิต และในการเจริญวิปัสสนา ซึ่งเป็นการเจริญอบรมปัญญาที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

ถ. มีเณรเดินผ่านหน้าบ้านผมหลายวันแล้ว เณรออกบิณฑบาต ท่านไม่
สำรวจ ผมก็คิดว่าจะตักเตือนเณรดี หรือว่าจะแนะนำท่านดี ก็คิดอยู่ในใจหลายวัน
เมื่อวันก่อนท่านมา ขณะที่ผมจะเอาของใส่บาตร ท่านไม่เปิดฝาบาตร ท่านจะให้ผม
วางบนฝาบาตร และให้ลูกศิษย์หยิบใส่ถัง ผมก็คิดว่าจะแนะนำท่าน แต่ว่าคำพูดของ
ผมรุนแรงไป ผมพูดว่า เณร อุปัชฌาย์เคยบอกหรือเปล่าว่า การบิณฑบาตควรจะ
ปฏิบัติอย่างไร ท่านไม่ตอบ ท่านไปเลย

ส. ไม่ได้ใส่บาตรหรือ

ถ. ใช่

ส. ใส่โดยวิธีอย่างไร

ถ. คือ ผมถามก่อนว่า เณรไม่เปิดบาตรหรือ ท่านก็เปิด เมื่อผมใส่บาตร
แล้วก็ถามว่า อุปัชฌาย์เคยแนะนำหรือเปล่าว่า การออกบิณฑบาตนี้จะต้องปฏิบัติ
อย่างไร คือ ทุกวันที่ผมใส่บาตรนี้ เณรจะเหลียวไปดูข้างหลังว่า ลูกศิษย์ตามมาหรือ
ยัง เหลียวไปดูทางโน้นทางนี้ ไม่ได้มองดูบาตร ผมก็อยากจะแนะนำท่านว่า ขณะที่
รับบิณฑบาต ตาควรจะมองในบาตร เพราะพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ แต่ท่านก็
เดินไปเลย ผมจึงไม่มีโอกาสแนะนำท่าน

ส. กายกรรมประกอบด้วยเมตตา วจีกรรมประกอบด้วยเมตตา มโนกรรม
ประกอบด้วยเมตตา เวลาที่คิดถึงบุคคลอื่น และการที่คิดถึงสภาพอกุศลธรรมของ
บุคคลอื่นเป็นปัจจัยให้กุศลจิตของท่านเกิด หรืออกุศลจิตของท่านเกิด ประโยชน์อยู่
ตรงนี้

อกุศลธรรมของคนอื่น สามารถที่จะเป็นปัจจัยให้กุศลจิต คือ เมตตาของท่าน
เกิดได้ เพราะว่ากุศลธรรมตั้งจิตไว้ชอบ ไม่มีประโยชน์เลยในการที่จะเกิดโทษะ แต่ว่า
ถ้าเกิดเมตตา เวลาที่เห็นคนอื่นกระทำอกุศลกรรมก็ดี หรือว่าสภาพจิตใจของคนนั้น
เป็นอกุศลก็ดี ควรที่จะมีเมตตาว่า บุคคลนั้นจะต้องสะสมอกุศลจิตและอกุศลกรรมไป
อย่างมากมาย

ถ. คือ สลับกัน กุศลจิตก็เกิด อกุศลจิตก็เกิด

ส. เพราะฉะนั้น สติต้องไว ที่จะระลึกถึงลักษณะของธรรมในขณะนั้นว่า ขณะใดเป็นอกุศลแล้วละ ถ้าไม่ละในขณะนั้น ก็จะเป็นเพียงความหวังว่า วันหนึ่ง อกุศลจิตของท่านจะเบาบาง อกุศลธรรมของท่านจะเบาบาง เป็นความหวังเท่านั้น แต่ว่าขณะที่อกุศลธรรมกำลังเกิดปรากฏนั้น ไม่เบาบาง ซึ่งถ้าขณะนั้นไม่เบาบาง คือ ไม่ละด้วยสติในขณะนั้น จะไปคอยวันหลัง ก็ย่อมจะสะสมอกุศลธรรมในขณะนั้นไป อย่างมากมาย และยากแก่การที่จะกระทำให้เบาบางลงด้วย

เพราะฉะนั้น ท่านจะเห็นคุณของสติที่เกิดขึ้นที่ และก็คมขึ้นที่จะรู้ว่า สภาพธรรมใดเป็นอกุศลแล้วละ เพราะเหตุว่าในขั้นต้น ๆ สติสามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของ สภาพธรรมขณะที่ปรากฏตรงตามความเป็นจริงว่า อกุศลธรรมเป็นอย่างไร คือรู้ว่าเป็นสภาพที่เราร้อน สภาพที่หยาบกระด้าง แต่ว่าสติและปัญญา还没有กำลังพอที่จะ ละ และเห็นโทษของอกุศลธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น ต่อเมื่อใดอบรมเจริญขึ้น รู้ลักษณะของสภาพธรรมทั่วขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพธรรมที่หยาบกระด้าง เป็นอกุศล เป็นโทสมูลจิต เป็นโทสเจตสิก หรือว่าเป็นมานะเจตสิกประการใด ๆ ก็ตาม ซึ่ง ภายหลังจะเพิ่มความเห็นโทษ และหิริก็จะมีกำลัง คือ รังเกียจและละอายในอกุศล ธรรมที่กำลังปรากฏทันที

การเจริญกุศล เจริญปัญญา ต้องอบรมจนกระทั่งปัญญาสามารถที่จะละคลาย อกุศลธรรมในขณะนั้นให้เบาบางลงได้ ถ้ายังก็หมายความว่า ยังไม่พอ ต้องอบรม ต่อไปอีก จนกว่าสติและปัญญาจะมีกำลังพอ

ถ. ยังไม่ได้ละอกุศล คือ ผมใส่บาตรอย่างนี้ ๕ – ๖ วันแล้ว ใส่ไปอย่างนั้น ไม่ยอมไหว้ คิดว่า เณรอย่างนี้ไหว้ไม่ลงหรอก

ส. อกุศลธรรมของตัวเอง เห็นชัด อย่าไปดูอกุศลธรรมของคนอื่น ขณะนั้นจะเห็นอกุศลธรรมของท่านชัด ขณะที่ไม่ยอมไหว้

ถ. ไหว้ไม่ลงจริง ๆ และพอใจในอกุศลด้วย

ส. ฉันทเจตสิกสามารถที่จะพอใจในอกุศลก็ได้ ในกุศลก็ได้ ถ้าสติระลึก ขณะนั้นจะปรากฏลักษณะสภาพของความพอใจในอกุศล

ถ. ก็รู้ ระลึกด้วย และพอใจด้วยในอกุศล ก็พระหายาก ก็ใส่ไปอย่างนั้น ในพรรษาพระผ่านมา ๑๐ รูป อย่างมากก็ ๑๕ รูป ถ้านอกพรรษาบางทีก็เหลือ ๒ - ๓ รูป เพราะฉะนั้น ก็ใส่ไปตามนั้น

สุ. เป็นปัจจัยให้เกิดทานกุศลแล้ว ก็ควรจะเป็นปัจจัยให้เกิดเมตตาด้วย

ถ. เมตตาไม่ลง เพราะอย่างไร ๆ ก็ยังยึดถือว่าเป็นเณร ยังยึดถือว่าเป็นเรา และยังรู้ว่าเณรนั้นไม่สำรวจ ไทยธรรมที่เราใส่ไปนั้นอันสงฆ์น้อยแน่ คิดอย่างนี้แล้ว ใจไม่ลง

สุ. กุศลเกิดไม่ได้ เพราะว่าขณะนั้นเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ไม่ใช่เป็นธรรม ถ้ามองซึ่งถึงลักษณะของธรรม บุคคลอื่นเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา ตามความเป็นจริง หหมดแล้ว ดับไปแล้ว ผ่านไปแล้ว แต่เรื่องราวต่าง ๆ ไม่ยอมจบ เป็นของท่านเองที่คิดติดตามต่อไป ไม่ใช่ของบุคคลไหนเลย สภาพธรรมที่ปรากฏทางตาหมดแล้ว หหมดจริง ๆ ผ่านไปแล้วจริง ๆ ดับไปแล้วจริง ๆ แต่อกุศลธรรมที่เคยสะสม ที่เคยยึดถือความเป็นสัตว์ เป็นบุคคลไว้ ไม่ยอมทิ้งเรื่องนั้นด้วย เวลาที่เกิดตริกนี้ขึ้นมาครั้งใด ควรที่สติจะระลึกได้ว่า ขณะนั้นเป็นแต่เพียงสภาพคิด

ความคิดทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะสัญญา ความจำ ถ้าไม่จำเรื่องนั้นไว้ก็ไม่คิดเรื่องนั้น เพราะฉะนั้น ขณะใดที่คิดเรื่องใด ถ้าสติเกิดขึ้น สามารถที่จะระลึกถึงความจริงว่า บุคคลทั้งหลายไม่มีจริงในขณะนั้น สัตว์ บุคคล ตัวตน จะหายไปหมดเลย เพราะเป็นแต่เพียงสภาพคิด มีแต่เพียงเรื่องราวต่าง ๆ เป็นอารมณ์ของจิตที่คิด เป็นแต่เพียงเรื่องที่ทรงจำไว้ และเป็นอารมณ์ของจิตที่กำลังคิด

เพราะฉะนั้น ท่านอยู่บุคคลเดียวในขณะที่สติเกิดขึ้น ไม่มีคนอื่น ไม่มีใครอื่นเลย เป็นแต่เพียงนามธรรมที่เกิดขึ้น และรู้สภาพธรรมที่ปรากฏต่าง ๆ กัน เช่น ในขณะนี้ ท่านอยู่คนเดียวเวลาที่สติเกิด แต่ถ้าสติไม่เกิด อยู่หลายคนเหลือเกิน พอสติเกิดรู้ว่า เป็นแต่เพียงสภาพที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา เหลือแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้นในขณะนั้น ถ้าสติระลึกถึงลักษณะของสภาพที่เห็นว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่มีใครในสิ่งที่

ปรากฏทางตา เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้นจริง ๆ และเมื่อปัญญาเพิ่มขึ้น ท่านจะเข้าใจความหมายของการอยู่ผู้เดียวด้วยสติ ที่รู้ความจริงของนามธรรมซึ่งเป็นสภาพที่รู้สิ่งที่ปรากฏ

ในขณะที่กำลังเห็น จะเป็นอื่นไปไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น อยู่ผู้เดียวจริง ๆ กับสิ่งที่กำลังปรากฏ สภาพเห็น กำลังเห็น คือ รู้สิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ยังไม่ต่อกับทางอื่นเลย ยังไม่ต่อกับความนึกคิดว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด ยังไม่ต่อกับทางหู ทางจมูก หรือเรื่องราวต่าง ๆ ทางใจ ในขณะนั้นอยู่ผู้เดียว

หรือในขณะที่กำลังคิดนึก ถ้าคิดนึกที่นี่ ยากที่จะเห็นว่าอยู่ผู้เดียว เวลาที่อยู่คนเดียวจริง ๆ และคิด ระลึกได้ รู้ทันทีเลยว่า เป็นแต่เพียงสภาพที่คิดเรื่องเท่านั้นเอง จะเห็นความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นสภาพธรรมที่คิดเรื่องต่าง ๆ ในขณะนั้น เพราะฉะนั้น ไม่มีโลก ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคลในเรื่องที่กำลังคิด เป็นแต่เพียงสภาพจิตซึ่งเกิดขึ้นคิดเรื่องต่าง ๆ ด้วยสัญญา ความจำในเรื่องนั้น ๆ เท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น ถ้าสติสามารถที่จะเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะที่ไม่ได้ปฏิบัติ มโนกรรมก็จะประกอบด้วยเมตตา กายกรรมก็จะประกอบด้วยเมตตา วาจากรรมในขณะนั้น ก็จะประกอบด้วยเมตตา แม้ในอกุศลธรรมซึ่งเป็นอารมณ์ในขณะนั้น

ใครกระทำความดีขณะนั้น ก็ชื่นชมอนุโมทนาเฉพาะกาล วันหลังบุคคลนั้นอาจจะกระทำอกุศลกรรม เป็นอกุศลธรรมเมื่อไรก็ได้ เพราะฉะนั้น เวลาที่อกุศลธรรมกำลังปรากฏแม้ในบุคคลซึ่งเป็นเพศบรรพชิต ซึ่งต่างขณะกันแล้ว และเวลาที่อกุศลธรรมปรากฏตามความเป็นจริง ก็ไม่ใช่เพศหนึ่งเพศใด แต่เป็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง คือ อกุศลธรรม ซึ่งกำลังเป็นอารมณ์ในขณะนั้น จิตก็สามารถที่จะระลึกถึงสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว ก็จะเกิดเมตตา แทนที่จะเป็นโทสะ เพราะว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏ เป็นอกุศลธรรม เพราะฉะนั้น ก็น่าสงสาร น่าเมตตา น่ากรุณา น่าที่จะช่วยอนุเคราะห์ สงเคราะห์ มากกว่าที่จะให้จิตใจของท่านเดือดร้อนด้วยอกุศลธรรม

ถ. ทั้งหมดที่อาจารย์พูดมานี้ ก็รู้หมด รู้ทั้งนั้น ซึ่งอกุศลและกุศลก็เกิดสลับกันไป แต่ว่าอกุศลนี้เกิดมากกว่ากุศลหลายเท่า

ส. รู้ก่อน หรือรู้หลัง ก็ไม่มีประโยชน์เท่ากับรู้ในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น ถ้าสติปัฏฐานไม่เกิด ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานจะต้องมีความทรงจำที่มั่นคงในลักษณะของสติปัฏฐานว่า สติปัฏฐานไม่ใช่เป็นเรื่องราว สัตว์ บุคคลต่าง ๆ แต่สติปัฏฐานจะต้องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้น แทนที่จะนึกเป็นเรื่องของสัตว์ บุคคล สติปัฏฐานจะต้องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ และศึกษาทันที จะเป็นทางตาก็ได้ ทางกายก็มีสภาพธรรมที่ปรากฏมาก ทางหูก็มี ทางใจที่กำลังคิดนึกในขณะนั้นก็มี ถ้าสติปัฏฐานเกิด ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลที่สามารถจะไปวิวัติได้ แต่สติเกิด กระทำกิจของสติ คือ วิวัติอกุศลธรรม และจะเห็นคุณของสติยิ่งขึ้นว่า การอบรมเจริญสติปัฏฐานจะเป็นปัจจัยให้สติเกิดทุกขั้นได้ ไม่ว่าจะขั้นไหน หรือขั้นศีล หรือขั้นความสงบของจิต หรือขั้นปัญญาที่สามารถจะแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น ให้ทราบว่า ขณะใดที่จิตไม่สงบ ไม่มีสติเกิดเลยในขณะนั้น แต่ถ้าสติเกิด จะเป็นปัจจัยให้ความสงบเกิดขึ้นได้ ซึ่งความสงบนั้น ก็แล้วแต่ว่าจะเป็นความสงบโดยนัยของสมถภาวนา หรือว่าโดยนัยของวิปัสสนาภาวนาคือสติปัฏฐานก็ได้ ซึ่งความสงบจากอกุศลธรรมทั้งหลาย ก็เป็นสภาพธรรมที่เป็นกุศล ที่ควรเจริญ

ถ. อสุกัมมัฏฐาน เป็นการเจริญสมณะอย่างเดียว หรือว่าเป็นการเจริญวิปัสสนาด้วย

ส. เป็นอารมณ์ของสมถกัมมัฏฐาน โดยนัยของสมถภาวนา และเป็นอารมณ์ของกายนุปัสสนาสติปัฏฐาน โดยนัยของวิปัสสนาภาวนา ซึ่งผลต่างกัน ข้อปฏิบัติต่างกัน

ถ. ในเรื่องสมถกัมมัฏฐาน ขณะเจริญอสุกัจะเป็นอารมณ์ หมายความว่า เห็นศพ ก็ให้น้อมมาสู่ตน และขณะที่เราไปรดน้ำศพ หรือว่าไปงานศพ ก็เกี่ยวข้องกัน

อสุภะ ซึ่งขณะนั้นจิตของเรามีความรู้สึกสลดใจ แต่ไม่กลัว เพราะอยู่ในที่แจ้งมีคนหลายคน และมีสติระลึกได้ในสภาพของความสลดใจนั้นว่า สักวันหนึ่งเราก็จะต้องมีสภาพอย่างนี้แน่นอน ไม่ล่วงพ้นจากความเป็นอย่างนี้ไปได้ ซึ่งถ้าหากระลึกได้ ก็ไม่ทราบว่าจะระลึกตรงไหน คำพูดแบบนี้

ส. ถ้าเด็ดเดี่ยวจริง ๆ ไม่เลือกกว่าจะเป็นสมณะหรือวิปัสสนา จะดีกว่าไหม ไม่ว่าจะประสบกับอารมณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น อสุภะ เวลาที่พูดถึงอสุภะ บางท่านอาจจะอ่านสมถกัมมัฏฐานหมวดของอสุภะ และก็อ่านพบในกายนุปัสสนาสติปัฏฐานที่เป็นนวสีวิทิกขาบรรพ ซึ่งได้แก่อสุภะ ๙ ท่านก็อาจจะคิดว่า ซากศพอย่างนี้ที่สิ้นชีวิตไปแล้ว เป็นอสุภะในลักษณะใดใน ๙ อย่าง หรือ ๑๐ อย่างนั้นหรือเปล่า คนที่สงสัยก็สงสัยไปจนกระทั่งว่า อสุภะในขณะนั้น เป็นอสุภะอย่างไร เป็นกัมมัฏฐานอะไรในหมวดไหน

แต่ไม่ต้องเลือก ไม่ต้องคิดมาก ไม่ต้องเสียเวลาอะไรเลย เป็นผู้ที่มั่นคงเด็ดเดี่ยวในการอบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง แต่กว่าปัญญาจะถึงขั้นนั้นได้ สภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย จะเป็นอกุศลบ้าง จะเป็นกุศลบ้าง จะเป็นสมณะคือความสงบของจิตบ้าง จะเป็นการสะสมสติและการศึกษาเพื่อรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เป็นปัญญาที่เกิดพร้อมสติ เป็นสติปัฏฐานบ้าง ก็โดยไม่เลือก และโดยไม่เจาะจงด้วย

๗๐๕

ส. ทุกท่านทราบข่าวการสิ้นชีวิตของบุคคลที่ท่านรู้จักหรือไม่รู้จักก็ตาม ขณะนั้นไม่ต้องจำกัดว่ากัมมฐานหมวดไหน มรณานุสสติหรือมรณสติได้ไหม แต่ระลึกถึงถึงความตายซึ่งต้องกับทุกคน เขาตายได้ เราก็ตายได้ แล้วแต่ว่าใครจะตายเมื่อไร วันไหน ถ้าเป็นมรณสติในขณะนั้นไม่ต้องเลือกว่า จะเจริญแบบสมณะหรือว่าเจริญแบบวิปัสสนา เพราะถ้าเป็นแบบสมณะก็ต้องไปอ่านรายละเอียดว่าให้ระลึกอย่างไรจิตจึงจะสงบ ซึ่งความจริงไม่ใช่อย่างนั้น ไม่ต้องเสียเวลาไปมากมายก่อนที่จะให้จิตสงบ ถ้าระลึกถูกในขณะนั้นก็สงบแล้ว แม้แต่การระลึกถึงความตาย ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นกับตน

โลภะทั้งหลาย ความยินดี ความพอใจ ความติดในรูปสมบัติ ในทรัพย์สมบัติ ในบิรวารสมบัติ ในลาภ ในสักการะ ในยศ ในความรู้ ในทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต จะต้องพลัดพรากจากไปโดยเด็ดขาดในวันหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นเมื่อไรก็ได้ ถ้าขณะนั้นเกิดระลึกอย่างนี้ ก็เป็นความสงบของจิตที่เกิดขึ้นชั่วขณะ แม้ไม่มากแต่ถ้าระลึกได้บ่อย ๆ เนือง ๆ ก็จะมีมันคง ไม่หวั่นไหวไปกับลาภสักการะ ชื่อเสียง ยศ สรรเสริญ สุข ใด ๆ ทั้งสิ้น ก็เพิ่มความสงบขึ้น

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสมถภาวนา ไม่ใช่จะต้องแสวงหาวิธีการและดำเนินไปตามขั้นตอนอย่างที่ท่านอ่าน แต่ท่านจะต้องรู้ลักษณะสภาพของจิตในขณะนั้นว่า สติระลึกและเป็นไปในความสงบจากโลภะ โทสะ โมหะในขณะนั้น ๆ โดยไม่ต้องคิดว่าจะต้องไปพบอสุภะเสียก่อน เพียงแต่มรณสติ ข่าวการสิ้นชีวิตของบุคคลต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นปกติประจำวัน ก็เพียงพอให้เกิดความสงบได้

ถ้าท่านได้ข่าวของญาติมิตรที่สิ้นชีวิตไป แม้ยังไม่ได้พบกับอสุภะนั้น ก็สงบได้ แล้วจากมรณสติ และเวลาที่ไปพบกับอสุภะนั้นก็ไม่ต้องคิดว่า จะเจริญวิปัสสนาดีหรือสมณะดี เพราะไม่มีใครสามารถที่จะไปตระเตรียม สภาพธรรมทั้งหลายย่อมเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง เวลาที่สติไม่เกิด ไม่อยากจะพบอสุภะเลย เห็นแล้วก็กลัว ซึ่งส่วนมากก็กลัว และอสุภะที่แสดงเป็นอสุภกัมมัญฐานก็น่ากลัว เพราะฉะนั้น ไม่มีใครอยากจะประสบกับอสุภะถึงขั้นนั้น

ถ. มีผู้ปฏิบัติธรรมด้วยกันมาสนทนาถึงเรื่องการปฏิบัติอสุภกัมมัญฐานว่าจะเจริญอย่างไรตามแนวทางของวิปัสสนา ดิฉันจึงมาเรียนถามอาจารย์

ส. การอบรมเจริญสติปัฏฐาน คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง เห็นอสุภะแล้วน้อมมาสู่ตนอย่างไร โดยนัยของสติปัฏฐาน สภาพธรรมที่ปรากฏ เป็นเพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ไม่ว่าจะเห็นที่อสุภะหรือที่เรา ก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา เหลือแต่เพียงสภาพธรรมที่เพียงปรากฏทางตา ซึ่งเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่งที่ไม่ใช่สภาพเห็น นั้นโดยนัยของวิปัสสนา

ถ. จะประสบอะไรก็ตาม สิ่งที่ทำให้เกิดสลดสังเวช หรือว่าขณะที่เราไปในงานศพ เราพบเขาร้องไห้ หรือมีคนหัวเราะ ...

ส. เพราะฉะนั้น สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ที่เป็นสติปัฏฐาน ไม่ได้จำกัดแต่เฉพาะทางตา แต่ระลึกรู้ลักษณะของเวทนา ความรู้สึกในขณะนั้นได้ ระลึกรู้ลักษณะของจิตในขณะนั้นได้ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมทั้งหลายที่ปรากฏในขณะนั้นได้ไม่จำกัด การเจริญสติปัฏฐานกว้างขวางมาก

ถ. เหมือนกับขณะที่เราไปในงานที่เศร้าโศกอย่างนั้น แต่ได้พบกับมิตรสหายที่ไม่ได้พบกันมานาน ก็รู้สึกดีใจ

ส. สติปัฏฐานจะต้องระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง จึงจะเห็นความไม่แน่นอน ความไม่เที่ยงแท้ของเวทนาที่เป็นความรู้สึก บางท่านอาจจะต้องการกับอสุภะ คือ รตนน้ำศพ หรือว่าอาบน้ำศพ หรือว่าแต่งตัวศพ ซึ่งสติระลึกรู้ได้ ไม่พ้นจากเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ถ้ากระทบสัมผัสอสุภะ

รูปของอสุภะไม่สามารถรู้อะไรได้เลย เพราะเป็นแต่เพียงสภาพอ่อน แข็ง เย็น ร้อนเท่านั้น ฉนั้นใด รูปร่างกายของท่านซึ่งยังไม่เป็นอสุภะก็เช่นเดียวกัน คือ ไม่ใช่สภาพรู้ เป็นแต่เพียงลักษณะของสภาพธรรมที่เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหว

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะป็นรูปใด ๆ ทั้งสิ้น รูปของอสุภะไม่สามารถจะเป็นสภาพรู้ได้ฉันใด รูปที่กำลังปรากฏ ที่อ่อน ที่แข็ง ที่เย็น ที่ร้อน ที่กายของท่าน ก็ไม่สามารถที่จะเป็นสภาพรู้อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดได้เลยฉันนั้น เพราะว่าป็นเพียงลักษณะของรูปธรรม และปัญญาสามารถแทงตลอดในความเสมอกันของรูปธรรมซึ่งเป็นเพียงรูปธรรม ไม่ว่าที่อสุภะ หรือที่ท่าน ก็ป็นลักษณะของรูปธรรม คือ ไม่ใช่สภาพรู้

ถ. คือ ระลึกรู้ที่ทางทวารทั้ง ๖

ส. ไม่พ้นจากทวารทั้ง ๖

ถ. ผมฟังแล้วรู้สึกว่ ไม่ใช่เฉพาะอสุภะหรืออะไร แต่ป็นทุกอย่าง ซึ่งปกติก็ป็นรูปปรมาัตถ์ ป็นนามปรมาัตถ์อยู่ทุกลมหายใจทางทวารทั้ง ๖ ถ้าไม่เคยฝึกการเจริญสติปัฏฐานก็ไม่วู้ เมื่อไม่วู้ก็กลายเป็นตัวตน เกิดความยุ่งยากต่าง ๆ นานา ที่จริงแล้วป็นสติปัฏฐานอยู่ทุกลมหายใจ ไม่ว้นเลย ผมรู้สึกอย่างนั้น ทุกวันนี้ก็ต้องฟัง ต้องศึกษา ต้องมาฟังเรื่อย ๆ เพื่อฝึกให้รู้

ขถามอาจารย์ว่ ขณะทีจิตู้สึกว่ สงบ แต่สติไม่วู้เกิด ขณะนั้นป็นกุศลหรือไม่ จะป็นสติปัฏฐานหรือไม่

ส. ต้องถาม ถ้าไม่ใช่สติปัฏฐานก็ต้องถามคนอื่น เพราะฉะนั้น ขอให้เป็นความรู้อันเองทีจู้ลักษณะของสภาพจิตในขณะนั้น ถ้าบอกในขณะนี้ก็ไม่สามารถทีจะไปตามรู้ได้ เพราะว่ดับไปหมดแล้ว

ถ. ผมรู้สึกว่ กุศลหลาย ๆ อย่าง เช่น เราช่วยเหลือผู้อื่น เราช่วยโดยทีจิตป็นกุศลจริง ๆ มีเมตตาผู้อื่น เกิดกุศลโสมนัส ซึ่งเห็นชัดกว่กุศลทีป็นการเจริญอานาปานสติ ทีรู้สึกว่มีความสงบ แต่ไม่ใช่ลักษณะของปีติเหมือนอย่างทีเผื่อแผ่หรือช่วยเหลือคนอื่น และเมื่อสงบแล้ว ไม่นานท่วไรก็เกิดถีนมิทธะ ง่วง

ส. นึกคิดทีว่ สงบจะป็นกุศลหรือไม่ เข้าใจว่สงบ แต่ความจริงขอให้เปรียบเทียบสภาพของกุศลจิตกับขณะนั้น และพยายามตัดสินใจว่ ขณะนั้นป็นกุศลหรือไม่ใช่ อาจจจะคิดว่ป็นกุศลเพราะเข้าใจว่สงบ แต่ความจริงไม่วู้สงบ เพราะว่มีความต้องการ

ถ. ผมก็บอกแล้วว่า เมตตาหรือความเป็นเพื่อนนั้น สติระลึกได้ชัดกว่า แต่ขณะที่เพียรให้สงบ และมีความสงบเกิดขึ้นเป็นบางครั้งบางคราว ซึ่งก็ไม่ทราบว่า เป็นกุศลหรือเปล่า เพราะสติไม่ได้เกิดจริง ๆ

ส. ก็น่าคิด แต่ที่ถูกต้องคือ ขณะนั้นไม่ควรจะเป็นกุศลเลย ซึ่งถ้าเป็นสมถภาวนา ก็ต้องเป็นกุศลที่ประกอบด้วยปัญญา แต่ถ้าขณะนั้นปัญญาไม่เกิดที่จะรู้ลักษณะที่เป็นความสงบ ขณะนั้นต้องไม่ใช่ความสงบ

เพราะฉะนั้น อย่าถือความรู้สึกขณะนั้นที่เป็นอุเบกขาเวทนาว่าเป็นกุศล ซึ่งหลายท่านเข้าใจว่า ถ้าโลภะไม่ปรากฏ โทสะไม่ปรากฏ เป็นความรู้สึกเฉย ๆ ก็ควรจะเป็นกุศล เพราะว่าขณะนั้นไม่มีโลภะไม่มีโทสะ แต่โมหะยังมี เกิดร่วมกับอุเบกขาเวทนา เพราะไม่รู้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ถ. ไม่ใช่รู้สึกเฉย ๆ ธรรมดา แต่ความเฉยนี้เกิดจากการเจริญอานาปานสติ

ส. ถ้าเพ่งใช้คำว่า อานาปานสติ เพราะการเจริญอานาปานสติจริง ๆ ต้องเป็นความรู้สึกที่ละเอียดมาก จึงจะเป็นอานาปานสติได้

ถ. เข้าใจ แต่โดยบัญญัติต้องพูดอย่างนั้น เป็นการประคับประคองจิต

ส. ขณะนั้นต้องการ ต้องเป็นโลภะ ไม่ใช่ความสงบ

ถ. ผู้ที่เจริญสมณะ มีปัญญารู้ว่าขณะนั้นเป็นความสงบที่แท้จริง ปัญญาอย่างนั้นเป็นอย่างไร

ส. ก็ต้องเจริญสมณะ ความสงบที่ประกอบด้วยปัญญา เมื่อยังไม่ประกอบด้วยปัญญา ก็ยังไม่ใช่สมถภาวนาแน่นอน ต้องเข้าใจ เรื่องของอานาปานสติ ก็ดี เรื่องของสมถภาวนาทั้งหมดก็ดี เป็นเรื่องที่ละเอียดมาก เป็นเรื่องที่จะต้องรู้ลักษณะของสภาพความสงบโดยแท้จริง จึงจะเจริญได้ ถ้ายังมีความปรารถนา ยังมีความต้องการที่จะจดจำ ขณะนั้นไม่ใช่ความสงบ

เมื่อตั้งต้นด้วยความไม่สงบ ก็จะต้องต่อไปด้วยความไม่สงบ ซึ่งเป็นอกุศล และผลก็คือ อกุศลธรรมจะปรากฏเป็นความง่วงบ้าง เป็นอะไร ๆ บ้าง

ถ. ผมขอคำแนะนำ เบื้องต้นในการเจริญอานาปานสติที่ถูกต้อง เป็นอย่างไร

ส. ปัญญาเกิดในขณะที่ระลึกถึงลักษณะของลม

ถ. ที่เจริญ ก็ปฏิบัติอยู่อย่างนี้ ที่นี้สติปัฏฐานไม่เกิด

ส. ปัญญาที่กล่าวถึงนี้ ไม่ได้หมายถึงสติปัฏฐาน แต่ปัญญาขั้นสมณะต้อง เกิดพร้อมในขณะที่สตรระลึกถึงลักษณะของลม

ถ. ขณะที่ลมกระทบระหว่างช่องจมูก หรือบนริมฝีปากบ้าง ก็ระลึกตรงนั้น

ส. ระลึกตรงนั้นแล้วสงบอย่างไร ต้องมีหนทางหรือวิธี และมีลักษณะของ ความสงบด้วย

ถ. ขณะนั้นประทับระคองจิต

ส. กำลังประทับระคอง เป็นลักษณะของโลภะ ไม่ใช่ลักษณะของความ สงบ

ถ. อยู่ในลักษณะที่เพียรไม่ให้จิตไป

ส. เพียรด้วยโลภะได้ แต่ไม่สงบ

ถ. เวลาคิดอะไรฟุ้งซ่านไป

ส. ไม่สงบเลย

ถ. ประทับระคองจิตให้อยู่ในจุดนี้ เพียรที่สุด พยายามที่สุด

ส. การประทับระคอง ไม่ใช่ปัญญา

ถ. ปัญญาที่จะให้รู้สมณะนี้ ผมไม่ค่อยรู้เลย

ส. เมื่อไม่ได้ประกอบด้วยปัญญาที่รู้ลักษณะของความสงบซึ่งจะเกิดได้ด้วยการระลึกถึงลมหายใจที่ปรากฏ ปัญญาจึงไม่เจริญ ความสงบจึงไม่เจริญ แต่เจริญ โลภะ คือ ต้องการ และประทับระคองต่อไปเรื่อย ๆ ปรากฏเป็นความ กระสับกระส่าย กระวนกระวาย หรือมีฉะนั้นก็เป็นการไม่รู้สีกตัว เพราะเป็นผลของ โลภะและโมหะ

การเจริญสมถะภาวนา ต้องมีปัญญาที่รู้ลักษณะของความสงบ ไม่ใช่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมว่าไม่ใช่ตัวตน

ถ. ความสงบขั้นหนานี้ก็มีตั้งหลายขั้น ธรรมดาที่เราเพิ่งเริ่มต้น อย่างอ่อน ๆ ก็ยังตัดสินใจไม่ถูก

ส. เพราะฉะนั้น ไปเจริญโลภะ ต่อเมื่อได้รู้หนทางรู้วิธีว่า ความสงบเกิดพร้อมกับสติที่ระลึกรู้ลมหายใจในลักษณะของความสงบแล้ว ความสงบจึงจะเจริญได้ ต้องเป็นเรื่องที่ละเอียดไปถึงลักษณะของสภาพความสงบขณะที่ระลึกรู้ลมหายใจ

ถ. ระลึกรู้ลมหายใจ ขณะนั้นก็ใช้ความเพียรอย่างนั้นอยู่แล้ว

ส. พูดถึงความเพียรตลอดเวลา ดิฉันพูดถึงความสงบกับปัญญา เพราะฉะนั้น เป็นคนละเอียด และที่เจริญมาแล้วก็ไม่ใช่สมถภาวนา เพราะไปทำความเพียรด้วยความต้องการ ไม่ใช่ด้วยปัญญาที่รู้ในลักษณะของความสงบและเจริญความสงบขึ้น ที่ฟังมานี้ ก็ต้องแยกแล้วว่าต่างกัน ข้อปฏิบัติผิดกัน ผลก็ต้องผิดกัน อย่าเข้าใจว่า พอระลึกก็สงบ เป็นไปไม่ได้ ความสงบจะต้องพร้อมปัญญา

ถ. ผมก็บอกแล้วว่า ความสงบมีหลายขั้น

ส. กำลังต้องการนี่สงบใหม่ กำลังเพียรระดับประคองให้อยู่ที่ลมหายใจ ในขณะนั้นจะสงบได้อย่างไร

ถ. ขณะนั้นก็เพียรปฏิบัติอยู่ ถ้าหากว่าเราไม่เพียรอยู่จุดนี้แล้ว เราจะเพียรอย่างไร

ส. เจริญความเพียร หรือเจริญความสงบที่ประกอบด้วยปัญญาที่รู้ลักษณะของความสงบ

ถ. ปัญญากับความสงบ

ส. ถ้ายังไม่ได้ฟังเรื่องปัญญาขั้นสมถภาวนา ก็เจริญสมถภาวนาไม่ได้ เหมือนกับการที่ไม่รู้ว่า ปัญญาที่เป็นวิปัสสนาภาวนานั้นรู้อะไร ถ้ายังไม่ว่าปัญญาที่เป็นวิปัสสนาภาวนาที่เกิดพร้อมสติปัญญานั้นรู้อะไร ก็ไม่สามารถที่จะเจริญสติปัญญา

ได้ฉันใด ถ้ายังไม่รู้ว่าปัญญาที่เกิดพร้อมความสงบในขณะที่ระลึกขันธ์มหายใจเป็นอย่างไร ก็ย่อมไม่สามารถที่จะเจริญสมถภาวนาที่เป็นอานาปานสติได้ฉันนั้น

เพราะฉะนั้น อย่าเพิ่งไปทำอะไรโดยไม่รู้ เพราะว่าไม่ได้ศึกษาก่อน ไม่ได้รู้ความต่างกันของสภาพธรรมแต่ละขั้น ความสงบมีลักษณะอย่างไรก็ไม่รู้ แต่ก็เข้าใจว่าไปเจริญความสงบ ซึ่งความจริงแล้วตลอดเวลาไม่สงบเลย เพราะฉะนั้น ผลก็คือความฟุ้งซ่าน หรือความไม่รู้สีกตัว

ถ. ข้อนี้ผมไม่เถียง เพราะจากประสบการณ์ การเจริญสติปัฏฐานต้องเป็นเช่นนั้นจริง ๆ ฉะนั้น สมถะก็ต้องเป็นเช่นนั้นเหมือนกัน ปัญญาขั้นการฟังถ้าไม่สมบูรณ์ การปฏิบัติก็ละ ผมยอมรับ จุดแรกสำคัญที่สุด คือ ต้องฟังให้เกิดปัญญา ก่อน การปฏิบัติจึงจะเป็นไปได้

ส. เพราะฉะนั้น ที่กล่าวกันว่า ถ้าข้อปฏิบัติใดไม่ใช่การเจริญวิปัสสนา ข้อปฏิบัตินั้นก็เพียงสมถะ ที่กล่าวอย่างนั้นไม่ถูกต้อง เพราะแม้สมถะก็ไม่ใช่ว่าจะเกิดกับจิตทุกดวง เกิดกับอกุศลจิตก็ได้ เกิดกับกุศลจิตก็ได้

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. แน่นนอน ขณะนั้นกำลังต้องการอย่างมาก ก็ยังไม่รู้ว่าเป็นลักษณะของความต้องการ เป็นความไม่สงบ เป็นความกระสับกระส่ายแล้ว

เวลาที่ท่านอยู่ในป่า มีความพอใจในความสงบของป่า ขณะนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล แคะนี้ท่านก็ต้องเทียบแล้ว เพื่อจะเจริญให้ถูก เพียงแต่ความพอใจเท่านั้นก็เป็นความกระสับกระส่ายของจิตแล้วโดยไม่รู้ตัวว่า ขณะนั้นจิตกระสับกระส่าย ไม่ใช่สงบ แต่เข้าใจว่าสงบมาก ซึ่งแท้จริงแล้วขณะที่เกิดความพอใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้น จะเป็นความพอใจเวลาที่เห็นดอกไม้สวย ๆ หรือพอใจในต้นไม้ใหญ่ ๆ ในความสงบของป่า ในขณะที่พอใจ เป็นโลกมูลจิตที่ประกอบด้วยอุทฺทจฺเจตสิก ซึ่งเป็นสภาพที่ไม่สงบ ขณะที่พอใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใด อย่าคิดว่าสงบ เป็นความกระสับกระส่ายแล้ว ไม่ใช่ความสงบ เพราะฉะนั้น ก็ไปเจริญความกระสับกระส่ายกันยิ่งขึ้น เพราะเข้าใจว่าเป็นความสงบ

เวลาที่ให้ท่าน จิตสงบใหม่ ขณะนั้นต้องสงบ แต่เพราะไม่เคยรู้เลยว่า ขณะที่ให้จิตผ่องใสเป็นกุศล สงบจากโลภะ โทสะ โมหะ จึงไม่ได้เจริญสมถภาวนาที่เป็นจาคานุสสติ เพราะไม่เคยสังเกต ไม่เคยสำเหนียก รู้ลักษณะของสภาพที่สงบในขณะที่ให้ท่าน แต่ถ้าเป็นการให้โดยลักษณะอื่น เช่น ให้แล้วหวังผล หรือว่าให้ตอบแทนบุคคลอื่นซึ่งให้ท่าน หรือว่าจะเป็นการให้ด้วยลักษณะใด ๆ ก็ตาม ซึ่งไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้รับ ขณะนั้นจะเป็นจาคานุสสติไม่ได้ หรือว่าให้แล้วเสียดาย คิดขึ้นมาอีกก็เสียดาย อย่างนั้นจะเป็นการเจริญความสงบไม่ได้ เป็นจาคานุสสติไม่ได้

เพราะฉะนั้น การเจริญความสงบที่เป็นสมถภาวนา จะต้องเป็นไปกับปัญญา การอบรมภาวนาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสมถภาวนาหรือวิปัสสนาภาวนา จะต้องเป็นไปกับปัญญา ถ้าปราศจากปัญญาแล้ว ไม่สามารถที่จะเจริญความสงบให้ยิ่งขึ้น หรือไม่สามารถที่จะเจริญปัญญาให้ยิ่งขึ้นได้

ถ. ฟังดูแล้ว เป็นเรื่องใหญ่จริง ๆ

ส. เป็นเรื่องที่เข้าใจผิดกันมานาน เช่นเดียวกับการที่เข้าใจเรื่องวิปัสสนาผิด ผู้ที่เข้าใจเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน ก็เจริญสติปัฏฐาน แม้ว่าจะมีความสงบของจิตขึ้นตามขั้นศีล แต่ว่ายังไม่ถึงขั้นที่เป็นสมถภาวนาที่จะอบรมให้ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องสงบจริง ๆ ไม่ใช่เรื่องไม่สงบที่จะต้องการพักเพียรระดับประคองด้วยโลภะ และกิระสับกระส่าย กระวนกระวาย

๗๐๖

ส. สำหรับบุคคลที่เป็นเวยยาวัจจะ ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าจะไม่มีสมบัติหรือทรัพย์สินประการใด ก็ยังสามารถที่จะใช้กำลังกาย หรือว่าใช้วาจาที่จะสงเคราะห์บุคคลอื่น โดยการช่วยบุคคลอื่นให้พ้นจากความทุกข์ยากด้วยคำพูดของท่าน เป็นไปในชีวิตประจำวันได้ไหม เพราะฉะนั้น ก็ไม่ว่าจะเห็นทุกอย่างว่า ควรจะเป็นโอกาสที่จะให้บุคคลจิตเกิดไม่ทางหนึ่งก็ทางใด แทนที่จะเป็นผู้เกียจคร้าน อย่าช่วยเขาเลย แม้แต่เพียงวาจาที่จะแนะนำก็ชี้แจงที่จะบอก หรืออะไรอย่างนั้น ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้น ก็เป็นอกุศล ไม่ใช่กุศล

ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค พกสูตรที่ ๔** มีเรื่องเกี่ยวกับผลของกุศลที่เป็นเวยยาวัจจะ ซึ่งมีข้อความว่าดังนี้

ข้อ ๕๖๖

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ ก็สมัยนั้นแล พกพรหมได้เกิดทิฏฐิอันชั่วช้าเห็นปานดังนี้ว่า ฐานะแห่งพรหมนี้เที่ยง ยั่งยืน ติดต่อกัน คงที่ มีความไม่เคลื่อนไหวเป็นธรรมดา ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ ก็แหละอุปายเป็นเครื่องออกไปอันยิ่งอย่างอื่นจากฐานะแห่งพรหมนี้ไม่มี ฯ

ถึงแม้ว่าจะเกิดในพรหมโลกด้วยผลของสมถภาวนา แต่เมื่อยังไม่ได้ดับความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ก็ย่อมมีความเห็นว่าคุณภาพธรรมเที่ยง ยั่งยืน คงที่ ไม่เสื่อมสลายไป เป็นความเห็นผิดที่ถ้ายังมีความเห็นผิดเช่นนั้นอยู่ในมนุษยโลก และก็เจริญสมถภาวนา จนกระทั่งฉานจิตเกิดทำให้ปฏิสนธิในพรหมภูมิ ก็ยังคงมีความเห็นผิดเช่นนั้นอยู่

ข้อความต่อไปมีว่า

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งใจของพกพรหมด้วย พระทัยแล้ว ทรงหายไปในพระเชตวันวิหาร แล้วได้ปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลังพึงเหยียดออกซึ่งแขนที่คู้เข้า หรือคู้เข้าซึ่งแขนที่เหยียดออก ฉะนั้น ๫

พกพรหมได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จมาแต่ไกลทีเดียว ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ขอพระองค์จงเสด็จมาเถิด ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ พระองค์เสด็จมาดีแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ นานทีียวแล พระองค์ได้กระทำปริยายเพื่อการเสด็จมา ณ พรหมโลกนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ก็ฐานะแห่งพรหมนี้เที่ยง ยั่งยืน ติดต่อกัน คงที่ มีความไม่เคลื่อนไหวเป็นธรรมดา ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ ก็อุบายเป็นเครื่องออกไปอันยังอย่างอื่นจากฐานะแห่งพรหมนี้ไม่มี ๫

เมื่อพกพรหมกล่าวเช่นนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสค้ำนี้กะพกพรหมว่า

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พกพรหมนั้นถึงความโง่เขลาแล้วหนอ ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พกพรหมนั้นถึงความโง่เขลาแล้วหนอ พกพรหมกล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของไม่เที่ยงเลยว่าเที่ยง กล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของไม่ยั่งยืนเลยว่ายั่งยืน กล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของไม่ติดต่อกันเลยว่าติดต่อกัน กล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของไม่คงที่เลยว่าคงที่ กล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของมีความเคลื่อนไหวเป็นธรรมดา ที่เดียวว่า มีความไม่เคลื่อนไหวเป็นธรรมดา และกล่าวฐานะแห่งพรหมอันเป็นที่เกิด แก่ ตาย และเป็นทีจุติและอุปบัติแห่งตนว่า ฐานะแห่งพรหมนี้ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ ก็แหละยอมกล่าวอุบายเป็นเครื่องออกไปอันยังอย่างอื่นซึ่งมีอยู่ว่าไม่มี ดังนี้ ๫

เป็นความเห็นผิดที่คิดว่า ไม่มีหนทางอื่นอีกแล้วที่จะประเสริฐ นอกจากการเจริญข้อปฏิบัติที่จะให้บรรลุถึงความเป็นพรหมบุคคลในพรหมภูมิ ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพกพรหมว่า นั้นเป็นความเห็นผิด และหนทางอื่นก็มี

ข้อความต่อไป

พกวรหมทูลว่า

ข้าแต่พระโคตม พวกข้าพระองค์ ๗๒ คน บังเกิดในพรหมโลกนี้เพราะบุญกรรม ยังอำนาจให้เป็นไป ล่วงชาติชราได้แล้ว การอุปบัติในพรหมโลกซึ่งถึงฝั่งไตรภพนี้เป็นที่สุดแล้ว ชนมิใช้น้อยย่อมปรารภนาเป็นดังพวกข้าพระองค์ ฯ

ท่านผู้ฟังที่อยากเจริญสมถภาวนา ต้องการบรรลุถึงความเป็นที่สุขได้อย่างไรที่จะเจริญสมถภาวนา ที่ว่าต้องการทั้งผลของวิปัสสนาและสมถะทั้ง ๒ อย่าง ต้องการที่จะเกิดในพรหมโลกหรือเปล่า ที่ว่าต้องการเจริญสมถภาวนา ต้องการผลอะไร

ขณะที่เจริญสมถภาวนา ไม่ได้ประจักษ์ความเกิดดับของสภาพธรรม ต้องการความรู้อย่างนั้นหรือ แต่ถ้าสามารถที่จะประจักษ์ความไม่เที่ยงและดับกิเลสได้ จะสามารถบรรลุถึงความเป็นพระอรหันต์สุขวิปัสสกะ คือ ไม่ประกอบด้วยฉานจิต แต่ว่าหมดกิเลส ดับกิเลสทั้งหมดเป็นสมุจเฉทไม่เกิดอีกเลย และไม่เห็นความเห็นผิดในข้อปฏิบัติด้วย

เพราะฉะนั้น พกพรหมก็ยังมีความเห็นว่า ชนมิใช้น้อยย่อมปรารภนาเป็นดังพวกข้าพระองค์ ซึ่งก็เป็นความจริง สำหรับผู้ที่ต้องการที่จะเกิดในพรหมโลก

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พกพรหม ท่านสำคัญอายุไฉว่ายาว ก็อายุนั้นสั้น ไม่ยาวเลย ดูกรพรหม เราอายุหนึ่งแสนนริพพุทฺธของท่านได้ดี ฯ

ท่านผู้ฟังควรพิจารณาข้อความที่พระผู้มีพระภาคทรงทราบถึงความรู้สึกและความเข้าใจผิดของพกวรหม ซึ่งพกวรหม สำคัญอายุไฉว่ายาว ก็อายุนั้นสั้น ไม่ยาวเลย ทุกท่านปรารภนาที่จะมีอายุยืนยาว ไม่มีใครปรารภนาที่จะมีอายุสั้น ไม่ว่าจะประสบทุกข์สุขอย่างไรก็ยังปรารภนาที่จะมีชีวิตต่อไป ที่จะให้เป็นชีวิตที่ยืนยาว และชีวิตของมนุษย์ถึงว่าจะยาว ก็ยังสั้นนัก คือ ไม่เกิน ๑๐๐ ปี เพราะฉะนั้น อายุของภพ

ไตรภูมิใดที่จะยืนยาวกว่านั้น ก็ย่อมปรารถนาการเกิดในภพนั้น คือ การเกิดเป็นพรหม
ในพรหมโลก ซึ่งเข้าใจว่ามีอายุยืนยาวมากที่สุดทีเดียว แต่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ท่าน
สำคัญอายุใดว่ายาว ก็อายุนั้นสั้น ไม่ยาวเลย

คำใดที่พระผู้มีพระภาคตรัส ต้องเป็นคำจริง เพราะว่าอายุตามความเป็นจริง
คือ อายุของจิต อายุของนามธรรม อายุของรูปธรรม ซึ่งเกิดขึ้นและกดับไปอย่าง
รวดเร็วเหลือเกินในขณะนี้ สั้นที่สุด เกิดดับเร็วมากจนไม่เห็นความเกิดและความดับ

สิ่งใดที่เกิดดับไม่เร็วถึงขั้นนั้น ย่อมปรากฏรอยต่อ คือ ความเกิดขึ้นและความ
ดับไป แต่เพราะความเกิดดับอย่างรวดเร็วที่สุด จึงปรากฏเสมือนคงที่ไม่ดับเลย ในขณะนี้
อย่าลืมจิตเจตสิกที่เกิดพร้อมกัน ดับหมดไปทันที และก็เกิดอีก ดับหมดไปทันทีอีก
 และก็เกิดอีก ดับหมดไปทันทีอีก ทุก ๆ ขณะในขณะนี้ เพราะฉะนั้น อายุที่ว่ายาว
ประมาณ ๑ นาที ๒ นาที ๕ นาที หรือว่าชั่วโมงหนึ่ง วันหนึ่ง ตามความเป็นจริงแล้ว
เป็นอายุที่สั้นเหลือเกิน เพียงเกิดขึ้น และกดับไป

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ท่านสำคัญอายุใดว่ายาว
ก็อายุนั้นสั้น ไม่ยาวเลย ดูกร พรหม เราอายุหนึ่งแสนนิรพพุตของท่านได้ดี ๆ
พระผู้มีพระภาคทรงสามารถที่จะรู้ถึงอดีตชาติของบุคคลทั้งหลาย แม้ภิกษุทั้งหลาย

ข้อความต่อไป

ภิกษุทั้งหลาย

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พระองค์ตรัสว่า เราเป็นผู้มีปกติเห็นไม่มีที่สิ้นสุด ล่วง
ชาติชราและความโศกได้แล้วดังนี้ อะไรเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของข้าพระองค์หนอ
ขอพระองค์จงตรัสบอกศีลวัตรซึ่งข้าพระองค์ควรรู้แจ้งชัด ๆ

เข้าใจว่า ทุกท่านก็คงอยากรู้อดีตกรรมของท่านโดยละเอียดใช่ไหมว่า เคยทำ
กรรมอะไรมาบ้าง ทั้งที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรม เคยเกิดในภพภูมิไหนบ้าง มี
ชาติตระกูลอย่างไร มีความเป็นอยู่อย่างไร มีชื่อเสียงอย่างไร เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น
อย่างไร เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นภิกษุ ความปรารถนา ความต้องการ

ความเห็นผิดก็ยังมียู่ ก็ย่อมมีความสนใจ เอาใจใส่ในตนเอง ใครที่จะรู้อดีตอนาคตของตน

ถ. ทำไมพรหมจึงมีความรู้่น้อยนัก ก็ในอดีตชาติที่ทำให้ท่านเกิดเป็นพรหม ท่านก็น่าจะรู้ อย่างว่าแต่พรหมเลย พวกเปรต พวกเทวดาเหล่านี้ ท่านก็รู้ว่าทำกรรมอะไรมาจึงทำให้เกิดเป็นเปรต เป็นเทวดา ทำไมพวกพรหมจึงไม่รู้ ว่า กรรมของเขาคืออย่างไรจึงทำให้เกิดในพรหมโลก

ส. พวกพรหมรู้เหมือนกับพวกเทวดา แต่รู้ไม่ทั่ว รู้ไม่หมด

ถ. ผมคิดว่า ถ้ารู้แล้ว ก็ต้องรู้หมด

ส. สังสารวัฏยาวนานมาก เพราะฉะนั้น ยากที่ใครสามารถจะรู้โดยตลอด โดยทั่วถึงกรรมที่ได้กระทำแล้วทั้งหมด

ถ. ที่ผมถาม ถอยหลังไปชาติที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ไม่ได้ถามถึงชาติที่แล้ว

ส. ความจริง พรหมใครที่จะได้ทราบพระปัญญาของพระผู้มีพระภาคว่า สามารถที่จะรู้การกระทำของคนอื่นได้ละเอียดแค่ไหน เพราะบางคนอาจจะรู้ถึงกรรมของคนอื่น แต่ไม่ทั่ว ไม่ละเอียด

ผู้ฟัง ที่อาจารย์ถามว่า อยากเป็นพรหมไหม ผมบอกว่าไม่ เพราะพระพุทธานุสสติที่กล่าวไว้ว่า ผู้ใดจะมีอายุสัก ๑๐๐ ปี แต่ไม่เห็นความเกิดความดับ ผู้คนที่เกิดวันเดียวและเห็นความเกิดความดับไม่ได้ เพราะฉะนั้น ผมจึงไม่อยากเป็นพรหม

ส. พูดถึงอายุ แต่ละท่านก็คงยอมรับความจริงว่า ท่านต้องการอายุยืนยาวเท่าที่สามารถจะยืนยาวได้ เพราะว่าในตอนแรกก็คิดว่าสัก ๓๐ ปีก็คงจะพอ ต่อไปก็สัก ๔๐ ปีก็คงจะพอ ต่อไปอีกก็ ๕๐ ปี บางทีก็คิดว่าสัก ๗๐ ปีก็คงจะพอ แต่พอถึง ๗๐ จริง ๆ ก็ต่อไปอีกได้ เรื่อย ๆ

ผู้ฟัง ผมอายุ ๘๔ ปีแล้ว การที่อายุจะยืนหรือไม่ยืน เป็นเรื่องการฆ่าสัตว์ ผมเข้าใจว่า ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่ง ๘๔ ปี ไม่เคยฆ่าสัตว์มาในชาติไหน ๆ จึงอายุ ๘๔ ปี แต่ข้างหน้า พรุ่งนี้ มะรืนนี้ ไม่แน่ แต่ ๘๔ ปีนี้แน่แล้ว

ส. อยากอยู่ต่อไปอีกเท่าไรดี

ผู้ฟัง ก็นับว่านานูมาตั้ง ๒๐ ปี ก็มากโขอยู่ แต่ก็อยากอยู่ถึง ๑๐๐ ปี

ส. เวลาที่ถึง ๑๐๐ ปีจริง ๆ ก็คงต้องการอยู่ต่ออีกไซ้ใหม่

ผู้ฟัง แน่นนอน ถ้าได้

ส. ตราบใดที่ยังไม่ถึงปรินิพพาน ไม่ต้องห่วงใยเรื่องอายุเลย เพราะหลังจากจุติแล้ว ก็จะต้องมีปฏิสนธิต่อไปแน่นอน เรื่อย ๆ

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

๑. ข้อที่ท่านยังมโนหยาเป็นอันมาก ผู้ซึ่งกระหายน้ำอันแตกแผดเผาแล้วในฤดูร้อนให้ได้ดื่มน้ำกิน เป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วและตื่นขึ้น ฉะนั้น ฯ

การระลึกชาติ หรือการกระทำของบุคคลใด พระผู้มีพระภาคทรงสามารถที่จะระลึกได้โดยฉับพลันทันที รวดเร็วมาก ไม่ต้องเป็นห่วงเลยในพระปัญญาคุณ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าชาติก่อน ๆ ของพวกพราหมณ์จะได้เคยกระทำบุญอย่างไรมาแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงสามารถระลึกได้

เรื่องของน้ำดื่มเป็นเรื่องสำคัญ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ใดสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นให้สุขภาพ สบายใจ แม้ในน้ำดื่ม ก็มีอันสงฆ์มาก และนั่นก็เป็นศีลวัตรเก่าแก่ของพวกพราหมณ์ข้อที่หนึ่ง

เวลาที่อกุศลจิตเกิดขึ้น ขาดน้ำจิตน้ำใจที่จะระลึกถึงความทุกข์ หรือว่าความเดือดร้อน หรือว่าความกระหายของคนอื่น จนกระทั่งเป็นนิสัย บางท่านไม่เคยคิดถึงความรู้สึกสุขทุกข์ของคนอื่นเลย ไม่ว่าเขากำลังหิวก็เฉย ๆ ไม่รู้สึกเดือดร้อน ไม่คิดว่าเป็นเรื่องที่ควรจะอนุเคราะห์สงเคราะห์ช่วยเหลือได้ แต่ว่าบางท่านสะสมกุศลที่เป็นเวรยาวัจจะคือการสงเคราะห์บุคคลอื่น แม้ในเรื่องเล็กน้อยกุศลจิตก็เกิดขึ้น ระลึกถึงคำนึงถึง ห่วงใยถึง ใครที่จะเกื้อกูลบุคคลนั้นให้พ้นจากความเดือดร้อน ความหิวกระหาย ความทุกข์ยากต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ท่านที่มีเพื่อนฝูงมาก ท่านก็จะพิจารณาถึงลักษณะของมิตรสหาย แต่ละคนได้ว่า มิตรคนใดเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยอย่างไร บางท่านเป็นผู้ที่สะสมอัธยาศัยที่ สงเคราะห์ผู้อื่น เป็นกุศลเวรยาวัวจะมาก ไม่ว่าใครจะมีธุระอะไร ก็รับช่วยเหลือทันที โดยไม่อดเอื้อน ไม่ลังเล ด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง ทำแม้การไปเป็นเพื่อน นั่งเป็น เพื่อน อยู่เป็นเพื่อน หรือว่าสงเคราะห์ด้วยวาจาที่จะให้เกิดกำลังใจ ที่จะให้เกิดความ เข้าใจดีขึ้นในขณะที่จะต้องปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใด นั่นก็เป็นน้ำใจไมตรี ซึ่งท่านผู้ฟัง พอที่จะพิจารณาและเห็นกุศลจิตของบุคคลนั้นในขณะนั้นได้ ซึ่งควรแก่การอนุโมทนา ควรแก่การที่จะอบรมเจริญสำหรับตัวท่าน ซึ่งอาจจะอ่อนไปในด้านกุศลที่เป็นเวรยาวัวจะ เพราะกุศลทั้งหมดควรเจริญ เพื่อที่จะขัดเกลาละคลายอกุศลธรรมให้เบาบาง มิฉะนั้นแล้ว ความรักตัว ความเห็นแก่ตัว ความเห็นผิดว่ามีตัวตนจะเพิ่มพูนขึ้น ทำให้ ท่านระลึกถึงแต่ตัวเองตลอดเวลา ไม่คำนึงถึงการที่จะสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลอื่น

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

๒. ข้อที่ท่านช่วยปลดเปลื้องประชุมชน ซึ่งถูกโจรจับพาไปอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคา เป็นศิลาวัตรเก่าแก่ของท่าน เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วและตื่นขึ้น ฉะนั้น ฯ

คนที่ช่วยคนอื่น ช่วยทุกทางที่มีโอกาส ช่วยได้ทุกสถานการณ์ แม้แต่ พกพรหมก็เคยช่วยปลดเปลื้องประชุมชนที่ถูกโจรจับพาไปอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคา

๓. ข้อที่ท่านข่มขี่ด้วยกำลัง แล้วช่วยปลดเปลื้องเรือซึ่งถูกนาครผู้ร้ายกาจจับไว้ในกระแสนของแม่น้ำคงคา เพราะความเอ็นดูในหมู่มนุษย์ ข้อนั้นเป็นศิลาวัตรเก่าแก่ของท่าน เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วและตื่นขึ้น ฉะนั้น ฯ

๔. และเราได้เป็นอันเตวาลิกของท่าน นามว่ากัมปมาณพ เราได้เข้าใจท่าน แล้วว่า มีความรู้ชอบ มีวัตร ข้อนั้นเป็นศิลาวัตรเก่าแก่ของท่าน เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วและตื่นขึ้น ฉะนั้น ฯ

พกพรหมทูลว่า

พระองค์ทรงทราบอายุนี้ของข้าพระองค์แน่แท้ แม้สิ่งอื่น ๆ พระองค์ก็ทรงทราบได้ เพราะพระองค์เป็นพระพุทธานุเจ้า ฉะนั้น อานุภาพอันรุ่งโรจน์ของพระองค์นี้ จึงยังพรหมโลกให้สว่างไสวตั้งอยู่ ฯ

พกพรหมก็ได้เห็นพระปัญญาคุณของพระผู้มีพระภาค ที่ทรงสามารถรู้สภาพธรรมทั้งหลายทั้งที่เป็นอดีตผ่านไปแล้วโดยละเอียดได้

๗๐๗

ถ. ผมคิดว่า พวกพรหมในชาติที่ท่านเป็นมนุษย์ ท่านคงไม่เข้าใจข้อปฏิบัติในการเจริญสติปัฏฐาน เพราะผู้ที่เข้าใจเรื่องการเจริญสติปัฏฐานแล้ว ไม่ว่าจะทำสมาธิ หรือว่าทำกิจอื่น ๆ เขาก็เจริญสติปัฏฐานไปด้วย รู้กาย เวทนา จิต ธรรม และพิจารณาไม่ว่าในขณะที่ทำสมาธิ หรือไม่ได้ทำสมาธิ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานแล้ว ถ้าสติเกิดขึ้น ที่จะไม่พิจารณานั้น ไม่มี แต่ผู้ที่ไม่เข้าใจเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน เขาก็ไม่ได้เจริญสติปัฏฐานเพราะเขาเจริญไม่ถูก และผมคิดว่า พวกพรหมในชาติที่เป็นมนุษย์ คงเจริญสติปัฏฐานไม่เป็น

สุ. การที่จะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรม จนเห็นชัดว่าไม่เที่ยงจริง ๆ ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เพราะฉะนั้น ในสังสารวัฏ ผู้ที่ได้เจริญกุศลขั้นทานบ้าง ขั้นศีลบ้าง และในบางภพบางชาติก็ยังสามารถได้เจริญสมถภาวนาจนกระทั่งมีความสงบมั่นคงเป็นสมาธิถึงขั้นฌานจิต เป็นปัจจัยให้เกิดในพรหมภูมิก็มี หลายภพหลายชาติทีเดียว แต่แม้กระนั้น ก็ไม่สามารถดับความเห็นผิด เพราะไม่ประจักษ์ความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งกำลังเกิดดับอยู่ในขณะนี้

เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรประมาท ไม่ควรที่จะเื่อยไยในหนทางอื่นซึ่งจะได้รับผลวิบากคือการเกิดในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ หรือการเกิดในพรหมโลก โดยที่ไม่ประจักษ์สภาพความไม่เที่ยงของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้ ก็ได้ทรงแสดงหนทาง คือ ข้อปฏิบัติ ซึ่งเป็นหนทางเดียว เป็นทางตรงที่จะให้ประจักษ์ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม และก็แล้วแต่ว่าบุคคลนั้นมีอริยาศัยสะสมมาที่จะเป็นผู้ที่สามารถเจริญกุศลทั้งขั้นของความสงบด้วย และสามารถที่จะอบรมเจริญปัญญาจนประจักษ์แจ้งในความไม่เที่ยงของสภาพธรรมทั้งหลายด้วยหรือไม่

แต่ไม่ใช่ไปหวังกังวลว่า อยากจะสงบ และก็ไปประจักษ์แจ้งความไม่เที่ยงของความสงบ เลือกไม่ได้เลย ถ้ายังเลือกอยู่อย่างนี้ตราบใด ก็จะทำให้การอบรมเจริญปัญญาที่มั่นคง ที่จะสามารถจะประจักษ์แจ้งความไม่เที่ยง ความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งประจักษ์ยาก เพราะว่ามีความต้องการเป็นเครื่องกั้น

ในยุคใด ชชาติใด แม้พระผู้มีพระภาคเอง ไม่ได้พบกับพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ไม่ได้ฟังธรรม ไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน ในชาตินั้นสมัยนั้น อย่างมากที่สุดที่พระองค์จะทรงบำเพ็ญได้ก็คือสมถภาวนา ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคจึงทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ คือ ทรงประกอบพร้อมทั้งสมถะและวิปัสสนา รวมทั้งผลของสมถภาวนาขั้นต่าง ๆ ที่เป็นอภิปัญญา อิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ โดยไม่มีบุคคลใดเปรียบได้

เพราะฉะนั้น ในสังสารวัฏฏ์นี้ ในชาตินี้ ท่านมีโอกาสได้ฟังธรรม ได้เข้าใจธรรมด้วย ก็ควรจะเป็นโอกาสเหมาะที่จะได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน เพื่อเป็นปัจจัยให้ปัญญาคมกล้าขึ้น และเมื่อมีโอกาสได้ฟังอีก ได้เข้าใจอีก ได้ศึกษาพร้อมสติได้พิจารณาสำเนียงสังเกตลักษณะของสภาพธรรมอีก บ่อย ๆ เนือง ๆ ในชาติต่อไป ก็จะเป็นปัจจัยที่สะสม จนกระทั่งปัญญาขั้นที่สามารถแทงตลอดในความไม่เที่ยงในความเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏในขณะนั้น พร้อมทั้งจะเกิดขึ้นได้

นี่เป็นสิ่งที่ควรอบรม ควรเจริญอย่างยิ่ง ไม่ใช่ปรารถนาอื่น เพราะฉะนั้น ในขณะนี้สภาพธรรมปรากฏอย่างไรตามความเป็นจริง เกิดขึ้นแล้วเพราะเหตุปัจจัย แต่ถ้าสติไม่เกิด ไม่สามารถบอกได้เลยว่า นามธรรมอะไร รูปธรรมอะไรที่กำลังปรากฏ

เห็นจริง แต่ว่านามธรรมเป็นอย่างไรที่กำลังเห็น ถ้าไม่อบรมความรู้ให้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่สามารถที่จะประจักษ์ในสภาพซึ่งเป็นธาตุรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ซึ่งเป็นแต่เพียงนามธาตุจริง ๆ ไม่มีอะไรปะปนรวมอยู่ในสภาพของนามธาตุซึ่งเป็นเพียงสภาพรู้หรือธาตุรู้ เมื่อเกิดขึ้น ก็รู้ และเป็นธาตุรู้ต่างชนิดกันด้วย

ธาตุรู้สิ่งที่ปรากฏทางตาก็อย่างหนึ่ง ธาตุรู้เสียง ที่กำลังรู้เสียง ก็เป็นอีกธาตุหนึ่ง และก็เกิดดับในขณะนี้ แล้วแต่ว่าสติจะระลึกรู้ลักษณะของธาตุใด จะระลึกรู้ลักษณะของธาตุเห็น หรือธาตุที่ได้ยิน หรือธาตุที่ปรากฏทางตา หรือธาตุเสียงซึ่งกำลังปรากฏทางหู แยกเป็นสภาพธรรมแต่ละลักษณะ แต่ละชนิดจริง ๆ

เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมด้วยการฟัง เพื่อเป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้นบ่อย ๆ เนือง ๆ ในสังสารวัฏฏ์ อย่าให้เกิดความปรารถนา หรือความต้องการในสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นเครื่องกั้น เพราะว่าความปรารถนาที่จะเจริญสมถภาวนาให้มันคงถึงขั้นฌานจิตที่จะเกิดในพรหมโลก ก็ได้เคยมีมาแล้วในอดีต และก็เคยสำเร็จมาแล้วด้วย เพราะว่าในสังสารวัฏฏ์ที่ยาวนาน ไม่มีใครทราบวาท่านเคยเกิดเป็นพรหมบุคคลในพรหมโลกมาแล้วกี่ครั้ง แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะเกิดก็หมดแล้ว เพราะฉะนั้น ขณะปัจจุบันนี้เท่านั้นที่เป็นสภาพธรรมซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง และดับอย่างรวดเร็ว

ที่สำคัญที่สุด คือ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็ดับไปอย่างรวดเร็ว จะย้อนไปคิดว่า เมื่อครู่นี้เป็นกุศลหรืออกุศล ก็เป็นเพียงความคิด เพราะว่าสภาพธรรมไม่ว่าจะเป็นกุศลก็ดี หรืออกุศลก็ดี ก็เกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็ว และดับไปหมดแล้ว

การเจริญอบรมสติปัฏฐานจริง ๆ คือ ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้เท่านั้น ทันที ถ้าเพียงจะคิดว่า เมื่อสักครู่นี้ความรู้สึกสับสนอลเวงนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล ก็เป็นแต่เพียงความคิด ซึ่งถ้าอบรมเจริญปัญญาเพิ่มขึ้น มันคงขึ้นสติสามารถที่จะระลึกรู้ในขณะที่กำลังคิดว่า เป็นเพียงสภาพคิด และละการยึดถือสภาพที่กำลังคิดนั้นว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า การอบรมเจริญปัญญานี้ เมื่อปัญญาเจริญขึ้น มันคงขึ้น ช่วงขณะที่ผ่านไปเมื่อครู่นี้ มีสภาพธรรมตั้งหลายอย่าง สติจะเกิดขึ้นระลึกรู้แล้วละ ระลึกรู้แล้วละ สภาพธรรมหลาย ๆ ประเภทที่เกิดดับสืบต่อกันแม้ว่าจะรวดเร็วสักเท่าไร สติก็มันคงที่จะระลึกรู้ และละการยึดถือสภาพธรรมได้ จึงจะถึงความ

สมบุรณ์ของปัญญาที่สามารถจะแทงตลอดในความเกิดดับ และละการยึดถือว่าสภาพธรรมทั้งหลายเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้

แต่ถ้าปัญญายังไม่สมบุรณ์ จะเห็นได้ว่า ระลึคนิดเดียว ศิกษานิดเดียว ก็คิดต่อไปอีกแล้วว่า เมื่อครุ่นเป็นอย่างนี้ เป็นอย่างนั้น โดยขณะที่คิดนั้น สติก็ไม่ได้ตามระลึกว่า แม้ขณะนั้นก็เป็นเพียงนามธรรมชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นและกดับไป แม้สัญญาความจำในเรื่องของสภาพธรรมเมื่อครุ่นก็เกิดขึ้น และกดับไปแล้ว

เพราะฉะนั้น การที่จะแทงตลอดในสภาพความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมได้นั้น ก็ต่อเมื่อปัญญาสมบุรณ์ เพราะวาระลึก ศิกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะโดยทั่วจริง ๆ เพื่อที่จะมีความมั่นคงว่า แม้สภาพธรรมที่เป็นอารมณ์ของสติดับไป สภาพธรรมอื่นเกิดต่อ สติก็เกิดระลึกต่อไป รู้ต่อไป และละคลายการยึดถือสภาพธรรมนั้นต่อไป นี่คือผลของการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นการระลึก ศิกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ท่านที่ได้ฟังเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานมานานแล้ว ในขณะที่ฟัง ก็เพื่อเป็นปัจจัยให้สติระลึกทันที คือ เดียวนี้ ศิกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ซึ่งเป็นปกติ ไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลย ตามปกติในขณะนี้ ความรู้เกิดขึ้นเมื่อสติระลึก จึงรู้ว่า สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาในขณะนี้ โดยแท้จริงแล้วเป็นเพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ถ้ายังไม่รู้สีกอย่างนี้ ก็ระลึกเดี๋ยวนี้ ทันที

ศิกษา คือ รู้ในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตาว่า เป็นเพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ถึงแม้ว่ายังไม่สามารถถ่ายถอนความเป็นสัตว์บุคคลซึ่งเกิดเพราะการตรึงถึงรูปร่างสัณฐานออกได้โดยเด็ดขาด แต่ก็เริ่มที่จะเข้าใจว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ไม่เอาธาตุเย็น ร้อน อ่อน แข็งที่กระทบสัมผัสได้ มาทรงจำประชุมรวมกันด้วยสีสังวณณะสัณฐานต่าง ๆ ว่า เป็นบุคคลนั้น บุคคลนี้ หรือว่าเป็นวัตถุสิ่งนั้นสิ่งนี้ เพราะว่าตามความเป็นจริงแล้ว ช่วงขณะที่เห็น เฉพาะสิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งปรากฏทางตาได้เท่านั้นที่กำลังปรากฏ

ผู้ฟัง ที่ผมไม่อยากเกิดเป็นพรหมนั้น ดูอย่างอุทกดาบส กับอาฬารดาบส สำเร็จจนถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะ ตายจากมนุษย์ไปเกิดเป็นพรหมก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะตรัสรู้ แต่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พรหมทั้งสองนี้พินาศ

ส. เกิดแล้ว ดับแล้ว หลายครั้ง แต่ว่าไม่ได้ระลึกศึกษารู้ลักษณะของสภาพธรรมในขณะที่ต้องการเจริญความสงบให้ถึงขั้นฌานจิต

ถ. นั่นเป็นความเห็นของพระผู้มีพระภาคเจ้า แต่ถ้าเป็นความเห็นของปุถุชน ถ้าดาบสทั้ง ๒ ยังอยู่ในปัจจุบัน อาจารย์ดัง ๆ ที่ไหนก็สู้ท่านไม่ได้หรอก

ส. การมีชื่อเสียง มีชื่อเสียงได้ ๒ ทาง แม้แต่ผู้ที่แสดงธรรม ผู้ที่มีชื่อเสียงในทางผิดก็มี ผู้ที่มีชื่อเสียงในทางถูกก็มี เพราะฉะนั้น แม้ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ก็มีอาจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังถึง ๖ ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเห็นผิด และมีลูกศิษย์มากด้วย แต่ว่าสำหรับผู้พิจารณาไตร่ตรองในเหตุผลย่อมสามารถที่จะรู้ว่า ธรรมของบุคคลใดผิด คลาดเคลื่อน

ผู้ที่มีความเห็นผิดสะสมมา ถึงแม้จะได้เฝ้าได้ฟังพระธรรมจากพระโอรส แต่เพราะอกุศลธรรม คือ ความเห็นผิด ที่สะสมมามากย่อมมีกำลังที่จะกระทำกิจเห็นผิด ไม่สามารถที่จะให้กุศลจิตเกิดขึ้นพิจารณาเข้าใจในเหตุผล ในธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง เพราะฉะนั้น บุคคลเหล่านั้นก็ไม่เชื่อในธรรม แม้เป็นธรรมที่ถูกต้อง ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดง แต่ผู้ที่สะสมความเห็นถูกย่อมรู้ว่า ครูทั้ง ๖ นั้น ปราศจากเหตุผล เป็นผู้แสดงธรรมผิด และเมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถที่จะเข้าใจได้ว่า ธรรมที่ถูกต้องเป็นอย่างไร

เพราะฉะนั้น ต้องเป็นผู้ที่ละเอียด และไตร่ตรองพิจารณาธรรมอย่างรอบคอบ จริง ๆ เพราะว่าสภาพธรรมทั้งหลายทนต่อการพิสูจน์ ถ้าบุคคลใดแสดงเรื่องของสภาพธรรมที่พิสูจน์ได้ ที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ให้ท่านมีความรู้ มีความเข้าใจ มีความเห็นถูกต้องตามลักษณะของสภาพธรรมนั้นยิ่งขึ้น นั่นก็เป็นการอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้สภาพธรรมที่ปรากฏได้ถูกต้อง

แต่ถ้าธรรมนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการที่จะให้เข้าใจเรื่องของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็ไม่ใช่เป็นการแสดงธรรม แต่เป็นการทำให้เกิดความเห็นผิดคลาดเคลื่อนไปต่าง ๆ

สำหรับการอบรมเจริญกุศลนี้ ควรจะเป็นทุกประการ เพราะขณะใดที่กุศลจิตไม่เกิด อกุศลจิตย่อมเกิด และถ้าไม่อบรมเจริญสติปัฏฐานก็ไม่ว่าเลย ขณะนั้นเป็นอกุศล ขณะที่กำลังเฉย ๆ ไม่ช่วยเหลือใคร ไม่สงเคราะห์ใคร ก็ไม่ว่าเลยขณะนั้นเป็นลักษณะของอกุศลจิต ซึ่งเกิดขึ้นครอบงำทำให้ไม่เห็นว่าเป็นสิ่งใดควรกระทำ และสิ่งใดควรอบรม ควรเจริญขึ้น

การสงเคราะห์บุคคลอื่นในชีวิตประจำวัน สามารถจะกระทำได้ และเพิ่มมากขึ้นด้วย เมื่อมีความเข้าใจว่า การสงเคราะห์ช่วยเหลือเป็นกุศล และการสงเคราะห์ช่วยเหลือก็ควรจะช่วยตั้งแต่บุคคลในครอบครัว ไม่ข้ามการที่จะสงเคราะห์บุคคลในบ้าน ในครอบครัว ไม่ใช่คิดถึงแต่จะสงเคราะห์บุคคลอื่น เพราะถ้าเป็นกุศลจิต ก็ย่อมเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นไปภายในบ้าน หรือภายนอกบ้าน

สงเคราะห์บุคคลผู้ใกล้ชิด ในขณะนั้นเป็นกุศล สงเคราะห์บุคคลผู้แปลกหน้า ผู้ห่างไกล หรือบุคคลอื่นที่ไม่รู้จักเลย นั่นก็เป็นกุศล เป็นกุศลสาธารณะ เพราะว่าเป็นการสงเคราะห์สังคม คือ เป็นบุคคลที่ท่านไม่เคยรู้จักมาก่อน ท่านก็ยังมีกุศลจิตคิดจะสงเคราะห์คนเหล่านั้น

ข้อสำคัญที่สุดที่จะต้องเป็นผู้ละเอียดย คือ จะต้องพิจารณาว่าขณะนั้นเป็นกุศลที่สงเคราะห์ หรือว่าเป็นการกระทำด้วยความผูกพันพอใจในบุคคลผู้ที่ท่านช่วยเหลือ

อกุศลจิต และกุศลจิต จะทำให้เกิดการกระทำที่คล้ายคลึงกัน แต่ด้วยสภาพของจิตที่ต่างกัน บางคนดูเหมือนเป็นคนใจดี โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่สำหรับคนที่ท่านเคารพนับถือเท่านั้น อย่างนี้จะเป็นกุศลอย่างสมบูรณ์ได้ไหมที่จะกล่าวว่า เป็นกุศลที่แท้จริง

ทำไมไม่สามารถจะกระทำได้กับบุคคลอื่นเสมอไป ทำไมจึงเจาะจงสงเคราะห์เฉพาะคนที่ท่านรัก หรือคนที่ท่านพอใจ เป็นญาติสนิทมิตรสหาย หรือผู้ที่

ท่านเคารพนับถือท่านนั้น ในเมื่อบุคคลอื่นก็ควรที่ท่านจะสงเคราะห์เช่นเดียวกัน เมื่ออยู่ในสภาพที่ควรจะสงเคราะห์

บางท่านไม่เอื้อเฟื้อ แม้แต่จะเชื่อเชิญ หรือว่าจะชักชวนให้บุคคลอื่นร่วมทางไปด้วย ทั้ง ๆ ที่ท่านสามารถจะสงเคราะห์ช่วยเหลือได้ แต่กับผู้ที่ท่านเคารพนับถือหรือรักใคร่ ทำทุกอย่างให้ได้อย่างมากเหลือเกิน เป็นที่ชื่นชมอนุโมทนาว่าเป็นผู้มีจิตกุศลอย่างยิ่ง แต่ถ้าไม่สามารถจะกระทำกับบุคคลอื่นได้โดยเสมอกัน ก็ควรจะพิจารณาด้วยว่า ในขณะนั้นสภาพของจิตที่แท้จริงเป็นกุศลโดยตลอด หรือว่าเป็นอกุศลด้วย จึงกระทำความดี สงเคราะห์ช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่ท่านรักใคร่หรือเคารพนับถือ

เพราะฉะนั้น มองเห็นได้ว่า สภาพของกุศลจิตที่แท้จริงเป็นอย่างไร ไม่เลือกบุคคล ไม่ว่าจะเป็นใคร รู้จักคุ้นเคยสนิทสนม หรือว่าเป็นคนแปลกหน้าก็ตาม เมื่อกุศลจิตเกิด ย่อมกระทำการกิจสงเคราะห์บุคคลทั้งหลายที่ควรสงเคราะห์ได้ โดยไม่เลือก

ถ. ที่อาจารย์กล่าว ลักษณะนี้ผมเห็นมาหลายคน มีมากมาย โดยเฉพาะกับพระสงฆ์ที่เขานับถือ อาหารของท่านเต็มไปด้วยหมด ก็ยังเบียดเข้าไปประเคนจนได้ ส่วนพระรูปอื่น ๆ โดยเฉพาะเณร ไม่มีใครเข้าไปประเคน บุคคลเหล่านี้มีมาก

ผมคิดว่า การเลื่อมใสของบุคคลพวกนี้ดีหรือไม่ดีกันแน่ งง ๆ อยู่เหมือนกัน เพราะว่าการเลื่อมใสอาจารย์ของเขา ทำให้เขามีโอกาสใส่บาตร ทำให้กุศลจิตเกิดขึ้น แต่ถ้าเขาไม่เลื่อมใส เขาอาจจะไม่ได้ทำเลยในชีวิตนี้ก็ได้ ผมก็ยังตัดสินใจไม่ได้ว่า การเลื่อมใสบุคคลจะดีหรือไม่ดีกันแน่

ส. ท่านผู้ฟังต้องเป็นผู้ละเอียด แม้แต่จะดูการกระทำของบุคคลอื่นหรือสภาพจิตของท่านเอง ก็ต้องเป็นผู้ตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

ในกรณีที่ท่านผู้ฟังกล่าวถึง คือ เรื่องการประเคนอาหารกับพระภิกษุเถระ พระภิกษุผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นที่ศรัทธาเคารพเลื่อมใส ก็ขอให้สังเกตดูกิริยาอาการของบุคคลนั้นซึ่งจะต้องเกิดจากจิต ถ้าเป็นขณะที่ต้องการจะให้พระเถระผู้ใหญ่ได้รับอาหารที่ประณีต ที่ควร เพราะท่านเป็นพระที่สูงอายุ นั่นก็เป็นกุศลจิต แต่ในขณะเดียวกันต้องเอื้อเฟื้อ คิดถึงบุคคลอื่น แม้สามเณรอื่นด้วย ถ้าไม่มี ก็เห็นได้ว่า ในขณะนั้นกุศล

ไม่ทั่วถึง เพราะว่าเกิดขึ้นเฉพาะบางบุคคลเท่านั้น แต่ถ้าเป็นบุคคลที่มีกุศลจิตจริง ๆ เป็นผู้ที่ละเอียด จะเห็นได้ว่า บุคคลนั้นเชื่อเพื่อเชื่อแผ่โดยตลอด โดยทั่วถึงจริง ๆ ไม่ใช่แต่เฉพาะพระเถระผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ยังคิดถึงสามเณรและบุคคลอื่นด้วยน้ำใจไมตรี ซึ่งน่าอนุโมทนาอย่างยิ่ง เพราะว่ามี ความเชื่อเพื่อโดยแท้จริง ไม่ใช่เฉพาะเจาะจงกับบางบุคคลเท่านั้น

ผู้ฟัง ผมสนับสนุนอาจารย์ เป็นความจริง เณรต้องนั่งทำยถากรรม สมภารนั่งข้างหน้า คนรู้จักมากก็ถวายเป็นทาน ผมก็บวชมาตั้ง ๘ ปี ไม่ใช่บ่อย อย่างสมเด็จพระญาณสังวร สำหรับท่านมากมาย ท่านไม่ฉัน ส่งไปให้พระรูปอื่นที่ไม่ได้

๗๐๘

ส. เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีก็เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้น ท่านจะเห็นได้ว่า บางครั้งท่านอาจจะต้องกระทำบางสิ่งบางอย่างตามประเพณี แม้ว่า ใจของท่านไม่อยากจะกระทำอย่างนั้น อยากจะให้มีความเสมอกัน ไม่ว่าจะเป็น พระผู้ใหญ่ หรือพระผู้น้อย เพื่อที่จะให้เป็นกุศลที่เท่าเทียมกันโดยแท้จริง แต่บางครั้ง บางขณะ ท่านก็ต้องกระทำบางสิ่งบางประการตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้ กระทำสืบต่อกันมา แต่ไม่มีใครบังคับท่านได้ ถ้าท่านจะกระทำให้เสมอกัน ท่านก็ยอม ทำได้

อย่างในการบวช บางครั้งท่านจะเห็นได้ว่า มีการถวายจตุปัจจัยแก่พระเถระ ผู้ใหญ่มากกว่าพระภิกษุอื่น แต่ก็ไม่มีใครบังคับท่าน ถ้าท่านจะถวายให้เสมอกัน หรือเท่ากัน ท่านยอมกระทำได้ แล้วแต่สภาพจิตในขณะนั้น แล้วแต่กุศลจิตที่จะ เกิดขึ้นเป็นไปในขณะนั้นว่า จะเป็นกุศลจิตที่เสมอกันทั่วไป หรือว่าบางครั้งบางขณะ ท่านก็ต้องคิดถึงขนบธรรมเนียมประเพณี หรือความควร ความไม่ควร ซึ่งแล้วแต่ขณะ จิตแต่ละขณะจริง ๆ โดยที่ไม่มีใครสามารถจะจำกัดได้ว่า ต้องเป็นอย่างนี้เท่านั้นจึงจะ ถูก หรือจึงจะควร

แต่ขอให้เป็นผู้ที่ระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตของท่านในขณะนั้นว่า เป็นกุศล หรือว่าเป็นอกุศล เพราะว่าสภาพธรรมเกิดดับสลับกันอย่างรวดเร็ว และปัญญา สามารถที่จะแทงตลอดลักษณะของกุศลธรรมว่าเป็นกุศลธรรม อกุศลธรรมเป็นอกุศล ธรรม ไม่ปะปนกัน

ถ้าตราบใดท่านยังบอกไม่ได้ว่า ขณะนั้นจิตเป็นอกุศลหรือเป็นกุศล หมายความว่า ปัญญายังไม่ได้เจริญถึงขั้นสมบุรณ์ที่สามารถรู้ลักษณะของกุศลธรรม ว่าเป็นกุศลธรรม และอกุศลธรรมว่าเป็นอกุศลธรรม แม้เป็นจิตของท่านเอง เกิดดับ สลับกันอย่างไรก็ตาม ถ้าสติเกิด สังเกต สำเนียง ระลึก ศึกษา จะมีความรู้ชัดใน

ลักษณะของอกุศลธรรมว่าเป็นอกุศลธรรม แม้ว่าจะยังมีเหตุปัจจัยให้เกิดขึ้นก็ต้องยอมรับตามความเป็นจริงในลักษณะสภาพของอกุศลธรรมซึ่งเกิดในขณะนั้นว่าเป็นอกุศลธรรม จึงจะละได้ แต่ถ้ายังปะปนกัน ไม่รู้ว่าเป็นกุศลธรรมหรืออกุศลธรรม ย่อมละอกุศลธรรมไม่ได้ ซึ่งก็ยากนักที่จะมีกุศลจิตเกิดโดยตลอด โดยที่ไม่มีอกุศลจิตเกิดคั่น แม้ในการแสดงความเคารพ แม้ในกุศลขั้นทาน หรือในขั้นศีล ตามความเป็นจริงแล้ว ถ้าสติเกิด จะสามารถระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่แท้จริงในขณะนั้นได้ว่าเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล และต้องเป็นผู้ตรงที่จะรู้ว่า อกุศลเป็นอกุศล แม้เกิดขึ้นปรากฏในขณะนั้นก็ไม่ใช้ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล จึงจะละอกุศลนั้นได้

ขุททกนิกาย สุตตันตปิฎก ขัคคิยสุตตที่ ๓ ข้อ ๒๔๖ มีข้อความว่า

บุคคลอนุเคราะห์มิตรสหายเป็นผู้มีจิตปฏิบัติแล้ว ชื่อว่าย่อมยังประโยชน์ให้เสื่อม

เป็นข้อความที่สั้น แต่แสดงความละเอียดของจิตในการสงเคราะห์อนุเคราะห์มิตรสหายแต่ละครั้งว่า เป็นเพราะความผูกพัน ความรักใคร่สนิทสนม หรือว่าเป็นกุศลจิตอย่างแท้จริง พระผู้มีพระภาคไม่ทรงสนับสนุน ไม่ทรงส่งเสริมอกุศลธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะถ้าอกุศลจิตเกิดขึ้นเป็นปัจจัยให้กระทำการช่วยเหลืออื่น ๆ ชื่อว่าย่อมยังประโยชน์ให้เสื่อม ผู้รับได้รับประโยชน์จริง แต่ผู้ให้กระทำไปด้วยอกุศลจิต เพราะว่ากระทำไปด้วยความผูกพันด้วยจิตปฏิบัติ ไม่ใช่ด้วยการอบรมเจริญกุศลอย่างแท้จริง เคยรู้สึกว่าเป็นอย่างนี้ไหม

ถ. เป็นมากเสียด้วย การให้ส่วนใหญ่ ถ้าไม่ได้ให้กับพระภิกษุหรือว่าญาติผู้ใหญ่ ให้กับเพื่อนฝูงแล้ว จะเป็นในลักษณะนี้เป็นส่วนใหญ่ เช่น เพื่อนคนนี้เป็นทนาย เราเห็นหน้าเขาควรจะให้บ้าง หวังว่าหากวันหลังเรามีเรื่องมีราวไปปรึกษาเขา เขาจะได้ช่วยเราบ้าง ลักษณะนี้ ทั่ว ๆ ไปเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น

สุ. ขณะนั้นไม่ใช่กุศล เป็นความหวัง ความหวังขณะนั้นต้องเป็นโลกะ มีความต้องการผล แต่ท่านผู้ฟังต้องพิจารณาสภาพของจิตโดยละเอียด เพื่อจะได้ขัดเกลา รู้ว่าท่านยังกระทำไปด้วยอกุศลจิต ไม่ใช่กุศล ในคราวต่อ ๆ ไปจะได้ละอกุศล

นั้นเสีย และกระทำด้วยกุศลอย่างแท้จริง ไม่ว่าท่านจะอนุเคราะห์มิตรสหายผู้ใกล้ชิด หรือผู้ห่างไกล ก็ขอให้กระทำด้วยกุศลจิตจริง ๆ อย่าให้มีความผูกพัน หรือว่ามีโลภะเกิดขึ้น ซึ่งจะยังประโยชน์ให้เสื่อม เพราะว่าในขณะที่นั้นไม่ใช่กุศล อกุศลจิตเกิดก็สะสม อกุศลจิต ไม่ใช่ขัดเกลากุศลจิต ต้องเป็นผู้ตรงจริง ๆ ในชีวิตประจำวัน สภาพธรรมย่อมปรากฏตามความเป็นจริงให้ได้

ผู้ฟัง ท่านที่ให้เพื่อหวังผล มีเป็นส่วนมาก อย่างเพื่อนฝูง บางทีช่วยเหลืองานเรา เขาก็หวังว่าเราจะช่วยเหลือเขาบ้าง ลักษณะการช่วยเหลืออย่างนี้มีเป็นส่วนมากเท่าที่ผมเจอ ส่วนตัวผมเองอาการอย่างนี้มีน้อย ไม่ใช่กลัวชมตัวเอง รู้สึกว่าอดีตเราเคยสะสมอบรมการพึ่งธรรม การไม่พูดปดนั้นอีกอย่างหนึ่ง มักจะทำให้ผมเสียหายมาก อธิษาศัยเราพูดอะไรตรง ๆ โดยที่ไม่ได้คิดว่า อาจจะทำให้คนอื่นเสียหาย หรือให้ตัวเองเสียหาย แต่เรื่องที่พูดเป็นเรื่องจริง เป็นการยากลำบากที่จะสงเคราะห์เขาด้วยกุศลจิต บางครั้งอาจจะเป็นผลเสียหายก็ได้ ลองพูดให้เขาสำนึกดู ชักจูงเขาไปในทางที่ถูก บางครั้งเขาอาจจะเกลียด และคิดว่าเราเป็นคนไม่ดี

ส. ทุกอย่างจะต้องกระทำไปด้วยปัญญา คือ พิจารณาในกาล ในเหตุ ในผล ในประโยชน์ที่จะได้รับ ถ้าไม่ได้ประโยชน์ ถึงแม้ว่าท่านมีกุศลจิตที่จะอนุเคราะห์ช่วยเหลือ แต่เมื่อบุคคลนั้นไม่เข้าใจ ก็ย่อมจะไม่ได้รับประโยชน์จากการสงเคราะห์นั้น เพราะฉะนั้น จึงต้องระวัง ต้องกระทำด้วยปัญญา

ท่านผู้ฟังจะสังเกตได้ถึงสภาพของจิตในขณะที่ท่านเข้าใจว่าเป็นกุศล โดยการสงเคราะห์ที่ดี โดยการให้วัตถุสิ่งต่าง ๆ กับบุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ดี เวลาที่ศึกษาสภาพธรรมแล้ว อาจจะเห็นชัดว่า บางครั้ง การให้บางสิ่งบางอย่างแก่บางบุคคลกระทำไปด้วยความรักใคร่ผูกพัน เป็นอกุศลชัดเจน แต่สำหรับบางบุคคล ดูเหมือนคล้าย ๆ กันว่าจะ เป็นกุศล แต่ก็ยังต้องมีอกุศลแทรกอยู่ คือ ความผูกพัน อาจจะเป็นความเคารพ และรัก ที่บางครั้งก็เป็นกุศล บางครั้งก็เป็นอกุศล ซึ่งปัญญาจะต้องคมที่จะแทงตลอดได้ว่า ขณะจิตใดลักษณะใดเป็นอกุศล ควรละ และควรเจริญเฉพาะขณะที่เป็นกุศลธรรมเท่านั้น

แต่ว่าบางขณะท่านจะเห็นชัดในความเป็นกุศล คือ การสงเคราะห์บุคคลอื่นโดยไม่เลือก เช่น ถ้ามีบุคคลใดป่วยไข้ในขณะนี้ ท่านก็ไม่รีรอในการที่จะช่วยเหลือ ไม่ได้คิดว่าเขาเป็นใคร ท่านชอบหรือไม่ชอบ แต่จะเกิดกุศลจิตที่จะสงเคราะห์ช่วยเหลือรักษาพยาบาลในขณะนั้น

หรือบางครั้ง บางท่านอาจจะกระทำไม่ได้ ก็ยังใช้วาจาที่จะสงเคราะห์ให้เกิดกำลังใจให้บรรเทาความเจ็บป่วย ในขณะนั้น ท่านจะรู้สึกในสภาพของกุศลจิตว่าเป็นกุศลจิตอย่างแท้จริง

แต่เวลาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ท่านรัก หรือเคารพ หรือผูกพัน ควรอย่างยิ่งที่จะระลึกไว้ในขณะนั้นว่า มีอกุศลจิตที่เป็นความผูกพันซึ่งเป็นโลภะแทรกในขณะใด เพื่อที่จะได้ละอกุศลจิตในขณะนั้นเสีย

ถ. การให้ที่หวังผลในทางที่เป็นกุศล เป็นไปได้ไหม

ส. ได้

ถ. เวลานี้ทุกเช้า ผมนำข้าว ๒ กำมือมาโปรยให้นกกิน นกก็มาเป็นฝูงมามากทีเดียว และอธิษฐานว่า ขอให้คลายความใคร่ในกามคุณ และรู้ทั่วถึงธรรมโดยรวดเร็ว อย่างนี้จะเป็นการหวังผลที่ถูกหรือเปล่า

ส. ต้องการผลอะไร

ถ. ต้องการผล คือ สติรู้แจ้ง ปัญญารู้แจ้งในนามและรูป

ส. เป็นบารมี นี่คือความต่างกันเล็กน้อย น้อยๆ แม้ว่าการให้จะเป็นไปในลักษณะเดียวกัน คน ๒ คน โปรยข้าวให้สัตว์ แต่คนหนึ่งหวังที่จะได้ผลของข้าวที่โปรยไป ให้ได้เกิดในสวรรค์ชั้นฟ้า ให้สมบุญด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ บริวารสมบัติต่าง ๆ แสดงถึงความติดอย่างมากในสิ่งเหล่านั้น จึงตั้งความหวังที่จะได้สิ่งเหล่านั้น

ผู้ฟัง พูดถึงการสงเคราะห์ผู้อื่น ผมเองก็เป็นที่ใจอ่อนคนหนึ่ง ถ้าผู้ใดมาขอความช่วยเหลือ ผมจะมีความสุขเลย ถ้าไม่มีโอกาสได้ช่วยเขา

แต่ก่อนนี้ผมมักจะเลือกว่า คนที่มาขอเรานั้นเหมาะสมหรือไม่ มาหลอกเรา หรือมาตบตาเราหรือเปล่า แต่ภายหลังผมคิดว่า ถึงแม้เขาจะมาหลอกเรา หรือมา

ตบตาเรา เขาก็คงมีเรื่องเดือดร้อนอะไรสักอย่างหนึ่งแน่ จึงต้องมาขอเรา ผมจึงตั้งใจเสียใหม่ว่า ถ้าหากมีโอกาสได้ทำทานเมื่อไร อย่าได้ลังเล ถือว่าเป็นโอกาสดีที่จะได้ทำบุญหรือทำทาน จะรีบให้โดยไม่ลังเลเลย และจะทำให้กุศลจิตของเราน้อยลงไปด้วย แต่บางครั้งก็ไม่ได้ทำทั้ง ๆ ที่หิยบสต่างค์แล้ว บางทีเห็นคนถือบาตรมา ถือซองมา ถือใบเรียรายมา เขาก็ขอมาเรื่อย จนมาถึงเรา ทั้ง ๆ ที่เราหิยบสต่างค์แล้ว เขาก็เดินผ่านไปเลย เราก็นึกว่า การที่จะทำบุญนี้ ไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ ไม่ใช่เราจะทำได้ทุกครั้ง มีโอกาสแล้วอย่าได้ลังเล มากน้อยทำเลย เจอผู้สำหรับค่าน้ำ ค่าไฟ นิด ๆ หน่อย ๆ อย่าผ่านเลยไป จะทำให้เราสบายใจที่ได้มีโอกาสทำบุญ

ครั้งหนึ่ง ผมขับรถกลับบ้านทางเปลี่ยว ๆ มีสะพานอยู่สะพานหนึ่ง บนสะพานมีสุนัขอยู่ตัวหนึ่ง ผอมมากเหลือแต่กระดูกนอนอยู่ เราสงสารเหลือเกิน เราก็วิจารณ์กันในครอบครัวขณะที่อยู่ในรถ คิดว่าเขาต้องอยู่เพื่อรับกรรมต่อจึงยังไม่ตาย เพราะฉะนั้น ก่อนที่เขาจะตาย ถ้าเราได้สงเคราะห์สักมื้อหนึ่งเขาคงมีความสุขเหลือเกินในชีวิตนี้ พอรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง ที่ตั้งใจว่าจะนำอาหารมาเพื่อจะให้สุนัขกินอีกสักมื้อหนึ่ง ก็ลืม เห็นเขายังนอนอยู่ตอนขับรถผ่าน ก็คิดว่าเราไม่น่าลืมเลย อีกวันหนึ่งนำอาหารมา แต่ปรากฏว่าเขาไม่อยู่

เพราะฉะนั้น การทำบุญ ทำทาน ไม่ใช่ของง่ายเลย ถ้าเจอ อย่าได้ลังเล รีบทำทันที จะมากหรือน้อยก็ตาม ผมมีทัศนคติที่จะแนะเพียงเท่านั้น

ผู้ฟัง ลักษณะการเรียไร ผมถามตรง ๆ เลย มาเรียไรอย่างนี้ได้เปอร์เซ็นต์ใหม่บอกมาตรง ๆ เขาก็บอกว่า เขามาจากมูลนิธิและกินเงินเดือน ก็ถามต่อว่า เงินที่เรียไรไปนี้ให้มูลนิธิครบบริบูรณ์หรือเปล่า เขาบอกว่าไม่แน่ บางครั้งก็ครบบางครั้งก็ไม่ครบ ฟังแล้วผมก็เข้าใจว่า คงไม่บริสุทธิ์ แต่ผมก็ให้ และผมก็เตือนเขาว่า อาชีพนี้ไม่เหมาะไม่ควรเลย แต่ก็อย่างที่คุณพูด เขาคงมีความจำเป็นบางอย่างจึงกระทำอย่างนี้

ส. แต่ละท่านจะเห็นได้ว่า สภาพของจิตแต่ละขณะของแต่ละคนก็ต่างกันไป ไม่เหมือนกัน บุคคลนี้คิดอย่างนี้ กระทำอย่างนี้ อีกบุคคลหนึ่งคิดอีกอย่างหนึ่ง ก็กระทำอีกอย่างหนึ่ง แต่ถ้าขณะนั้นเป็นกุศลจิต ปัญญาต้องคมที่จะรู้ว่าเป็นกุศลจิต

ควรแก่การอนุโมทนา และกุศลก็มีหลายประการ ถ้าหวังผลเพียงการที่จะได้เกิดในสวรรค์ หรือว่าได้ลาภสมบัติ ยศ บริวารต่าง ๆ ขณะนั้นไม่ใช่เป็นบารมีที่จะสามารถเกื้อกูลให้ปัญญาคมกล้าที่จะแทงตลอดในสภาพธรรม และละคลายการยึดถือได้ เพราะว่าขณะนั้นยังเป็นความพอใจอยู่ ยังเป็นความติดอยู่ในผล ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ใดหวังในผลที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ขณะใดที่เกิดขึ้น สติระลึกได้ทันที่ว่า ในขณะที่ท่านติดมากที่เดียวในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ จึงหวังอย่างนั้น เพราะปกติทุกท่านก็ติดอยู่แล้ว แม้ในขณะนี้ มีใครบ้างที่ไม่ติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ตามความเป็นจริง ติดอยู่แล้วเป็นปกติ แต่เมื่อตั้งความหวังขึ้นขณะใด ย่อมแสดงถึงความแรงของความติดในขณะนั้นว่า ต้องติดมาก จึงถึงกับสร้างเป็นความหวังที่จะได้ในสิ่งนั้นขึ้น

ถ. ผู้ที่ให้ท่าน เขาก็หวังกันอย่างนั้นทั้งนั้น

ส. ไม่แน่

ถ. ส่วนใหญ่อธิษฐาน จะเอาอย่างนั้น จะเอาอย่างนี้ เพราะว่าผู้นั้นไม่เคยศึกษาธรรม หรือไม่เคยเห็นโทษของการติดเลย ที่จะอธิษฐานให้เกิดการละการคลาย ผมนึกว่าคงเป็นไปได้ยาก

ส. เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะศึกษาธรรม แต่ละท่านก็อธิษฐานกันยาว ๆ ขอกันมาก ๆ ทุกคืน ๆ เวลาที่ทำบุญกุศลเสร็จแล้ว ก็ตั้งความปรารถนา ตั้งความหวังไว้หลายประการ และเมื่อเข้าใจว่า กุศलय่อมให้ผลเป็นสุขทุกประการทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจอยู่แล้ว ทำไมจึงเอาอกุศลจิตไปลบผลของกุศลนั้น โดยหวัง โดยติดในสี เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่ขอ ก็ต้องได้รับผลของกุศลนั้นอยู่แล้ว

ใครก็ตามที่ทำบุญแล้ว ตั้งความปรารถनावิวอนว่า ขอให้ผลเป็นทุกข์เถอะ ขอให้ผลของกุศลที่ได้ทำไปแล้วให้ได้ผลเป็นทุกข์ ก็เป็นไปไม่ได้ หรือใครที่ทำ

อกุศลกรรมลงไปแล้ว ก็ไปนั่งปรารภนา วิงวอน ขอให้ผลของอกุศลกรรมที่ได้กระทำ
แล้วนี้จงให้ผลเป็นสุข ก็เป็นไปไม่ได้อีกเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการขอ แต่ต้องขึ้นอยู่กับเหตุ อกุศลกรรมเป็นเหตุให้
ได้รับผลเป็นสุข อกุศลกรรมเป็นเหตุให้ได้รับผลเป็นทุกข์ ขณะใดที่หวังสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่
เป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ นั้นเป็นการแสดงความติดอย่างมาก ซึ่งปรากฏชัด
ในลักษณะของความหวัง ความต้องการในสิ่งนั้น แม้ว่าปกติก็ติดอยู่แล้วในขณะนี้
หวังอยู่แล้วในขณะนี้

แต่ผู้ที่เห็นโทษของกิเลสซึ่งมีมาก เวลาที่ทำกุศล จึงกระทำด้วยความฝอ่งใส
เพื่อที่จะให้เป็นบารมี ซึ่งสามารถเป็นปัจจัยให้ดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท เช่น ทาน
ขณะที่พอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ ย่อมสละรูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะนั้นไม่ได้ ให้ไม่ได้ แต่เวลาที่กุศลจิตเกิดขึ้น สละรูปบ้าง สละเสียงบ้าง กลิ่นบ้าง
รสบ้าง โผฏฐัพพะบ้างให้บุคคลอื่น เพื่อความสุขของบุคคลนั้นได้ ในขณะนั้น
สละวัตถุภายนอกให้ได้ เพื่อที่จะให้มีกำลัง เป็นกำลัง สามารถที่จะสละความติดในรูป
หรือนามที่กำลังปรากฏเป็นอารมณ์ในขณะนั้นได้

แต่ถ้าไม่หัดสละวัตถุซึ่งเป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะออกไปเรื่อย ๆ จะไม่
มีกำลังของการที่จะเกิดอโลภะ สละความติด ความยึดถือนามธรรมและรูปธรรมที่
กำลังปรากฏ

๗๐๙

ส. วิปัสสนาญาณขั้นต้น คือ นามรูปปริจเฉทญาณ ยังไม่สละอะไรเลย เพียงแต่เป็นปัญญาขั้นที่ประจักษ์สภาพความเป็นนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ ในขณะนี้ โดยสภาพที่แยกขาดจากกันทางมโนทวาร จึงไม่ปรากฏการประชุมรวมกัน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นปัญญาที่สามารถรู้ชัดประจักษ์แจ้งในสภาพความเป็นนามธรรมซึ่งไม่ใช่รูปธรรม

แต่วิปัสสนาญาณขั้นต้น ก็ยังไม่สามารถที่จะละ หรือสละนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏได้ และถึงแม้วิปัสสนาญาณขั้นต่อไปจะเกิดขึ้น เป็นการเพิ่มความรู้ในลักษณะของนามธรรมรูปธรรมที่เกิดเพราะปัจจัย แม้จะรู้ว่าเป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับไป และก็เกิดขึ้นเพราะมีเหตุปัจจัยจึงเกิดขึ้นปรากฏ แต่ก็ยังไม่ละนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น จะเห็นความเหนียวแน่นของความยึดถือ ความติดข้องในนามธรรมและรูปธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลตามความเป็นจริงว่า ยังไม่หมด ยังมีอยู่มาก ยังมีกำลัง ดังนั้น ท่านเหล่านี้ก็จะอบรมเจริญบารมี ด้วยการเจริญกุศลทุกประการ เพื่อที่จะให้เป็นกำลัง และเป็นปัจจัยให้สามารถที่จะสละ ละความติดข้อง ความพอใจ ความยึดถือนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้

เพราะฉะนั้น กุศลทั้งหลาย จะต้องเจริญขึ้นเรื่อย ๆ เป็นขั้น ๆ ทีละเล็กทีละน้อย จากการหวังผลซึ่งเป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เป็นการที่จะละคลายกิเลส และอบรมเจริญกุศลทุกประการยิ่งขึ้น เพื่อที่จะให้เป็นกำลังที่สามารถทำให้ปัญญาคมกล้า ละการยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้

ถ. คำว่า จาคะ กับ ทาน มีความหมายแตกต่างกันอย่างไร

ส. ทาน เป็นการสละวัตถุ จาคะ เป็นการสละกิเลส

ถ. ถ้าเราให้ทาน พร้อมทั้งการสละกิเลส จะเป็นไปได้ไหม

ส. ได้ คือ ไม่หวังผล

ถ. เราทำทานสิ่งใด และมีจาคะ คือ บริจาคออกซึ่งความติด ทานนั้นก็เป็นจาคะ ใช่ไหม

ส. แต่ถ้ายังไม่จริง ก็ยังไม่ใช่จาคะ ยังมีการหวังผลบ้าง

ใน **ปปัญจสูทนี อรรถกถาจุฬามมสมาทานสูตร** มีข้อความที่แสดงถึงความละเอียดในขณะที่ให้ของแต่ละท่านว่า

บางท่านในขณะที่ให้ อโลภะมีกำลัง แต่อหะและอโมหะอ่อน

เฉพาะอโลภะมีกำลัง แต่อหะและอโมหะอ่อน เพราะฉะนั้น ผลก็คือเมื่อบุคคลนั้นเกิดขึ้น มีความว่องไว ชำนาญ ไม่เสียดายในการที่จะสละ แต่ยังเป็นคนที่โกรธ พร้อมกันนั้นก็เป็นผู้ที่ไม่สนใจในการอบรมเจริญปัญญา เพราะในขณะที่ให้ทานในขณะนั้นไม่มีอโลภะ โทสะ อหะ แต่ต้องประกอบด้วยอโลภะ อโทสะ และในบางครั้ง ก็จะประกอบด้วยอโลภะ อโทสะ อโมหะ ซึ่งความยิ่งหย่อนของอโลภะ อโทสะ อโมหะก็เป็นปัจจัยปรุงแต่งให้อริยาศัยที่สะสมไปจากการกระทำนั้น ปรากฏผลโดยการที่ว่า ผู้ใดขณะที่ให้ทาน อโลภะมีกำลัง แต่ว่าอโทสะและอโมหะอ่อน ก็จะทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ให้ทานได้โดยง่าย ไม่มีความเสียดาย เพราะว่าอโลภะมีกำลัง แต่เมื่ออโทสะและอโมหะอ่อนกำลัง จึงเป็นผู้ที่มีอริยาศัยโกรธง่าย พร้อมกันนั้นก็ไม่นิยมเจริญปัญญาที่จะเข้าใจสภาพธรรมให้ลึกซึ้งขึ้น

สลับกันไป บางท่านก็กระทำด้วยอโทสะมีกำลัง แต่อโลภะกับอโมหะอ่อน และบางท่านในขณะที่ให้ทาน อโมหะคือปัญญามีกำลัง แต่อโลภะกับอโทสะอ่อน ซึ่งจะเห็นได้ว่า บางท่านมีปัญญาว่า ชัดเกลากิเลสเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่นเป็นกุศล แต่ความเข้มแข็งของจิตน้อย เพราะฉะนั้น อโมหะมีกำลัง แต่ว่าอโทสะอ่อน และอโลภะก็อ่อนได้ เพราะฉะนั้น บุคคลนั้นก็เป็นผู้ที่มีปัญญา สะสมการอบรมการเจริญปัญญา ยิ่งขึ้น แต่ก็ยังเป็นผู้ที่อ่อนในการที่จะเป็นอโทสะและอโลภะ คือ เป็นผู้ที่ยังติด ยังสละไม่ยากเท่ากับบุคคลซึ่งให้ทานในขณะที่อโลภะมีกำลัง

สภาพธรรมที่เกิดปรากฏ ย่อมเกิดปรากฏเพราะเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น ขณะต่อไปที่ให้ท่าน ลองสังเกตดู ถ้าสติเกิดระลึกจะรู้ได้ทันทีว่า ท่านเคยสะสมอโลภะมีกำลัง อโทสะและอโมหะอ่อน หรือว่าท่านสะสมอโมหะมีกำลัง อโลภะและอโทสะอ่อน ทุกท่านรู้ได้ด้วยตัวเองจริง ๆ บางท่านรู้ได้ว่ามีปัญญา รู้เหตุผลในการให้ แต่ยังคงมีความพอใจในสิ่งนั้นอยู่บ้าง แต่ก็ให้ได้

ถ. พูดถึงการให้ท่าน รู้สึกจะเห็นชัดจริง ๆ เมื่ออาทิตย์ที่แล้ว ผมจะบริจาค เพื่อการเผยแพร่พระธรรม เห็นว่ามีประโยชน์มาก แต่ขณะนั้นมันจะเกิดสลับทันที ทั้ง ๆ ที่กุศลจิตเกิดขึ้นด้วยความแช่มชื่น มันจะเกิดขึ้นมาขวางทันที

ส. อโลภะอ่อนกำลัง

ถ. ก็เลยไม่บริจาค ถ้าสติไม่เกิดก็ยังไม่รู้ว่า อกุศลชนะแล้ว

ส. ตามความเป็นจริง

ถ. สละไม่ได้เลย ขณะนั้นสติก็เกิด แต่รั้งรอไว้ก่อน ไว้รอดต่อไปค่อยสละ มาก ๆ หน่อย ถ้าสติไม่เกิดก็มองไม่เห็นสภาพธรรม กุศลและอกุศลเกิดสลับกันอย่างรวดเร็ว

ส. ผู้ที่จะเป็นพระอริยบุคคล ต้องเป็นผู้ตรงต่อสภาพธรรมตามความเป็นจริง อกุศลเป็นอกุศล เป็นแล้ว เกิดขึ้นแล้วเพราะเหตุปัจจัย กุศลก็เป็นกุศล เป็นแล้ว เกิดขึ้นแล้วเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ปัญญาจะต้องสามารถรู้ความจริง และละการยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน ด้วย

ถ. ที่บอกว่าเป็นแล้วเพราะเหตุปัจจัย ถูก ขณะนั้นผมก็ระลึกเหมือนกัน ตอนแรกที่กุศลจิตเกิด รู้ว่ารายการนี้มีคุณประโยชน์อย่างมาก เห็นคุณอันนี้จึงคิดจะสละเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อมามันจะเกิด ก็เกิดเพราะอาศัยเหตุปัจจัย เพราะอาศัยอย่างนี้ คือ คิดว่าเงินมีอยู่จำนวนเท่านี้ อย่าเพิ่งเลย รอไว้รอดหน้าให้มากก่อน ขณะนั้นถ้าสติไม่เกิด ไม่มีโอกาสที่จะรู้เลย

ส. บางครั้งอกุศลครอบงำทันทีทำให้ไม่พิจารณา บางครั้งก็พิจารณาแต่ว่า
อโลภะอ่อนกำลัง เห็นได้ ตรงกันข้ามกับขณะที่อโลภะมีกำลัง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผิดกัน
ในการเจริญกุศลทุกประการ ไม่ใช่แต่เฉพาะในเรื่องของท่าน แม้ในการสงเคราะห์
บุคคลอื่นก็เช่นเดียวกัน

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังซึ่งเป็นผู้ที่จะขัดเกลากิเลส จะต้องระลึกถึงลักษณะสภาพ
ของจิตในแต่ละขณะ แม้ในขณะที่เป็นกุศลที่สงเคราะห์บุคคลอื่น เช่น ท่านสงเคราะห์
คนแปลกหน้า คนที่ท่านไม่รู้จัก หรือว่าท่านสงเคราะห์เฉพาะคนที่ท่านรักใคร่ผูกพัน
สนิทสนม นี่ก็เป็นประการหนึ่ง ซึ่งจะต้องขัดเกลากุศลให้ยิ่งขึ้น

และในขณะเดียวกัน ก็สังเกตว่า ท่านได้รับการช่วยเหลือสงเคราะห์จากบุคคล
ใกล้ชิดซึ่งเป็นบุคคลที่รักท่าน หรือว่าจากบุคคลแปลกหน้า ในชีวิตประจำวัน

ผู้ที่กำลังอยู่ในความทุกข์ยากลำบาก และมีบุคคลอื่นซึ่งเป็นคนแปลกหน้ามา
ช่วยเหลือสงเคราะห์ทันที ท่านย่อมชื่นชมอนุโมทนาในกุศลจิตของบุคคลนั้นซึ่ง
สงเคราะห์ด้วยกุศลจิตอย่างแท้จริง เพราะว่าไม่รู้จักรันเลย เป็นคนแปลกหน้าจริง ๆ
และไม่หวังผลจากท่านด้วย เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า กุศลจิตเกิดขึ้นในขณะใด
เป็นปัจจัยให้กระทำการอย่างใด ย่อมต่างกันกับอกุศลจิต

เพราะฉะนั้น การสงเคราะห์ที่แท้จริง อย่าจำกัดว่า จะสงเคราะห์เฉพาะผู้ที่
ใกล้ชิด แม้คนแปลกหน้า คนที่ไม่รู้จักเลย หรือคนอื่นซึ่งอยู่แสนไกล ถ้ากุศลจิตเกิด
สงเคราะห์ ขณะนั้นก็เป็อกุศล

ถ. ขณะที่ไม่ได้ให้ทาน แต่ว่ามีสติเกิดขึ้น พิจารณาสภาพธรรมตามความ
เป็นจริง จิตในขณะนั้นเป็นอโลภะ อโทสะ อโมหะหรือไม่

ส. แน่นนอน พิจารณาสังเกต และรู้ ต้องเป็นอโมหะแน่นอน

ถ. หมายความว่า ขณะนั้นอโมหะมีกำลัง

ส. แล้วแต่สติจะระลึก เป็นเรื่องที่ละเอียดมากทีเดียว เจตสิกมี ๓ ประเภท
หรือ ๓ ดวง ความยิ่งย่อนยอมต่างกันตามเหตุตามปัจจัย

ผู้ฟัง คนเราตามปกติ ทวารทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ย่อมจะครบถ้วน แต่มันบอด ตาก็บอด หูก็บอด จมูกก็บอด ลิ้นก็บอด กายก็บอด ใจก็บอด บอดทั้งหมด แต่ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานมีโอกาสที่สติจะระลึกรู้ ไม่ว่านาม หรือรูปทางทวารทั้ง ๖ ระลึกรู้หนึ่งก็เปรียบเหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นครั้งหนึ่ง หายบอดไปครั้งหนึ่ง ถ้าสติไม่เกิดก็บอดต่อไป ทวารไหนที่สติเกิด ก็รู้ทางทวารนั้น รู้ชัดในความเป็นนาม เป็นรูป ถ้าไม่สติเกิดเลย ก็บอดไปตลอดชีวิต ติดอยู่ในบัญญัติ บอดตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่มีวันที่จะแก้ไขได้ นอกจากเจริญสติปัฏฐานอย่างเดียวเท่านั้น

ส. ในคราวก่อนเป็นกุศลขั้นศีล ซึ่งเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลอื่น เป็นเวรยารัจกุศล ท่านผู้ฟังก็คงจะเห็นความสำคัญของกุศลที่เป็นเวรยารัจจะ เวลาที่ท่านมีเรื่องที่ทำให้ลำบาก ต้องการความช่วยเหลือ จะเห็นได้ว่า ถ้าท่านได้รับความช่วยเหลือจากคนอื่นด้วยกุศลจิต ในขณะนั้นจะเห็นคุณค่าของกุศลที่เป็นเวรยารัจจะ ซึ่งเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลอื่นว่า เป็นสิ่งที่จำเป็น และมีประโยชน์มากในชีวิต

ถ้าท่านไม่รู้หนทาง และมีผู้ที่สงเคราะห์ชี้หนทางให้ ท่านก็จะเห็นได้ว่า เป็นประโยชน์มากในการที่จะไม่ต้องเสียเวลา ซึ่งเวลาของแต่ละท่านก็ย่อมใช้ประโยชน์ในทางต่าง ๆ ได้

เพราะฉะนั้น ถ้าจะพิจารณาชีวิตประจำวัน จะเห็นได้ว่า ที่ทุกท่านมีความสุข มีความรื่นรมย์ และมีความสุขสบายใจได้นั้น ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากกุศลจิตซึ่งเป็นเวรยารัจจะ คือ การสงเคราะห์ผู้อื่น เท่าที่แต่ละท่านจะกระทำได้ บางท่านอาจจะคิดถึงกุศลประเภทอื่น เช่น ทาน และก็เข้าใจว่าเป็นกุศลที่ท่านควรจะเจริญ แต่ว่า นอกจากกุศลที่เป็นทานแล้ว ในชีวิตปกติประจำวัน กุศลขั้นเวรยารัจจะ ก็เป็นกุศลที่ควรประพฤติ ควรจะอบรมให้ยิ่งขึ้นด้วย ไม่ใช่มุ่งที่จะเจริญกุศลที่ท่านเข้าใจว่าเป็นกุศล เช่น ทานเท่านั้น

เพราะฉะนั้น บางท่านอาจจะสงเคราะห์บุคคลอื่นน้อยไป เพราะว่าคิดถึงแต่ตัวของท่านมาก บางคนอาจจะเป็นอย่างนั้น เวลาที่ท่านคิดถึงตัวเอง จะทำให้คิดถึงคน

อื่นน้อยลง และแทนที่จะสงเคราะห์บุคคลอื่นให้มาก ท่านก็จะคิดถึงความสุขความสบายของท่าน และก็คิดว่า ไม่มีเวลาพอที่จะสงเคราะห์บุคคลอื่น

อย่างบางท่าน อาจจะมีเวลาว่างพอที่จะช่วยสงเคราะห์คนอื่น ด้วยการไปเป็นเพื่อน หรือรับทำกิจธุระของบุคคลอื่นให้ แต่พอคิดถึงความสุขความสบายของท่านเองว่าจะเหนื่อยไปบ้าง จะร้อนไปบ้าง จะเสียเวลาไปบ้าง ท่านก็เลยไม่คิดที่จะสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่น ขณะนั้นให้ทราบว่า เป็นอกุศลจิต ซึ่งเกิดขึ้นครอบงำอยู่เสมอ

เพราะฉะนั้น การที่จะขัดเกลากิเลสก็เป็นการที่จะรู้ว่า ขณะใดเป็นกุศล และเจริญอบรมกุศลทุกประการให้มากขึ้น และไม่ประมาท โดยไม่เห็นว่างุศล คือ การสงเคราะห์บุคคลอื่นนั้น เป็นกุศลเพียงเล็กน้อย เพราะว่าเมื่อจิตเป็นกุศล ย่อมเป็นปัจจัยให้ได้รับกุศลวิบากเป็นผล

ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ สุนิกขิตตวิมาน กล่าวถึงผลของกุศลที่เป็นเวยยาวัจจะ มีเนื้อความว่า

ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า เมื่อท่านเป็นมนุษย์ได้ทำบุญอะไรไว้ จึงพร้อมด้วยเบญจกามคุณ ซึ่งมีวิมานและโภคสมบัติอันเป็นที่เจริญใจทุกประการ

ข้อความต่อไปมีว่า

เทพบุตรนั้นอันท่านพระมหาโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจจึงพยากรณ์ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ข้าพเจ้าได้จัดดอกไม้อันมหาชนจัดไว้แล้วไม่เรี่ยบริอย แล้วได้ประดิษฐานไว้ที่พระสญฺพของพระสุตเจ้า จึงเป็นผู้มีฤทธิ์มากและมีอำนาจมาก พร้อมด้วยกามคุณอันเป็นทิพย์ ข้าพเจ้ามีวรรณะเช่นนี้เพราะบุญนั้น อริยผลย่อมสำเร็จแก่ข้าพเจ้าในวิมานนี้ และโภคสมบัติอันเป็นที่รักแห่งใจทุกสิ่งทุกอย่าง ย่อมเกิดแก่ข้าพเจ้าเพราะบุญนั้น ข้าพเจ้ามีอำนาจอันรุ่งเรืองและมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้เพราะบุญนั้น ฯ

ดูเหมือนจะเป็นบุญกุศลอันเล็กน้อยเหลือเกิน เพียงจัดดอกไม้อันมหาชนจัดไว้แล้วไม่เรียบร้อย แต่อาณิสสก็มากถึงกับเกิดในสวรรค์ มีวรรณะ มีโภคสมบัติอันเป็นที่รักแห่งใจทุกอย่าง

เพราะฉะนั้น ในชีวิตประจำวัน ผู้ที่จะอบรมเจริญกุศलय่อมกระทำทุกอย่างแม้เล็กน้อยด้วยกุศลจิต ซึ่งจะเป็นการขัดเกลากิเลส และให้ผลมากด้วย

ถ. เรื่องเล็ก ๆ แค่นี้ ก็ทำให้ปฏิสนธิบังเกิดเป็นเทวดาได้ ทำให้มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก และมีวิมาน ในพระไตรปิฎก อยู่ในนิกายไหนจำไม่ได้ ส่วนใหญ่ก็เอาดอกไม้บูชาพระผู้มีพระภาคบ้าง หรือว่าเอาดอกไม้ในป่า ซึ่งไม่ใช่ดอกไม้ที่มีค่าอะไรมากมาย เอาดอกไม้โน้นไปบูชาพระผู้มีพระภาค หรือว่าอัฐิของพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ก็ได้บังเกิดเป็นเทวดา เกิดในสวรรค์ตั้ง ๓๐ กว่าครั้ง และเป็นพระเจ้าจักรพรรดิอีกมากครั้งด้วยผลกรรมนั้น ผมสงสัยว่า จะเป็นไปได้หรือ เกินความจริงไปหรือเปล่า

สุ. ดูเหมือนเป็นกุศลกรรมนิดหน่อย แต่นิด ๆ หน่อย ๆ อย่างนี้ ทำได้ไหม ถ้าทำไม่ได้ เพราะอกุศลจิตเกิดครอบงำ จนไม่สามารถกระทำแม้กุศลที่ว่ำนิดหน่อยได้

ถ. ก็จริง นิด ๆ หน่อย ๆ บางครั้งอาจจะทำไม่ได้ แต่ว่ากุศลที่ใหญ่ ๆ บางครั้งกลับทำได้ กุศลนิด ๆ หน่อย ๆ นี้ ผลยังมากถึงขนาดนี้ ถ้าทำกุศลใหญ่ ๆ อาณิสสจะไม่มากกว่านี้อีกหลายเท่าหรือ

สุ. กุศลทั้งหมดให้ผลเป็นสุข เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรประมาท และไม่ควรวางที่จะทำแต่กุศลใหญ่ ๆ โดยไม่กระทำกุศลเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วย เพราะถ้าขณะใดที่กุศลจิตไม่เกิด ให้ทราบว่ านั้นอกุศลธรรมครอบงำจิต และทำอะไรจึงจะสลัดจึงจะละ จึงจะขัดเกลากุศลธรรมที่กำลังครอบงำอยู่ได้ มีหนทางเดียวเท่านั้น คือเจริญกุศลทุกประการ

ถ้าขณะนั้นไม่ใช่โอกาสของท่าน แต่เป็นเรื่องที่จะต้องสงเคราะห์ช่วยเหลือ ก็ช่วยเหลือทันที สงเคราะห์ทันที ขณะนั้นเป็นกุศลจิตแล้ว มิฉะนั้นอกุศลธรรมจะครอบงำได้ เพราะว่าปัจจัยของอกุศलय่อมมีอยู่พร้อมเสมอที่จะเกิดขึ้น เมื่อไรก็ได้ ขณะใดที่สติไม่ระลึกที่จะรู้ว่าขณะนั้นเป็นอกุศล อกุศลธรรมก็ยังสามารถที่จะครอบงำ

อยู่ว่าจะไม่ช่วย แต่ถ้าสติเกิด ระลึกได้ว่าการช่วยเป็นกุศล ขณะนั้นจะเป็นปัจจัยให้
กุศลธรรมเกิดขึ้น กระทำกิจสงเคราะห์ได้

เพราะฉะนั้น สติจึงจำปรารภณาในที่ทั้งปวง เพราะว่าเป็นสภาพธรรมที่ระลึก
ตรงลักษณะของสภาพธรรม รู้ว่าขณะใดเป็นกุศล ขณะใดเป็นอกุศล

แม้ว่าจะเป็นกุศลเล็กน้อยเหลือเกินในความรู้สึกของท่านผู้ฟัง แต่ขอให้กระทำ
บ่อย ๆ ให้กระทำเพิ่มขึ้น มากขึ้น ซึ่งจะเป็นการขัดเกลากิเลสด้วย มิฉะนั้นแล้ว กิเลส
ก็ต้องเพิ่มพูนมากมายทีเดียว

๗๑๐

ถ. เรื่องกุศลเล็กน้อยนี้ เพิ่งจะเกิดกับตัวผมเมื่อวานนี้เอง จะถือว่าเป็นการสงเคราะห์ได้หรือไม่ คือ เพื่อนผมอยากจะเลี้ยงอาหาร ที่แรกผมก็ปฏิเสธ ไม่อยากให้เขาเสียเงิน แต่คิดอีกทีเขามีเจตนาที่แน่วแน่ ลักษณะเป็นกุศล มีความปรารถนาจะเลี้ยงจริง ๆ ผมจึงรับเลี้ยง เพื่อช่วยให้กุศลจิตเขาเกิด

สุ. ขณะนั้นจิตเป็นอย่างไร ย่อมรู้ดีใช่ไหมว่า เพื่อสงเคราะห์คนอื่นหรือเปล่า สภาพของจิต ถ้าดูการกระทำเพียงภายนอกจะไม่ทราบเลยใช่ไหม แต่ละคนคิดแต่ละอย่าง แต่ผู้ใดที่มีจิตที่จะอนุเคราะห์หรือสงเคราะห์บุคคลอื่น สภาพจิตในขณะนั้นเป็นกุศล ถ้าคนอื่นมีจิตเป็นกุศลที่จะให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดกับท่าน ท่านจะสงเคราะห์บุคคลนั้นให้ได้รับผลของกุศลสำเร็จไหม โดยรับสิ่งนั้นไว้ หรือว่าจะไม่ยอมรับ และกุศลของเขาก็ไม่สามารถที่จะสำเร็จได้

ถ. เป็นเพราะเหตุนี้ผมจึงรับเลี้ยง และเมื่อรับเลี้ยงแล้วรู้สึกว่าเขาผูกไมตรีดีขึ้นกว่าเก่า ดูมีความปลื้มปิติ ลักษณะเป็นอย่างนั้น

สุ. กิจที่คำนึงถึงจิตใจของคนอื่น ไม่ว่าท่านจะพูดหรือทำอะไร ในขณะนั้นก็เป็นไปด้วยสติและกุศลจิต ถ้าเป็นการคิดที่จะสงเคราะห์อนุเคราะห์บุคคลอื่น แม้เพียงให้สบายใจ แม้เพียงให้สะดวกใจ ก็เป็นกุศล

บางท่านอาจจะสงเคราะห์ด้วยคำพูด เพื่อที่จะให้คนอื่นมีความสบายใจ ถ้ามีคนไข้ใจผัดกันอยู่ และท่านก็สงเคราะห์ด้วยคำพูดให้เขาเข้าใจถูกต้องขึ้น ในขณะนั้นถ้าสติเกิด ย่อมสามารถจะรู้ลักษณะของกุศลจิตได้ว่า เป็นลักษณะของกุศล ไม่ใช่ลักษณะของอกุศล ไม่ว่าจะเป็นด้วยกาย ด้วยวาจา ก็กระทำได้ในการสงเคราะห์

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค รามณยยกสูตรที่ ๕ มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วทรงถวายบังคม แล้วประทับอยู่ ณ ที่ควรส่วนหนึ่ง ได้ตรัสทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

สถานที่เช่นไรหนอ เป็นกุมิสถานอันรื่นรมย์ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบด้วยพระคาถาว่า

อารามอันวิจิตร ป่าอันวิจิตร สระโบกขรณีที่สร้างอย่างดี ย่อมไม่ถึงเสียที่ ๑๖ อันแบ่งออก ๑๖ ครั้ง แห่งกุมิสถานอันรื่นรมย์ของมนุษย์ พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด เป็นบ้านหรือป่าก็ตาม เป็นที่ลุ่มหรือที่ดอนก็ตาม ที่นั้นเป็นกุมิสถานอันรื่นรมย์ ฯ

สถานที่รื่นรมย์ที่แท้จริงควรจะเป็นที่ไหน บางแห่งดูเ็น ราวกับสวรรค์ แต่จะรื่นรมย์จริงหรือเปล่า ถ้าบุคคลที่อยู่ในที่นั้นเต็มไปด้วยอกุศลจิต คิดร้ายซึ่งกันและกัน เบียดเบียนกันด้วยกายบ้าง ด้วยวาจาบ้าง ด้วยใจบ้าง สถานที่ที่ดูเหมือนสวรรค์ จะเป็นสถานที่ที่รื่นรมย์จริงหรือไม่ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ที่ไหนเป็นที่ที่รื่นรมย์ ต้องเป็นที่ที่มีบุคคลซึ่งเพียบพร้อมด้วยกุศลจิต มีการเจริญกุศลทุกประการ สถานที่นั้นจึงเป็นที่รื่นรมย์ ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด เป็นบ้านหรือป่าก็ตาม เป็นที่ลุ่มหรือที่ดอนก็ตาม ที่นั้นเป็นกุมิสถานอันรื่นรมย์ ฯ

ถึงจะอยู่ในที่ลุ่มที่ดอน ดูเหมือนกับว่ามีความลำบากยากแค้นมากมาย แต่ถ้าขณะนั้นมีผู้ซึ่งมีกุศลจิตมาก มีอกุศลจิตน้อย ที่นั้นย่อมเป็นสถานที่ที่รื่นรมย์

ถ้าจะดูเฉพาะสถานที่ ที่ที่รื่นรมย์นั้นมี ๒ ประเภท คือ ด้วยป่า ๑ เฉพาะบุคคล ๑ บางคนอาจจะไม่ชอบป่า แต่อาจจะชอบสถานที่อื่น เห็นว่าสถานที่อื่นนั้นน่ารื่นรมย์กว่าป่า แต่ความรื่นรมย์ที่แท้จริง จะต้องเป็นสถานที่ที่มีบุคคลซึ่งมีกุศลจิตและสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน

การสงเคราะห์ช่วยเหลือกันสำคัญที่สุด เพราะว่าชีวิตจะดำเนินไปได้ด้วยความสุขสบายเมื่อมีการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันด้วยกุศลจิตทุกประการ ทั้งอุปายณะ คือ การอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม และเวทย์ยาวัจจะ คือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือ

บุคคลอื่น พร้อมทั้งกุศลขั้นอื่น รวมทั้งการเจริญสติปัฏฐาน การอบรมเจริญปัญญา ถ้าที่ใดเป็นที่อย่างนี้ ก็จะเป็นที่ที่รื่นรมย์จริง ๆ จะไม่มีปัญหาสังคม หรือว่าปัญหาสังคมที่เห็นว่าแก้ยาก ก็จะแก้ไขให้หมดไปได้ด้วยการเจริญกุศลทุกประการ ตามพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้

ถ. สถานที่ที่น่ารื่นรมย์ ตรงกับที่ผมจะมาถาม คือ การที่นาที่ขอบวช และพระอุปัชฌาย์ก็ให้กัมมัฏฐาน ซึ่งเป็นการแสดงว่า ทำวิปัสสนากันทันที คือ ให้มีสติระลึกอยู่ ทุกขณะ การที่พระปฏิบัติอย่างนี้ จะต่างกันหรือเหมือนกันกับหลักการของอาจารย์ที่ว่า มีสติระลึกรู้รูปนามตามความเป็นจริงทุกแห่งทุกหนไป ซึ่งก็ตรงกับที่อาจารย์ถามวันนี้ว่า ที่ไหนเป็นที่น่ารื่นรมย์ ตามหลักการแล้ว ถ้ามีสติรู้ทั่ว ไปที่ไหน ๆ ก็เป็นที่ที่น่ารื่นรมย์

ส. ถ้ามีสติระลึกรู้ว่า สภาพธรรมที่ปรากฏไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ในขณะที่นั่นรื่นรมย์เพราะเป็นกุศล ไม่หวั่นไหวไปด้วยโลภะและโทสะ เพราะว่าปราศจากโมหะในขณะนั้น เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ในวันหนึ่ง ๆ จิตหวั่นไหว ถ้าปราศจากสติ

แต่ถ้าสติเกิด ศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้น จะรู้สภาพตามความเป็นจริงที่ปรากฏในขณะนั้นว่า สภาพธรรมแต่ละลักษณะที่ปรากฏหาความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนไม่ได้จริง ๆ ต้องให้ถึงสัจจะ คือ ความจริงอันนี้

แม้ว่าจะได้ฟังเรื่องของอนัตตามาก คือ สภาพธรรมทั้งหลายไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ซึ่งนั่นเป็นความรู้ขั้นฟัง ขั้นพิจารณา ขั้นเข้าใจ แต่ว่าประจักษ์แจ้งจริง ๆ หรือเปล่าในอรรถที่เป็นอนัตตาของสภาพธรรมทั้งหลายว่า ลักษณะที่เป็นอนัตตาที่แท้จริง ที่หาความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนไม่ได้ นั่นเป็นอย่างไร ในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้

สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ถ้าในขณะนั้นเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ได้แล้ว ก็รื่นรมย์ได้

แต่ตามความเป็นจริง สติไม่ได้เกิดบ่อย ๆ เพราะฉะนั้น ความรื่นรมย์ก็ไม่เสมอไป เวลาไหนที่สติไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ในขณะนั้นก็มีโลภะบ้าง โทสะบ้าง

เรื่องของความรื่นรมย์ เป็นเรื่องของความสงบจากโลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งต้องเป็นกุศล และกุศลมีหลายชั้น และก็เกิดไม่ได้บ่อย ไม่ได้เกิดติดต่อกัน ในขณะที่ระลึกเป็นไปในทาน เป็นความรื่นรมย์ ถ้าเป็นกุศล แต่ถ้าเกิดความเสียดายขึ้น ในขณะนั้นจะรู้ได้ว่า ไม่รื่นรมย์ ความเสียดายไม่รื่นรมย์ เพราะว่าไม่ใช่กุศล แต่ขณะใดที่ไม่เสียดาย และจิตระลึกเป็นไปในกาไรเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่น ขณะนั้นเป็นกุศล

แต่แม้ว่าจะมีกุศลจิตซึ่งเป็นไปในทาน และกำลังทำทานอยู่ จิตก็ไม่สม่ำเสมอโดยตลอด คือ ไม่ใช่เป็นกุศลโดยตลอด จะมีโลภมูลจิตซึ่งเป็นอกุศลเกิดแทรกบ้าง จะมีโทสมูลจิตซึ่งเป็นอกุศลเกิดคั่น มากบ้าง น้อยบ้าง แล้วแต่เหตุปัจจัย เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ทั้งความรื่นรมย์และความไม่รื่นรมย์ สลับกัน ถ้าขณะใดที่เป็นกุศล ขณะนั้นรื่นรมย์ เพราะสงบจากอกุศล

เพราะฉะนั้น เรื่องของกุศลเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก เป็นเรื่องของสภาพจิตซึ่งเป็นจริงตามเหตุตามปัจจัยในแต่ละขณะ ในแต่ละวัน ซึ่งผู้ที่ศึกษาจริง ๆ ในลักษณะสภาพของจิต และรู้ตามความเป็นจริงของจิตนั้น ๆ เป็นผู้ที่สามารถอบรมเจริญปัญญาที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท เพราะไม่หลงเข้าใจผิดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

แม้แต่สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตาในขณะนี้ ปกติอย่างนี้ อบรมเจริญสติที่จะระลึกศึกษารู้ว่าไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตาในขณะนี้ ระลึกเนื่อง ๆ บ่อย ๆ จนกว่าจะเข้าใจในอรรถนี้ และศึกษาลักษณะของสิ่งที่ปรากฏชั่วขณะที่เห็น ก็จะเข้าใจในความหมายของคำที่ว่า ไม่ใส่ใจในนิमित อนุพยัญชนะ

ที่ไม่ใส่ใจในนิमित อนุพยัญชนะนั้น คือ ปัญญารู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาแล้วไม่ใส่ใจ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าไม่รู้แล้วไม่ใส่ใจ แต่

หมายความว่า ศึกษาอบรมปัญญา จนปัญญาชัดแล้วจึงไม่ใส่ใจ เป็นปัญญาที่ไม่ใส่ใจในนิमितและอนุพยัญชนะ ชั่วขณะ ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป แต่ยังไม่ถึงความสมบูรณ์ที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉตถึงขั้นความเป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้น จึงต้องศึกษาอบรมไปเรื่อย ๆ และจะสังเกตได้ว่า ในขณะที่จิตเป็นกุศล ขณะนั้นรื่นรมย์ เพราะสงบจากอกุศล ไม่ว่าจะเป็นไปในทาน ในศีล ในสมณะ หรือเป็นไปในการเจริญสติปัฏฐาน ก็เป็นความรื่นรมย์ ในขณะที่กุศลจิตเกิด

ถ. การที่มีสติระลึกอยู่ ตามหลักของอาจารย์ที่ว่าให้มีสติระลึก ก็ไม่จำเป็นจะต้องเข้าห้องอะไรอย่างว่า ไปไหนก็มีสติ ไม่จำเป็นต้องเข้าห้อง ใช้นม

ส. ตรงตามพระไตรปิฎกที่ว่า เป็นผู้มีปกติเจริญสติ เป็นผู้มีปกติมีสติ เป็นผู้มีปกติอบรมสติ

ถ. ผมท่องตอนบวชพระที่ว่า ให้มีสติระลึก จะห่มจีวร จะเดิน จะบิณฑบาต จะนั่ง จะฉันยา ให้มีสติระลึกด้วย ถ้ามีสติระลึกตามหลักของพระที่บวชเรียน ก็ต้องท่องปฏิสังขาย หมายความว่า ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง จะต้องมีสติระลึก

ส. ถ้าเป็นไปได้ ทุกกลมหายใจเข้าออก

ถ. เพราะฉะนั้น ถ้ามีสติอย่างนี้ ที่จะไปอยู่สถานที่เฉพาะและไม่มีสติ ก็ไม่ได้ความ แต่ถ้ามีสติ ก็ไม่จำเป็นต้องไปอยู่สถานที่เฉพาะ ผมอยากจะถาม

ส. การเจริญสติปัฏฐาน เจริญได้ทั้งเพศบรรพชิตและฆราวาส คือ ฐิติภาพธรรมที่ปรากฏตามเหตุตามปัจจัยตามความเป็นจริง แม้ในขณะนี้

ชีวิต คือ ขณะหนึ่ง ๆ เท่านั้นเอง ของสภาพนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดขึ้น ขณะเมื่อครู่นี้ผ่านไปแล้ว ชีวิตก็หมดไป แต่ขณะนี้สภาพธรรมเกิดขึ้น ชีวิตก็อยู่เพียงชั่วขณะสภาพธรรมที่เกิดขึ้นปรากฏเท่านั้นเอง

กำลังเห็น ชีวิตอยู่ที่ไหน ขณะที่กำลังเห็น เป็นชีวิต ดับแล้ว

กำลังได้ยิน ชีวิตอยู่ที่ไหน ชีวิตก็อยู่ในขณะที่กำลังได้ยิน ชั่วขณะหนึ่ง ๆ เท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น ไม่คำนึงถึงว่าจะต้องไปอยู่ในสถานที่ใด ในเมื่อขณะนี้กำลังเห็นสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนี้กำลังได้ยิน สภาพธรรม คือ เสียงที่กำลังปรากฏ ก็ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ โดยไม่ต้องคำนึงหรือคิดถึงสถานที่อื่น หรือเรื่องอื่นเลย ช่วงขณะหนึ่ง ๆ ของสภาพธรรมที่ปรากฏ ปัญญาสามารถที่จะรู้แจ้งชัดในความเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรม ซึ่งเป็นเพียงสภาพธรรมแต่ละลักษณะ

ถ. คำว่า รื่นรมย์ กับสนุก ต่างกันอย่างไร

ส. ถ้าพูดถึงความรื่นรมย์ที่เป็นกุศล ก็หมายความว่าถึงขณะที่ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ และอกุศลธรรมทั้งหลาย ถ้าพูดถึงความสนุก เป็นโลภะก็ได้ เป็นความยินดี เป็นความพอใจ

ถ. ขณะที่มีความสนุกสนานเฮฮา กัน ขณะนั้นกุศลจิตเกิดขึ้นไม่ได้ใช่ไหม

ส. สติเกิดขณะใด ขณะนั้นเป็นกุศล สามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมใด ๆ ก็ได้ที่เป็นของจริง ที่เกิดขึ้นปรากฏตามความเป็นจริง

ความสนุกมีจริงแน่นอน ไม่ใช่ห้ามสนุก ถ้าเป็นอย่างนั้น ทุกท่านที่เจริญสติปัฏฐานก็ต้องเป็นคนหนึ่ง ๆ ไม่พูด ไม่สนุกสนาน เพราะตามความเป็นจริงชีวิตของท่าน สะสมมาเป็นอย่างไร สภาพธรรมตามความเป็นจริงก็ต้องเป็นอย่างนั้นตามที่สะสมมา แต่สติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ถ้าเป็นความสนุก ก็เป็นแต่เพียงลักษณะของสภาพนามธรรมชนิดหนึ่งเท่านั้น

เพราะฉะนั้น การศึกษาที่จะรู้ถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่ใช่เป็นการพยายามไปเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นตามปกติตามเหตุตามปัจจัย แต่เป็นการที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมใด ๆ ก็ได้ ซึ่งเกิดเพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง

ชีวิตน่าศึกษาใช่ไหม แต่ละท่านก็มีชีวิตที่ต่างกันตามการสะสมจริง ๆ ซึ่งคนอื่นไม่สามารถที่จะรู้ขณะจิตของผู้อื่นได้ นอกจากจะศึกษาถึงลักษณะของสภาพนามธรรม

และอุปสรรคที่เกิดปรากฏกับท่าน และเห็นตามความเป็นจริงว่า ไม่ควรที่จะเห็นผิด ยึดถือสภาพธรรมเหล่านั้นว่าเป็นเรา หรือว่าเป็นของเรา หรือว่าเป็นตัวตนเลย

การเห็นในขณะนี้ เป็นแต่เพียงสภาพนามธรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งเห็นสิ่งที่ปรากฏ ทางตา ชีวิตอยู่ชั่วขณะที่กำลังเห็นแล้วก็หมดไป ดับไป และก็มีปัจจัยให้สภาพธรรม อื่นปรากฏเป็นชีวิตในขณะนั้น ชั่วขณะนั้นขณะเดียว และก็ดับไปแต่ละขณะ เพราะฉะนั้น ไม่ควรที่จะยึดถือสภาพธรรมใด ๆ ว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน

แต่ไม่ใช่ให้คิดว่า ไม่ยึดถือ แต่จะต้องเป็นการอบรมเจริญปัญญาจนกว่าจะรู้ชัด ในอรรถของสภาพธรรมซึ่งเป็นอนัตตาว่า หมายความว่าอย่างไร

